

СРПСКО КОЛО

• ЛИСТ САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА • ПИСАН ИЈЕКАВСКИМ ИЗГОВОРМ • ГОДИНА XII • БРОЈ 123 • АПРИЛ — МАЈ 2026. • БЕСПЛАТАН ПРИМЈЕРАК

МИЛАН ВУКАДИНОВИЋ

ПРВИ ГРАДОНАЧЕЛНИК ФОЧЕ

Повратак историјског
достојанства Старе
Херцеговине

МАЈА ГОЈКОВИЋ

ПРЕДСЈЕДНИЦА ВЛАДЕ АП ВОЈВОДИНА

Покрајинска влада је
снажан ослонац српском
националном бићу

ДАН СЈЕЋАЊА НА ЖРТВЕ УСТАШКОГ ГЕНОЦИДА У НЕЗАВИСНОЈ ДРЖАВИ ХРВАТСКОЈ

НАЦИОНАЛНО ПАМЋЕЊЕ ОД ЈАЈИНАЦА ДО ЈАСЕНОВЦА

ФОТО: ЗИПАФОТО / БОРИСЛАВ ЗДРИЊА

ПРОФ. ДР МИРА МАНДИЋ, ДЕМОГРАФ

ИЗМЕЂУ БИОЛОШКОГ
СЛОМА И КУЛТУРОЦИДА:
СРБИ У ХРВАТСКОЈ НА
ПОСЉЕДЊОЈ ЛИНИЈИ
ОДБРАНЕ ИДЕНТИТЕТА

СРПСКЕ ПОВРАТНИЧКЕ ОПШТИНЕ ПРЕД НОВИМ ИЗАЗОВИМА У ФЕДЕРАЦИЈИ БиХ

КРАЈИНА НА УДАРУ:
Војни полигон на
10 одсто територије
Гламоча и 150
хиљада тона отпада
за Бос. Петровац

ЛИСТ САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА • ГОДИШНИК ИДЕОЛОГИЈИ ИСТОРИЈИ • ГОДИНА XX • БРОЈ 123 • АПРИЛ – МАЈ 2026. • БЕСТИПАН ГРИМ БЕРА

МИЛАН ВУКАДИНОВИЋ
ПРЕДСТАВНИК ВОЈСКЕ
Повратак историјског
достојанства Старе
Херцеговине

МАЈА ГОЛКОВИЋ
ПРЕДСЈЕДНИЦА ВЛАДЕ АП ВОЈВОДИНЕ
Покрајинска влада је
снажан ослонац српском
националном бићу

ДАН СЈЕЊАЊА НА ЖРТВЕ УСТАШКОГ ГЕНОЦИДА У НЕЗАВИСНОЈ ДРЖАВИ ХРВАТској

**НАЦИОНАЛНО ПАМЋЕЊЕ
ОД ЈАЈИНАЦА ДО ЈАСЕНОВЦА**

ПРОДЖЕРАТИЈА ДИПЛОМАТИЈЕ
ИЗМЈЕЊУ БИОЛОШКОГ
СЛОМА И КУЛТУРОЦИДА:
СРБИ У ХРВАТској НА
ПОСЉЕДЊОЈ ЛИНИЈИ
ОДБРАНЕ ИДЕНТИТЕТА

КРАЈИНА НА УДАРУ:
Војни полигон на
10 одсто територије
Гламоча и 150
хиљада тона отпада
за Бос. Петровац

ЛИСТ САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА

ЗА ИЗДАВАЧА:
Миодраг Линта

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
Трифко Ђоровић

ЛЕКТОР:
Драгана Бокун

ВЕБ АДМИНИСТРАТОР:
Милисав Шапић

РЕДАКЦИЈА:
Драгана Бокун
Драгана Шиповац
Весна Пешић
Татјана Рађеновић
Наташа Деветак
Миле Шапић
Милан Гомирац

ФЕЛТОН:
др Милан Мицић

ЕНИГМАТИКА:
Милорад Мишо Живанић

ПРАВНИ САВЈЕТИ:
Ратко Бубало
Шпиро Лазница

АДРЕСА:
Отана Жупанчица 14,
Нови Београд

МЕЈЛ: **srpskokolo@ssr.org.rs**
ТЕЛЕФОН: **011/2270701**
САЈТ: **www.ssr.org.rs**

ТИРАЖ: **6.000 примјерака**

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ:
СТУДИО ХУМ, Барајево

ШТАМПА:
АПМ ПРИНТ, Београд

СРПСКО КОЛО је лист
уписан у регистар медија
под бројем NV000809
Месечно. - ISSN 2466-3476
COBISS.SR-ID 219818764

**ПРОИЗВОДЊУ МЕДИЈСКИХ
САДРЖАЈА ПОМОГЛИ СУ:**

- Влада АП Војводина
- Министарство за бригу
о породици и демографију
- Град Фоча

НАПОМЕНА: Ставови изнесени
у подржаним медијским пројектима
не изражавају нужно ставове органа
који је додијелио средства.

НАЦИОНАЛНО ПАМЋЕЊЕ ОД ЈАЈИНАЦА ДО ЈАСЕНОВЦА

П олагањем вијенаца и државном церемонијом у Спомен-парку *Јајинци* обиљежен је Дан сјећања на жртве Холокауста, геноцида и других жртава фашизма у Другом свјетском рату. Ово стратиште, под сјенком нацистичке окупације, свједочи о десетинама хиљада угашених живота Срба, Јевреја и Рома, постављајући пред савремену Србију јасан императив — очување мира кроз непоколебљиву културу сјећања.

Државну комеморативну церемонију на мјесту једног од највећих ужих стратишта на територији окупирани Србије предводио је предсједник Владе Републике Србије Ђуро Мацут.

У име Војске Србије и одбрамбеног система, вијенац је положио министар одбране Братислав Гашић, у пратњи високих војних званичника — начелника Управе за телекомуникације и информатику (Ј-6) Генералштаба генерал-мајора Милета Витезовића и начелника Управе за обуку и доктрину (Ј-7) бригадног генерала Синеше Сташевића.

Премијер Ђуро Мацут је нагласио да Јајинци нису само географска тачка страдања, већ мјесто које својом тежином обавезује на трајно национално сјећање и опомиње на историјску одговорност пред будућим генерацијама. Он је истакао да су у Јајинцима животи

одоузимају системски, вођени огуљеном идеологијом мржње.

— Ова трагедија подсјећа нас на цијену коју човјечанство плаћа када се изгуби поштовање према људском животу. Зато свакога дана, а данас посебно, морамо да се подсјећамо да је мир вриједност коју свакодневно треба да чувамо — поручио је предсједник Владе, додајући да Србија остаје чврсто посвећена очувању достојанства, међусобног поштовања и заштите сопственог суверенитета кроз политику мира.

Озбиљност комеморативног скупа потврђена је и широким присуством вјерских и друштвених институција. Пред министара у Влади Србије,

помену је присуствовао епископ липљански и војни Доситеј, чиме је још једном потврђена важна спона између војске, цркве и државе у обиљежавању датума од националног значаја.

Вијенце су на монументални споменик у Јајинцима положили и представници Града Београда, Градске општине Вождовац, Музеја жртава геноцида, Савеза јеврејских општина, те Националног савјета Ромске националне мањине, показујући заједнички антифашистички фронт народа који су дијелили трагичну судбину под нацистичким терором. Пошту жртвама одали су и представници Удружења грађана за његовање антифашистичких традиција, као и чланови дипломатског кора у Србији.

Овај државни празник, који се званично обиљежава 22. априла, носи дубоку симболику која надилази саме Јајинце. Он је законски утемељен у спомен на 22. април 1945. године, када је преостала група логораша извршила херојски пробој из концентрационог логора Јасеновац, највеће фабрике смрти у НДХ.

ФОТО: МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ОДЛИКОВАНА ЈЕЛЕНА БУХАЧ РАДОЈЧИЋ

Почаст преживјелој логорашници

Дојела високог државног одликовања Јелени Бухач Радојчић, преживјелој логорашници јасеновачког система логора, уприличена је у Бањалуци уочи обиљежавања Дана сјећања на жртве геноцида над Србима у Независној Држави Хрватској. Одликовање јој је уручио предсједник Републике Српске Синеша Каран, а догађај је одржан непосредно пред премијеру документарно-историјског филма *Посљедњи свједок*, посвећеног њеном животу.

Животна прича Јелене Бухач Радојчић већ је позната широј јавности као једна од инспирација за филм *Дара из Јасеновца*, али њено свједочење и данас остаје драгоцјен историјски извор о судбини српске дјеце у логорима НДХ.

Као дјевојчица, Јелена је са породицом доспјела у логор Стара Градишка, гдје је раздвојена од мајке и браће. У једном од својих свједочења присјетила се ријечи које јој је мајка упутила приликом растанка.

— Мајка ми је рекла да чувам браћу, а ја сам брата изгубила.

Њен брат Илија, који је тада био беба, никада није пронађен. Потрага за њим траје више од осам деценија и постала је нераздвојни дио њене животне приче.

Радојчићева је више пута истичала да страдање не смије остати само предмет историјских истраживања, већ и дио јавног памћења. Посебно је указивала на значај Диане Будисављевић, која је током рата организовала акцију спасавања српске дјеце из логора, као и на потребу да простор некадашњег логора у Старој Градишци буде уређен као меморијални центар.

У образложењу одликовања наглашен је значај свједочења преживјелих логора-

ша за очување историјске грађе о страдању српског народа у Другом свјетском рату.

Званичници су указали да су лична свједочења често незамјенив извор за разумјевање догађаја које није могуће сагледати искључиво кроз архивске документе и статистичке податке. Управо зато, људи попут Јелене Бухач Радојчић имају посебно мјесто у култури сјећања, јер њихова казивања повезују историјске чињенице са конкретним људским судбинама.

Документарни филм *Посљедњи свједок* настао је са намјером да забиљежи искуство генерације чији припадници полако одлазе, остављајући за собом свједочанства од изузетне историјске вриједности.

Филм не доноси само причу о једној породици, већ и шири приказ страдања дјеце у систему логора НДХ. Истовремено, представља покушај да се усмена свједочанства сачувају у форми доступној будућим генерацијама.

ЗАКОНОДАВНИ МЕХАНИЗМИ ПРОГОНА У НДХ

Расно законодавство НДХ, које су чинила три законска прописа донесена у априлу 1941. године по угледу на Нирнбершке законе Трећег рајха (о држављанству, расној припадности, те о заштити аријске крви и части хрватског народа), примарно је служило за рјешавање присутности Јевреја и Рома. С друге стране, потпуно уништење српског етноса осмишљено је и спровођено кроз редовно правно и казнено законодавство, стварање циљаног „споредног законодавства“, те успостављање широке мреже специјалних судова, попут изванредних народних, те сталних и покретних пријекских судова. Кључне полуге тог система биле су Законска одредба за одбрану народа и државе, као и Законска одредба о пријекским судовима са свим својим каснијим измјенама. Кроз ове акте јасно се доказује свеобухватан напор Хрватске револуционарне организације – Усташа (УХРО) да створи легални оквир за реализацију своје државне идеологије. Усавршавањем ових прописа континуирано су се проширивале надлежности судова и повећавао број кривичних дјела за која је била предвиђена апсолутно одређена казна. Кажњивост се ретроактивно односила и на период прије доношења прописа, процесуирани су све фазе дјела, па чак и сама сумња на учешће, са јасно дефинисаним циљем: да исход сваког процеса буде идентичан, пресуда увијек „крив“, а казна искључиво „смрт стријељањем“.

Управо због тога, инсистирање на расном основу представља замку коју је подметнуо противник, како би се пажња скренула са стварних механизма извршења геноцида. Потомци, родбина и сународници невиних жртава имају цивилизацијску обавезу да говоре у име оних који су угашени, али то морају чинити паметно, одговорно и искључиво на терени научне истине коју је немогуће побити. **ВЛАДИМИР БУРСАЋ**

ОБИЉЕЖЕН ДАН СЈЕЋАЊА НА ЖРТВЕ УСТАШКОГ ГЕНОЦИДА У НДХ

ФОТО: ЗИМФОТО / ГОРИСЛАВ ЗРИЊА

МОЛИТВА КОД „ТОПОЛЕ УЖАСА“

Поред политичких порука, комеморација је задржала свој дубоки духовни и вјековни карактер. Након Свете архијерејске литургије у Цркви Светих апостола Петра и Павла у Козарској Дубици, коју је служио епископ марчански Сава, државне делегације предвођене Сенишом Караном и Александром Вучићем положиле су вијенце на гробном пољу *Тополе*. Његова светост патријарх српски Порфирије, уз саслужење више епископа Српске православне цркве, служио је парастос и помен за жртве. – Ово је мјесто највећег српског страдања. Зато се молитвено поклањамо светим јасеновачким мученицима, нашој дједи и сународницима који су кроз таму ужасног усташког зла ушли у свјетлост васкрсења. Њихово страдање је превазишло вријеме и простор – поручио је патријарх Порфирије, наглашавајући да свјетлост истине не може бити угашена деценијским ћутањем.

Сјенке Доње Градине и бедеми истине

Овогодишње обиљежавање Дана сјећања на жртве усташког геноцида у концентрационом логору Јасеновац и његовом највећем страстишту у Доњој Градини, поводом 81. годишњице пробоја последње групе логораша, надишло је оквире класичне комеморације. Из Козарске Дубице и Доње Градине послате су снажне државничке поруке и оштре анализе глобалних друштвених трендова — од институционализације памћења до упозоравајућег повратка антисемитизма и ксенофобије у Европу.

У Спомен-подручју Доња Градина, у присуству највиших званичника Републике Српске и Србије, црквених великодостојника и многобројних грађана, одржан је централни комеморативни скуп. Помен жртвама Независне Државе Хрватске (НДХ) протекло је у знаку Дана жалости у Републици Српској, уз поруку да чување истине о страдању 700.000 жртва, међу којима је било 500.000

Срба, те десетине хиљада Јевреја и Рома, представља трајну цивилизацијску одговорност.

АНТИСЕМИТИЗАМ
КАО ЛАКМУС ПАПИР

Посебан акценат овогодишњег државничког обраћања био је усмјерен на забрањивајуће друштвене процесе на европском континенту. Председник Србије Александар Вучић упозорио је

на ренесансу антисемитизма у добром дијелу Европе, оцијенивши да је „неко поново пустио духа из боце“ и да се пред наредне генерације поставља обавеза заједничког отпора тој појави.

Вучић је са поносом истакао да српски народ има дубоко укоријењене пријатељске односе са јеврејским народом, те да антисемитизам никада није имао погодно тло у Београду и Србији. Он је напоме-

нуо да је појава антисемитизма на овим просторима била везана искључиво за стране окупаторе, а не за домицилно становништво, али је истовремено изразио бојазан да долази „зло доба“ у којем мржња на глобалном нивоу поново односи побједу над разумом.

ИСТОРИЈСКА СИМЕТРИЈА
И КОНТИНУИТЕТ УСЛОВЉАВАЊА

Анализирајући савремени политички тренутак, у тексту се јасно уочава паралела између историјског заташкавања јасеновачких злочина у социјалистичкој Југославији и модерних покушаја да се Срби трајно означе као искључиви кривци за сукобе на Балкану. Државни врх Србије подсетио је да се сваки покушај указивања на српске жртве неријетко тумачи као нелегитимно „окретање прошлости“, док истовремено не постоји крај условљавањима према Србији — од НАТО бомбардовања 1999. године, преко изручења Слободана Милошевића на Видов-

дан, па све до комадања државне територије супротно Повељи УН.

Упоредивши историјске улоге, председник Вучић је подсетио на ријечи Владике Николаја Велимировића и Бертолда Брехта, наглашавајући парадокс по којем се Београд, који је са борбом дочекао Хитлера, данас често неправедно маргинализује, док се они који су нацистичке слуге дочекивали са звијећем амнестирају кроз савремени политички ревизионизам.

Председник Републике Српске Сениша Каран поручио је да су Јасеновац и Доња Градина вјечна опомена човјечанству и неполицитиван доказ до које мјере институционализовано зло може да иде када постане званична државна политика једне земље, каква је била НДХ. Каран је изричито подвукао да страдање Срба, Јевреја и Рома није ствар дневнополитичког тумачења већ чврста историјска чињеница која обавезује генерације које долазе.

ЗАВЈЕТ У КАМЕНУ

Као директан одговор на покушаје ревизије историје, који према оцјени званичника нису присутни само у Хрватској већ и у ширим међународним круговима, потврђен је план о изградњи Меморијалног центра у Доњој Градини. Комплекс ће бити у потпуности финансиран средствима из Србије, а његов примарни циљ биће научно и документарно супротстављање лажима. Да се не ради о пуком протоколарном обећању, свједочи и најава да ће представници Србије и Републике Српске од сада одржавати састанке сваког мјесеца како би се пратила динамика реализације овог пројекта. Изградња овог центра добија на тежини и због чињенице да се српским званичницима и даље административним забранама онемогућава да посјете Јасеновачки цвијет у Хрватској и положи цвијеће, што је оцијенило као првокласна политичка срамота.

Камени цвијет у обручу компромиса

Код Каменог цвијета у Спомен-парку Јасеновац одржана је званична комеморација жртвама геноцида у усташком логору, поводом 81. годишњице пробоја логораша. Скупу под називом *Сјећање за будућност* присуствовали су премијер Андреј Пленковић и председник Сабора Гордан Јандроковић, док је председник Зоран Милановић бојкотавао заједнички излазак и послао свог изасланика.

Комеморацију је обиљежио оштар политички парадокс када је премијер Пленковић, говорећи о изградњи културе сјећања, истовремено релативизовао и правдоа употребу усташког поклича „За дом спремни“ у јавном простору деведесетих година.

— Што се тиче те једне једине pjesме која је везана за почетак Домовинског рата, ми смо безброј пута опсали у ко-

јем је контексту она направљена, као будница у Домовинском рату. То треба и те како одвојити од овога што се односи на Други свјетски рат.

Насупрот томе, председник СДСС-а Милорад Пуповац упозорио је на забрањивајуће размјере ревизионизма и нагласио да је кључно не ћутати пред покушајима ублажавања усташких злочина. — Колико је важно не заборавити, толико је важно и реаговати и одупирати се свима онима који омаловажавају и вријеђају успомењу на страдале логораше.

Док председник Сабора Јандроковић тврди да је Хрватска самом организацијом комеморације „показала да поштује жртве“, овогодишњи помен је потврдио да Загреб и даље балансира између међународног протокола и унутрашњег компромиса са десничарским наративом.

ФОТО: SPC.RS

Молитвени скуп у манастиру Јасеновац

Његово високопреосвештенство митрополит милешевски Атанасије служио је у Манастиру Јасеновац Свету архијерејску литургију поводом 81 године од пробоја последњих јасеновачких логораша. На овом великом молитвеном сабрању саслуживали су му епископи пакрачко-славонски Јован, буеносајрески Кирило и хвостански Алексеј.

Током литургије је наглашено да је ово свето мјесто симбол заједничког страдања,

али и побједе живота над смрћу. Домаћин сабрања, владика Јован, захвалио је вјерницима из цијеле регије и Грчке, те најавио почетак унутрашњег уређења манастира Јасеновац.

Молитвеном скупу присуствовали су представници Амбасаде Србије, изасланик руског амбасадора, директор Секретаријата за вјере РС Драган Давидовић, представници Јеврејске заједнице из Новог Сада и посланик у Хрватском сабору Милорад Пуповац.

МАЈА ГОЈКОВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИЦА ВЛАДЕ АП ВОЈВОДИНЕ

Покрајинска влада је снажан ослонац српском националном бићу и култури сјећања!

Ако су сеобе вјечни српски усуд, онда је Војводина кроз вијекове била и остала наша обећана земља — сигурна кућа и мирна лука у којој су стотине хиљада породица западно од Дрине и Дунава, бјежећи од ратова и прогона, коначно пустиле ново коријење. Смирити те вјечите српске сеобе, а сачувати завичајно сјећање и истовремено водити огроман економски замајак државе, задатак је који спада у најкомплексније послове у Србији. Доласком Маје Гојковић на чело Покрајинске владе, ова администрација је добила искуство кључно за балансирање између снажног економског развоја и бескомпромисног очувања националног идентитета.

Разговор са предсједницом Покрајинске владе покреће питања која су кључна за опстанак и идентитет српског народа на овим просторима. Поред капиталних пројеката, пажњу посвећујемо подршци прогнаној популацији кроз стамбене и економске програме, заштити матерњег језика и писма, те заједничком раду покрајинских институција на очувању историјског сјећања и културног наслеђа Срба.

● Који су кључни приоритети Ваше администрације у овом мандату и како планирате да обезбидете равноправан развој сваког кутка Војводине?

— Пре свега, наш приоритет је наставак снажног развојног циклуса у АП Војводини и реализација свих започетих капиталних пројеката. То се односи на улагања у области здравства, образовања, саобраћајну и комуналну инфраструктуру, генерално на снажну подршку целокупној привреди, и у том смислу, равномерном развоју покрајине. Желимо да сваки становник АП Војводине осети конкретне резултате рада институција, без обзира на то да ли живи у Новом Саду, Суботици, Зрењанину или у најмањој општини. Зато инсистирамо на сталној комуникацији са локалним самоуправама и на пројектима који подижу квалитет живота људи. Посебну пажњу посвећујемо стварању услова за останака младих људи у својим местима. Желимо да млади виде перспективу и шансу у својим срединама, да могу да се школују, запосле и заједно породице.

● Како тај свакодневни, практични развој утиче на ширу државну политику?

— Управо зато, развојна политика Покрајинске владе није усмерена само на велике инфраструктурне пројекте, већ и на конкретне мере које доприносе бољем свакодневном животу грађана. Посебно бих истакла да све што радимо — радимо у тесној сарадњи са предсједником Републике Србије Александром Вучићем и Владом Републике Србије, јер само заједничким деловањем можемо да обезбедимо стабилност, економски раст и нове инвестиције.

● У Новом Саду се обиљежава велики историјски јубилеј — два вијека од оснивања Матице српске. Како видите улогу ове наше најстарије културне и научне институције данас, у ери глобалних притисака, када је у питању очување националног идентитета?

— Матица српска један је од најважнијих стубова српске културе, књижевности, образовања и духовности. Двеста година њеног трајања сведочи о снази једне институције која је успела да сачува националну свест и у бројним историјским околностима неповољним по српски народ и државу, много тежим временима од данашњих. Друштвена улога Матице српске у добу у коме живимо изузетно је важна. У времену

САЈАМ ЗАВИЧАЈА

— Сајам завичаја се показао као пун погодак, јер је на директан начин успео да споји оне који су силом прилика населили места у Србији са људима који су остали да живе западно од Дрине и Дунава. Такође, привредни резултати, постигнути пословни договори и потписани споразуми између институција, привредника и удружења дају видљиве резултате и све то је утицало на продубљење одличних односа истог народа који живи у више држава. То нам даје пун легитимитет да настојимо да на додатне начине подржимо такву манифестацију и да је проширимо. Сајам завичаја показао је да постоји огромна потреба људи да чувају своје корене и истовремено граде нове облике сарадње. Зато желимо да ова манифестација настави да расте, да окупља све већи број учесника и да постане препознатљиво место сусрета културе, привреде и институција српског народа.

процеса глобализације који неретко намеће негирање индивидуалности и потирање традиционалних вредности, Матица српска представља место окупљања, дијалога и научног утемељења нашег културног и националног идентитета.

● Колико је важан њен интегративни фактор, односно повезивање Срба са обе стране Дрине и Дунава?

— Посебно је драгоцен њена улога у повезивању Срба у Србији и целом региону. Култура је често најчвршћи мост међу људима, а Матица српска већ два века успешно гради те мостове и чува језик, писмо и колективно сећање нашег народа. Због свега тога, вредан јубилеј који обележава Матица српска није само важан датум за ову институцију, већ и за читав српски народ. Он је и прилика да се подсетимо колико су знање, култура и духовност били важни за наш народ и његово опстајање. Уверена сам да ће Матица српска и у наредним деценијама и вековима бити један од кључних ослонаца националне културне политике. Све друго значило би путовање у погрешном смеру, и за Матицу и за интересе нашег народа.

● Како Покрајинска влада, у координацији са Републиком, може убрзати коначно стамбено збрињавање прогнаних Срба?

— Република Србија на челу с предсједником Републике Србије Александром Вучићем у претходних 14 година показала је висок степен одговорности према избеглим и расељеним лицима, што пре тога није увек био случај. И поред тога, свесни смо да постоје породице које још нису трајно решиле своје стамбено питање и оне код којих постоје одређена отворена питања. Зато ћемо наставити сарадњу са Комесаријатом за избеглице, локалним самоуправама и међународним партнерима, како бисмо обезбедили стамбена решења и завршили процесе који трају деценијама. Покрајинска влада и кроз своје програме и конкурсе, реализује мере стамбеног збрињавања, укључујући доделу грађевинског материјала, санацију и унапређење стамбених објеката.

● Осим самог крова над главом, шта је још кључно за њихов потпуни повратак у нормалне животне токове?

— То су свакако мере економског оснаживања кроз подршку samozапосљавању, породичним бизнисима, пољопривредним

ЧУВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА

— Аутономна покрајина Војводина вековима је пример складног живота различитих народа и њихових култура, традиција и обичаја, и управо у том богатству различитости леже и њена аутентичност и њена снага. Водећи пажљиво рачуна о том складном и живописном, у исто време и комплексном и осетљивом наслеђу, наша је обавеза да чувамо и унапређујемо и српски језик, ћирилично писмо и културно наслеђе српског народа као темељ нашег националног и културног идентитета. У том смислу, наставићемо да подржавамо установе и институције културе, организације и појединце, издавачке пројекте, научна истраживања и програме који доприносе неговану српског језика и културе. Посебна пажња биће усмерена на образовање младих, јер је то доказано најбољи начин да се идентитет чува и преноси будућим генерацијама. Наравно, Покрајинска влада остаће посвећена и пуном поштовању права свих националних мањина које живе у АП Војводини, јер су међусобно поштовање и стварна равноправност међу темељним вредностима наше покрајине.

газдинствима и другим облицима привређивања, као и програми подршке ђацима и студентима. Не смемо заборавити да су избегли и расељени Срби дали велики допринос развоју Војводине и Србије. Многи су, упркос тешким околностима у којима су се нашли, изградили успешне породице, послове и нове живе. Због тога је наша обавеза да наставимо да им пружамо подршку и помогнемо да сва отворена питања буду решена на достојанствен и трајан начин.

● Покрајински Фонд за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону постао је важна институционална адреса. У којим правцима планирате ширење његових програма у наредном периоду?

— Фонд за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону показао је да може бити снажан ослонац како нашим избеглим и расељеним сутрађанима, тако и

За породице које су прошле кроз сеобе, Архив је једина веза са огњиштем!

● Ове године навршава се тачно сто година постојања Архива Војводине. С обзиром на то да је за многе наше читаоце избјегличког поријекла управо архивска грађа једини преостали и необориви доказ о поријеклу, завичају и имовини, како оцјењујете рад ове установе у домену културе сјећања?

— Овај јубилеј прилика је да изразимо захвалност свима који су током претходних сто година доприносили раду Архива Вој-

водине — запосленима, стручњацима, сарадницима, установама културе и науке, као и свима онима који су разумели важност очувања историјског наслеђа, јер је њихова посвећеност омогућила да данас говоримо о институцији која ужива углед не само у Србији, већ и у међународним стручним круговима. Током 100 година трајања, Архив Војводине је посвећено и одговорно чувао драгоцену грађу о политичком, културном, друштвеном и привредном развоју не само наше покрајине,

већ и ширег простора, Србије и региона. Као таква, ова установа много је више од вредног и посвећеног старатеља архивске грађе. Она је и јединствени чувар колективног сећања и највреднијих сведочанстава о животу народа на овим просторима и временима у којима се водила борба за слободу и уједињење.

● Можемо ли рећи да Архив има и једну дубоко људску, породичну димензију за наш страдални народ?

— Нарочито бих истакла да за многе по-

родице, поготово оне које су прошле кроз страдања, ратове, сеобе и прогонства, архивска грађа представља последњу везу с коренима и завичајем. И због тога је рад свих архива од непроцењивог значаја, а наша обавеза, као Покрајинске владе, јесте да наставимо да подржавамо модернизацију архивске делатности, дигитализацију грађе и њену доступност грађанима, јер је очување историјског памћења један од предуслова очувања националног идентитета.

ФОТО: ПОКРАЈИНСКА ВЛАДА АП ВОЈВОДИНЕ

српским организацијама и институцијама у региону. Он је снажно допринео побољшању услова живота избеглица и интерно расељених лица у Војводини, као и јачању капацитета локалних заједница за њихову интеграцију. У наредном периоду настојаћемо да додатно проширимо програме који се односе на очување културног и националног идентитета, образовање младих, подршку удружењима и институцијама српског народа у региону, као и на економско оснаживање породица које су прошле кроз процес избеглиштва и расељавања. Наш циљ је да Фонд буде још снажнији механизам повезивања српског народа, и да настави да доприноси очувању јединства, културе и традиције српског народа.

● **Постоје ли егзактни подаци о финансијској подршци коју је Фонд до сада пласирао за ове намјене?**

– Подсетила бих да је Фонд за избегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону у претходне четири године подржао бројне пројекте организација, институција, фондација и локалних самоуправа Срба у земљама региона. Путем програма директних донација, усмерених за унапређење капацитета, развој и нове пројекте корисника, у периоду 2022. до 2026. године у буџету Аутономне покрајине Војводине издвојено је више од 311 милиона динара за 121 пројекат. Настојимо да изађемо у сусрет свим захтевима и молбама, јер је то не само институционална, већ и људска и морална обавеза.

● **Као администрација која је дубоко повезана са образовним системом, на који начин планирате да кроз институције јачате употребу ћириличног писма, али и очување ијекавског изговора као легитимног и уставног богатства српског језика у војвођанским школама?**

– Ћирилица је темељ нашег културног и националног идентитета и зато је важно да њена употреба буде присутна у образовном систему, култури, генерално јавном животу. Покрајинска влада снажно подржава програме који промовишу ћирилично писмо кроз школе, библиотеке, културне центре и различите образовне пројекте намењене младима. Афирмација ћирилице и њене употребе потребна је на свим личном нивоима, како институционално путем обра-

Завичајна удружења као партнери у креирању културне политике

● **Војводина има значајан број грађана поријеклом из бивших југословенских република који су организовани кроз разна удружења. На који начин планирате да завичајна удружења активније укључите у процесе и партнерство када је у питању креирање културне и издавачке политике?**

– Завичајна удружења у Војводини имају једну веома важну и активну улогу – они су жива веза људи с њиховим коренима, уједно и мост између места из којих су потекли и средине у којој данас живе. Зато их не треба посматрати само као културна

друштва, већ као актере који имају шири друштвени значај. Њихова улога у очувању традиције, језика, обичаја и културног наслеђа је заиста велика, посебно када је реч о преношењу тих вредности на млађе генерације. То је нешто што институције тешко могу саме да ураде без људи који то живе и носе. С друге стране, та удружења повезују људе широм региона и дијаспоре и тиме јачају осећај заједништва и припадности. То је жива веза која има и културну и друштвену снагу. Добрим делом и због тога, желимо да та удружења буду не само корисници средстава, већ и партнери у креирању културне политике

зовања, тако и породично, кроз процес испитања деце. У исто време, треба радити на томе да млади људи разумеју и поштују и различите језичке облике који постоје унутар српског народа, јер они сведоче о нашој историјској и културној разноликости.

● **Да ли су у плану и конкретни регионални програми повезивања омладине?**

– Као влада, подржавамо организовање летњих школа и кампова у оквиру којих се спровode образовни програми који окупљају младе из Србије и региона. Често смо домаћини деци из региона. Такви сусрети одлична су прилика не само за усавршавање језика и упознавање културног наслеђа, већ и за стварање пријатељстава и јачање веза међу младим генерацијама.

● **Преузимањем Покрајинске владе донијели сте и огромно политичко и професионално искуство, будући да сте успјешно водили Министарство културе и информисања Републике Србије. Које пројекте из тог ресора сматрате најуспјешнијим у контексту јачања веза Србије са Србима у региону и у којој мјери то драгоцјено искуство сада имплементирате у Војводини?**

– На том пољу је урађено веома много, вероватно највише у последњих неколико деценија. Не бих да фаворизујем и

истичем одређене пројекте, али ми је веома драго што смо успели да широм региона обележимо бројна места од значаја за културу српског народа, као и да бројним изложбама, концертима и другим садржајима повежемо српски културни простор.

● **Нови Сад и цијелу српску јавност дубоко је потресла велика трагедија пада надстрешнице на Жељезничкој станици. Као неко ко је у претходним мандатима водио Нови Сад, али и са садашње премијерске позиције, како гледате на важност пуне институционалне одговорности и на даљи процес обнове међусобног повјерења између грађана и институција система?**

– Нови Сад, Војводина и Србија заувек ће памтити тај дан као једну од највећих трагедија у модерној историји. Од самог почетка сматрам да је једино целисходно препустити надлежне органе да спровode све потребне радње, које ће, не сумњам у то, довести и до институционалне и сваке друге одговорности за ову трагедију. Чврсто верујем да грађани имају велико повјерење у институције, упркос малициозним покушајима оних који су покушали да путем обојене револуције на улици траже неку своју измаштану правду, а којима је у суштини било стало само до насилне промене власти.

У претходне четири године издвојили смо више од 311 милиона динара за пројекте Срба у региону – то је наша морална обавеза коју испуњавамо.

● **Какав је одговор одговорне државне администрације на такве изазове?**

– У оваквим ситуацијама најважније је показати одговорност, озбиљност и поштовање према жртвама и њиховим породицама. Институције морају да ураде свој део посла у складу са законом, а друштво да сачува стабилност и поверење у правни поредак. Само тако можемо показати зрелост као заједница и из трагедије извући поуке које ће допринети већој безбедности у будућности.

● **Наш лист, Српско коло, већ годинама се бави очувањем националног идентитета међу Србима у региону и прогнатичком популацијом. Гдје видите простор за још ширу и дубљу будућу сарадњу нашег листа са институцијама АП Војводине?**

– Увек је лепо чути да су медији заинтересовани за рад Покрајинске владе, а посебно ми је драго што ваш лист негује идентитетске теме српског народа, без обзира на то где припадници нашег народа данас живе и раде. Отворени смо за сарадњу с медијима који професионално, објективно и правовремено информисају јавност, тако желимо да и Ваш лист што подробије и детаљније извештава о активностима Покрајинске владе и свих покрајинских органа, а простора има заиста много. У времену брзих информација и великих друштвених промена, медији који се баве темама идентитета, традиције и културног наслеђа имају посебну одговорност. Због тога сматрам да постоји значајан простор за сарадњу кроз заједничке пројекте, информисање јавности и промоцију активности које доприносе очувању националне свести и културе сећања.

● **Какав је Ваша петогодишња развојна визија Војводине и јачања положаја српског народа у њој као стуба државне стабилности?**

– У наредних пола деценије Војводину желимо да направимо још пожељнијим местом за живот. Видим је као регију великих могућности, с новим компанијама и још бољом инфраструктуром, у првом реду мислим на нове ауто-путеве, брзе саобраћајнице и брзу пругу. Не сумњам да ћемо успети ојачати домаће привреднике, те довести нове велике инвеститоре из иностранства, што ће свеукупно оправдати епитет наше покрајине као главног замајца српске привреде. Истовремено, Војводину видим као простор стабилности, међусобног поштовања и економског напретка, у којем ће сви грађани имати прилику да остваре своје потенцијале. Желимо да сачувамо традиционалне вредности и културни идентитет, у исто време да будемо отворени за нове технологије, инвестиције и развојне шансе које доноси савремено доба.

Конечно, када је реч о положају српског народа, уверена сам да ће он у наредним годинама бити додатно оснажен кроз свеукупни развој државе и њених институција, подршком култури, образовању и очувању националног идентитета. У складу с тим, само економски јака, политички стабилна и културно самосвесна Војводина може бити снажан ослонац укупном развоју Србије.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

РИЈЕЧ ПО РИЈЕЧ СА МИЛАНОМ ВУКАДИНОВИЋЕМ, ПРВИМ ГРАДОНАЧЕЛНИКОМ У ИСТОРИЈИ ФОЧЕ

ФОЧА ДОБИЛА СТАТУС ГРАДА: Између историјског достојанства и инфраструктурних изазова!

Смјештена на чворишту путева, култура и духовности, Фоча пролази кроз једну од најважнијих административних и суштинских трансформација у својој модернијој историји. Након година чекања, ова локална заједница и званично је добила статус града, чиме се симболично вратила на мјесто природног, образовног и медицинског центра Старе Херцеговине. Међутим, статус града са собом носи и градске изазове: од деценијске „рак-рана“ у виду лоше путне мреже, преко интеграције стотина страних студената који Фочу данас називају својим домом, па све до комплексних питања културе сјећања и институционалног суочавања са пређутаним страницама националне историје.

О томе како ће нова ера промијенити живот грађана, када ће бити завршени капитални путни правци и како Фоча гради спој традиције, економије и међународног академског центра, за *Српско коло* говори први градоначелник Фоче, Милан Вукадиновић.

● **Господине Вукадиновићу, Фоча је и званично добила статус града. Да ли је ово за Вас само административна промена или суштински повратак историјског достојанства које је Фоча, као природни центар Старе Херцеговине, одавно заслужила?**

— Добијање статуса града је свакако историјски тренутак за Фочу и њене грађане. Фоча јесте природни центар Старе Херцеговине, али је такође и духовни, историјски, медицински и образовни центар цијеле ове регије. За нас је ово валоризација свега онога што Фоча већ вијековима представља на овим просторима.

● **Постали сте први градоначелник у историји Фоче. Шта бисте вољели да остане упамћено као Ваш најважнији печат — велики инфраструктурни пројекти, демографска обнова или нешто треће?**

— Надам се да ће бити упамћен сав рад и труд који је уложен у напредак Фоче задњих година, што је на крају и крунисано статусом града. То обухвата широк спектар мјера: од подршке наталитету и нај-

млађим грађанима, преко бриге за ђаке и студенте, па све до подршке старијој популацији. Посебно бих издвојио изградњу првог Дома за стара лица у Фочи, тачније у насељу Миљевина, као и изградњу зграде за младе брачне парове. Такође, ту су и капитални пројекти попут нових блокова Медицинског факултета и павиљона Студентског центра, затим велика улагања у Национални парк „Сутјеска“ и Универзитетску болницу Фоча, као и дуго очекивана реконструкција магистралних и регионалних путева.

● **Путна мрежа је годинама „рак-рана“ овог дијела Српске. Најављени су тендери ка Шћепан Пољу и пенали за**

кашњења ка Тјентишту. Који су реални рокови у којима грађани новог града могу очекивати модерну саобраћајну повезаност?

— Све напоре улажемо да Фоча, као природни центар и кључна веза Републике Српске и Босне и Херцеговине са Црном Гором, коначно добије адекватну путну инфраструктуру какву један град заслужује. Очекујемо да радови на овим критичним путним правцима буду интензивирани и завршени у наредном периоду, чиме ћемо трајно ријешити овај деценијски проблем.

● **Медицински факултет и Универзитетска болница су кичма развоја Фоче. Колико ће најављена изградња нове зграде факултета и реконструкција болнице бити пресудни за останак домаћег стручног кадра у овом граду?**

— Изузетно сам поносан на стручни кадар из Фоче који остаје овдје, ради са младим специјализантима и предаје на Медицинском факултету. Сматрам да је задржавање тих људи наш највећи успјех. У том контексту, изградња новог павиљона студентског дома значајно ће олакшати студирање и допринијети даљем повећању броја студената који бирају Фочу као свој образовни центар.

● **Фоча је данас дом за студенте из више од 30 земаља свијета. Шта је то што млади из Индије или Италије проналазе овдје, а што нису могли да нађу у много већим универзитетским центрима?**

— Поред приступачнијих цијена студирања у односу на велике европске цен-

БРИГА ЗА СВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

● **Старачки дом у Миљевини и Трг породице у Доњем Пољу су значајни социјални пројекти. Како ови садржаји мијењају слику Фоче као средине која брине о свим генерацијама?**

— Наша стара и изнемогла лица смо деценијама морали да шаљемо у друге општине на збрињавање, што је било изузетно тешко како за њих, тако и за њихову најближу родбину. Изградњом старачког дома трајно ћемо их збринути у њиховом крају, а истовремено ће се отворити и значајан број радних мјеста, што ће пуно значити за саму Миљевину и околину. Што се тиче зграде за младе парове, поносни смо што смо овом инвестицијом омогућили младим породицама да обезбиједу своју прву некретнину по најповољнијим, субвенционисаним цијенама. Локација је одлична – у близини су и вртић и школа, а одмах поред изградимо и Трг породице као ново мјесто за окупљање.

тре, студенте из цијелог свијета привукла је стручност нашег кадра на факултету и у Универзитетској болници, као и изванредне могућности за практичну наставу. Поред самог образовања, то су млади људи којима су изузетно привлачне и природне љепоте Фоче – рафтинг, планинарење, јахање, као и многобројни спортски садржаји у којима могу активно да учествују.

● **Да ли су капацитети студенских домова и приватног смјештаја довољни за овај „међународни град у малом“?**

— Сматрам да у Фочи има мјеста за све људе који желе да уче и унапређују себе. Тренутно свједочимо правој експанзији у изградњи стамбено-пословних објеката, што значајно олакшава проналазак смјештаја за стране студенте. Фоча је одувјек била отворен град, космополитског духа, и наши грађани су их сјајно прихватили.

● **Богословски факултет и Богословија су духовни свијетлоници овог краја. Колико је наслеђе које су донијели сарајевски Срби трајно промијенило културни и интелектуални идентитет Фоче након рата?**

— Сигурно је да је Фоча један од ријетких градова са оваквим духовним драгуљима. Томе бих додао и Храм Светог Саве и остале вјерске објекте који заокружују једну јединствену причу по којој смо надалеко познати. Сарајевски Срби су у наш град донијели велико знање, значајно су ојачали нашу урбану културу, али су са собом донијели и тешку причу о свом еписком страдању и напуштању вјековних огњишта. Све је то сигурно утицало да Фоча крене узлазном путањом и изгради један посебан, снажан културни и интелектуални идентитет који данас с поносом носимо као град.

● **Фоча је једна од ријетких средина гдје се организују чак два пливања**

Јама Понор – пређутана страница страдања и трајна опомена

● **Деценијама је јама Понор у Миљевини била забрањена тема. Данас се ту редовно служи помен за страдале краљеве војнике из 1945. године. Како општина планира да институционално подржи културу сјећања и постоји ли начин да се Фоча снажније повеже са градовима у Србији (Краљево, Ваљево, Чачак) одакле су ти младићи дошли?**

— Јама Понор је трагични симбол страдања и братског нејединства. Она је болни доказ шта најближи могу да ураде једни другима када буду заслијељени идеологијом. Трудимо се да одговорно гајимо

културу памћења. Изградњу спомен-храма не треба схватити олако; то је озбиљан пројекат у који морамо укључити што више субјеката. То мора бити трајна опомена свим генерацијама које долазе да се овакви злочини и братски сукоби никада више не понове.

Остварили смо одређене контакте са градовима у Србији, али би у овом тренутку било неумјесно да се говори нешто више о детаљима. Максимално поштујемо жртве и сматрамо да та сарадња мора бити дубоко укоријењена, заснована на јаким темељима и институционално подржана са више државних нивоа.

за Часни крст на Богојављење. Шта нам тај феномен говори о вјери и заједништву људи који живе на овом простору?

— Овдје је народ дубоко окренут према институцији којој највише вјерује — Српској православној цркви. Црква је била свједок и сапутник свих наших успона и падова кроз историју, наших страдања и васкрсења током турбулентних дешавања кроз вијекове. Вјера је, без претјеривања, у генетском коду Фочака.

● **Фоча граничи са Гораждем и Федерацијом БиХ. Како у пракси изгледа сарадња на нивоу локалних заједница када су у питању заједнички инфраструктурни и безбједносни изазови?**

— Имамо сасвим коректну и професионалну сарадњу са општином Фоча-Устиколина и градом Гораждем. Свјесни смо да се не можемо сложити о свим историјским или политичким питањима, али сарадња у практичним областима које значе живот за грађане са обје стране ентитетске линије не смеје бити упитна.

● **Наградили сте најбоље студенте на Дан града. Шта локална самоуправа може конкретно да понуди младим стручњацима како би своју будућност видјели у Фочи, а не у иностранству?**

— Већ сам нагласио какав потенцијал има Фоча. Све институције које дјелују у нашем граду и стратегија коју реализујемо у пракси јасан су показатељ да млади људи овдје имају перспективу. Свјесни смо економских и демографских проблема који се са глобалног нивоа преливају на локалну заједницу. На неке глобалне токове не можемо утицати, али свуда гдје имамо надлежност — осмишљавамо мјере којима бисмо младим стручњацима понудили живот и услове рада достојне човјека.

● **Рафтинг је свјетски бренд, а сада имате и Парк природе Тара. Постоји ли стратегија која би омогућила да Фоча живи од туризма свих 12 мјесеци, а не само током лјетне сезоне?**

— Много се говори о туристичким потенцијалима, и чињеница је да они још увијек нису искоришћени на оптималан начин. Рафтинг кампови, Парк природе Тара и Национални парк Сушјеска чине јединствен туристички производ који морамо додатно разгранати. У сарадњи са Владом Републике Српске тражимо начине да Фоча буквално сваког мјесеца у години има атрактиван сегмент понуде. Кључни предуслов за то је рјешавање путева према Шћепан Пољу и Тјентишту, што очекујемо у наредним мјесецима, уз додатна улагања у смјештајне капацитете унутар саме Сушјеске.

● **Недавно сте на вечери Фочака у Београду позвали земљаке да улажу у родни крај. Шта је Ваша порука успјешним Фочацима у свијету — шта је то што данас у Фочи чека на њихов капитал и знање?**

— Наша дијаспора има искрену жељу да инвестира у свој родни крај. Разговарао сам са многим нашим успјешним људима у иностранству и свима је завичај у срцу. Оно што је наш највећи задатак као градске управе јесте да им максимално поједноставимо администрацију и убрзамо издавање дозвола, како би могли без баријера да улажу капитал и реализују своје пословне идеје. Моја порука њима је увијек иста: „Гдје год да вас живот одведе, имајте на уму да су ваши коријени овдје. Ви сте наши најбољи амбасадори у свијету. Врата завичаја су вам увијек широм отворена, а Фоча је данас отворен град коме је куцнуо тренутак да, заједничким снагама, изгради бољу будућност.“

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

ОДРЖАНО 49. ВЕЧЕ ФОЧАКА У БЕОГРАДУ

Традиционално Вече Фочака одржано је 25. априла 2026. године у ресторану *Коцунџак лукс*. Ово вече окупило је бројне Фочаке и пријатеље завичаја у духу заједништва, традиције и сјећања на коријене.

Седамдесетих година прошлог вијека велики број Фочака дошао је у ове крајеве, носећи са собом своје обичаје, успомене и снажну везу са завичајем. Данас, окупљајући хиљаде Фочака, Удружење представља важан ослонац и мјесто заједништва, са јасним циљем — да окупи људе поријеклом из Фоче и њене околине, сачува од заборава обичаје, традицију и дух завичаја, те да те вриједности пренесе на будуће генерације.

СТОЈАНОВИЋ: ПОЛА ВИЈЕКА ЗАВИЧАЈНЕ САБОРНОСТИ

Кроз године, Удружење Фочака спроводило је бројне хуманитарне акције и дало значајан допринос у обнови светиња у Фочи, Челебићима, Риједи, Поповом Мосту и Козјој Луци, чувајући традицију и духовно наслеђе. Кроз бројне културне манифестације, дружења и активности, Удружење негује пјесму, игру, обичаје и ријеч, чувајући идентитет и стварајући мост између прошлости и садашњости.

На Велику Госпојину, 28. августа 2004. године, завршена је највећа акција у историји Удружења. Тада је у Челебићима, поред цркве, подигнут бронзани споменик борцима палим за слободу свог краја од 1912. до 1995. године.

Председник Удружења Фо-

» Пјевачка група *Плави невени*

ПРВИ ЗАВИЧАЈНИ СКУП ОДРЖАН У ХОТЕЛУ ПАЛАС

Неформална окупљања Фочака у Београду имају дугу и богату традицију која је започела још 1972. године у челу Хотела *Палас*. Са порастом броја учесника, манифестација се од 1975. до 1980. године одржавала у ресторану *При Мајолка*, а затим све до 1991. у Хотелу *Југославија*.

Поштујући ову дуговјечност и завичајну оданост, начелник Милан Вукадиновић најавио је да ће, поводом предстојећег великог јубилеја — 50 година постојања удружења, покренути иницијативу да Скупштина општине Фоча прогласи ово удружење од општег стратешког интереса и да му за Дан града додијели највише признање — Повељу града Фоче. Та веза са родним крајем никада није прекинута јер свако мјесто у општини Фоча — од Јошанице, Миљевине, Фочанске Јабукe, Горњег и Доњег Поља, Лазарева, Обилићева, Рјечице, Завајита, Челебића до Устиколине — носи своју посебну причу, љепоту и чувену херцеговачку гостољубивост. Отворено срце за сваког намјерника разлог је због којег Фоча остаје вјечни симбол истрајности, духовности и идентитета, чији значај поносно потврђују и нове генерације.

» Драгољуб Бекрић, Миодраг Линта, Сања Ивковић, Мирослав Стојановић, Споменко Стојановић, Александар Каран, Милан Вукадиновић и Миладин Деспотовић

чака, Мирослав Стојановић, упутио је ријечи добродошлице, захвалио се на присуству начелнику општине Фоча Милану Вукадиновићу, који је нашао времена — први од свих начелника у ових педесет година — да дође на дружење Фочака у Београду, као и представнику општине Фоча Младену Матовићу, те свим пријатељима који су дошли да увеличају ово дружење. Такође, поздравио је и народног посланика Републике Српске Огњена Бодирогу и народног посланика Републике Србије Миодрага Линту.

Дошли су земљаци из Фоче, Новог Сада, Бањалуке, Градишке, Пирота, Вршца и осталих мјеста из Србије и дијаспоре. Стојановић се посебно захвалио својој школској другарици Мирјани Јанић, „која увијек наше времена да дође“.

— Наше удружење је и настало из жеље да сачувамо то богато наслеђе и пренесемо га на млађе генерације. Изузетно смо поносни на све урађено, а још више на наше чланове и пријатеље који стоје иза

» Мирослав Стојановић

сваког нашег успјеха. Данас је прилика да се са посебним поштовањем сјетимо нашег пријатеља, идејног творца и првог предједника удружења, Филипа Божовића, који ће заувјек живјети у нашим срцима. Ово масовно окупљање је најбољи доказ да је наше заједништво живо и снажно и послуже толико деценија. Нека нас ова ноћ вјечно подсећа на то ко смо, одакле смо и колико је важно да своје огњиште никада не заборавимо.

Ове године се навршава 49 година постојања удружења. Стојановић је подсетио све на велики јубилеј следеће године, пола вијека постојања удружења, када очекује још веће сабрање.

ЛИНТА: ЧУВАЈМО ИДЕНТИТЕТ

Народни посланик Миодраг Линта изразио је задовољство што је међу Фочацима, нагласивши да су завичајне вечери најбољи начин да се исказе понос према поријеклу и коријенима.

— На овај начин показујемо да се никада нећемо одрећи свог идентитета, обичаја и традиције, али и да ћемо се посвећено залагати за културно и духовно јединство српског народа, без обзира на постојеће границе. Ово је и прилика да негујемо сјећање на страдале сународнике и наше јунаке из 20. вијека. Морамо се сложено борити за истину да српски народ није био агресор, већ се борио за опстанак и очување својих вјековних огњишта — поручио је Линта.

ВУКАДИНОВИЋ: ЗАЈЕДНО МОЖЕМО ОЖИВЈЕТИ ЗАВИЧАЈ

Начелник општине Фоча Милан Вукадиновић истакао је да му је изузетна част што

присуствује овом завичајном скупу, нагласивши да је поносан што је први начелник у посљедњих пола вијека који је дошао на традиционално дружење у Београд. Он је упутио велику захвалност предједнику удружења Мирославу Стојановићу за дугогодишњи хуманитарни рад и немјерљив допринос изградњи светиња широм општине — од Храма Светог Саве до цркава у Челебићима и Завајиту.

— Покренули смо иницијативу да Фоча добије статус града, чиме исправљамо историјску неправду према овом мјесту које треба да буде сједиште Старе Херцеговине и ослонац тог дијела Републике Српске. Такође, формирањем Парка природе Тара испунили смо завет предака, а сједиште парка биће у основној школи у Завајиту. Жеља нам је да, уз подршку пријатеља и завичаја, вратимо живот у овај крај. Уосталом, у Музеју Старе Херцеговине чува се податак да је прва група туриста из Њемачке и Енглеске дрвеним сплавовима Дрином заплвила још 1923. године, што свједочи о нашем вијековном потенцијалу — поручио је Вукадиновић, посебно похваливши залагање Споменка Стојановића и Славка Дуњића.

ТРАДИЦИЈА ЖИВИ КРОЗ ПЈЕСМУ, ОБИЧАЈЕ И ЉУДЕ

Културно-умјетнички програм отворили су Мирко Стојановић и његова група чувара завичајне пјесме, а пред публиком су наступили и Ансамбл народних игара и пјесма *Шумадија* из Барајева са Играма из Србије, гуслар Саша Лакећић, те изворна група *Плави невени*. Вођа *Плавих невена* Љубиша Симовић изразио је задовољство због наступа, посебно истакавши окупљања која су претходних година организована у Источном Сарајеву.

— Захвални смо начелнику Милану Вукадиновићу и доктору Лаловићу на сталној подршци нашем друштву и култури уопште. Ако не сачувамо традицију — нема нас нигдје — поручио је Симовић, након чега је браћи Стојановић уручен скроман поклон као успомена на њихов први наступ на овој завичајној вечери.

ДРАГАНА БОКУН

ПАТРИЈАРХ ПОРФИРИЈЕ НА ВАСКРС СА СТРАДАЛНИМ НАРОДОМ

ОСАМ ВИЈЕКОВА ТРАЈАЊА У ДАНИМА СТРАДАЊА И НАДЕ

Од Пећке патријаршије до Високих Дечана, патријарх Порфирије је највећи хришћански празник провео са српским народом на Косову и Метохији, поручивши да љубав према завјетној земљи мора бити потврђена дјелима, а не само ријечима.

Васкршњи дани на Косову и Метохији и ове године су показали да се духовно средиште Српске православне цркве не налази само у зидинама древних светиња, већ и у народу који упркос бројним искушењима остаје вјеран својој вјери и завичају. Управо зато није било случајно што је Његова светост патријарх српски Порфирије највећи хришћански празник провео у Пећкој патријаршији и манастиру Високи Дечани.

Поглавар Српске православне цркве стигао је у Пећку патријаршију на Велики петак, дан који православни хришћани посвећују сјећању на Христово страдање. У древном сједишту српских архиепископа и патријараха дочекао га је народ окупљен око светиње која већ осам вијекова представља један од најважнијих симбола српског духовног трајања.

Током вечерњег богослуж

жења са изношењем плаштанице патријарх је подсетио да је суштина Великог петка у преиспитивању сопственог живота и односа према ближњима.

– Кад год дозволимо да егоизам, гордост и нарцисоидност владају нашим бићем, ми разапиемо Господа – поручио је патријарх, наглашавајући да је Христово страдање пут ка победи живота над смрћу.

Посебно мјесто у овогодишњој Васкршњој посланици заузело је Косово и Метохија. Патријарх Порфирије нагласио је да љубав према овој српској покрајини не

смије остати само на ријечима и симболичким изјавама, већ мора бити преточена у конкретну бригу за људе који тамо живе.

– Не смије се допустити да се у свијести нашег народа Срби са Косова и Метохије представе као препрека или сметња неком будућем, наводно бољем животу. Без њих, без наших косовско-метохијских Срба, нема бољег живота ни за нас.

Ова порука представља је и својеврсни одговор на бројне изазове са којима се Срби на Косову и Метохији свакодневно суочавају. Она је истовремено била и позив на

саборност, али и подсећање да се судбина српског народа у јужној покрајини не може посматрати као споредно национално питање.

На Велику суботу и Васкрс патријарх је служио литургије у Пећкој патријаршији, док је Васкршњи понедјељак провео у манастиру Високи Дечани. Тако је настављена пракса започета претходне године да највећи хришћански празник проводи управо на Косову и Метохији.

Сама чињеница да се поглавар Српске православне цркве налази у Пећи и Дечанима у данима Васкрса има снажну симболичку поруку. У времену политичких спорова и неизвјесности, Црква тиме показује да Косово и Метохија остају не само историјско и духовно изходисти српског народа већ и простор његове живе садашњости.

Овогодишњи Васкрс тако је још једном потврдио да се пут српског народа на Косову и Метохији не може разумјети без његових светиња. А из древних зидина Пећке патријаршије одјекнула је порука која је надживјела вијекове: да су вјера, истрајност и заједништво темељи на којима се гради будућност.

ЖИВИ ГРОВОВИ НА СВЕТОЈ ЗЕМЉИ

Како заточени Срби проводе Васкрс у косовским казаматима

Док су се у поноћ оглашавала звона са Пећке патријаршије и Високих Дечана, а хиљаде вјерника поздрављале једни друге радосним поздравом „Христос васкрсе“, десетине Срба на Косову и Метохији Васкрс су дочекале иза затворских зидина. Умјесто породичне трпезе, празничну ноћ провели су у самицама и затворским ходницима, далеко од својих најмилијих.

Међу њима је и Слаћан Трајковић из села Невољане код Вучитрна. Ухапшен је у децембру 2022. године у Северној Митровици и од тада се налази иза решетака. Крајем прошле године Основни суд у Приштини осудио га је на десет година затвора због ратног злочина над албанским цивилима у Вучитрну 1999. године. Током поступка одбачен је дио оптужби које су га теретиле за најтежа кривична дјела, али је осуђен по једној тачки оптужнице која се односила на злостављање цивила.

За његову породицу ово је био четврти Васкрс без супруга, оца и домаћина. Неизвјесност је постала свакодневица, а празници најтежи дани у години.

– Најважније нам је што знамо да он није ништа урадио од оног за шта га оптужују и да је њему образ чист – каже његова супруга Сузана Трајковић.

Слаћан је годинама живио на Косову и Метохији без покушаја да напусти свој завичај. Радио је у Косовској полицији све до новембра 2022. године, када је, заједно са другим српским припадницима, напустио службу. Само мјесец дана касније био је ухапшен.

Његов случај један је од најпознатијих међу Србима који се налазе у притворима и затворима широм Косова и Метохије. Породице и браниоци ових људи тврде да се против њих воде политички мотивисани процеси, док приштинске институције инсистирају да је ријеч о процесуирању ратних злочина.

Посебно тешки услови владају у затвору високог ризика у Грдовцу код Подујева. Према свједочењима адвоката и извјештајима представника Србије, поједини притвореници проводе и до двадесет два часа дневно у изолацији. Породице упозоравају да се према њима често поступа као према осуђеницима, иако многи још нису правоснажно осуђени.

Уочи једног од претходних Васкрса затворенике је посетио тадашњи епископ рашко-призренски Теодосије. Сусрет са владиком оставио је дубок траг међу притвореним Србима. Трајковић је касније у затворској ћелији написао стихове који свједоче о атмосфери тог дана.

„Почео је молитву да поје и нас нека сила обузе, гледамо га и видимо – низ лице му лију сузе. Потекли би сузе и сваком међу нама, ал’ слабост не покажемо пред очима душмана...”

Поред Трајковића, иза решетака су празнике дочекивали и Зоран Костић из Прилужја, Душко Арсић из Матичана, Милорад Боковић из Витомирице код Пећи и други Срби чија су имена постала симбол дугих судских процеса и неизвјесности.

Истовремено, током празничних дана настављени су и други облици притисака на српску заједницу. У Грачаници су уклоњене српске заставе постављене поводом Васкрса, док су у селима Бање и Суво Грло затворене амбуланте које функционишу у систему Републике Србије.

Све то додатно је појачало осјећај несигурности међу Србима који живе у енклавама јужно од Ибра.

Један од њих ових дана поставио је питање које је далеко надилази судбину појединаца и њихових породица.

– Сјетимо ли се у ове благе дане да су неки наши сународници изложени великој патњи и страдању? Јесмо ли ишта учинили да помогнемо њима и њиховим породицама?

МОЛИТВЕНИ САБОР СРБА ОД НЕМАЊИНЕ ОБАЛЕ ДО РУМУНСКОГ БАНАТА

Васкрс је ове године широм региона окупио српски народ око храмова, светиња и историјских мјеста памћења, потврђујући да су вјера, традиција и заједничко духовно наслеђе и даље најчвршће везе које спајају заједнице раздвојене државним границама.

Централна прослава у Црној Гори одржана је у Саборном храму Христовог Васкрсења у Подгорици, гдје је свету архијерејску литургију служио митрополит црногорско-приморски Јоаникије. Богослужењу су присуствовали највиши представници државних институција и политичког живота Црне Горе, а празнична саборност још једном је показала значај који Српска православна црква има у духовном и друштвеном животу тамошњих Срба.

Поруке Васкрса чуле су се и у Мостару, гдје је поноћна литургија служена у Саборној цркви Свете Тројице, чија обнова већ деценијама представља један од најважнијих симбола опстанка српске заједнице у граду на Неретви. За бројне мостарске Србе овај храм није само богомоља, већ и свједочанство историјског трајања и наде у потпуни повратак духовног и друштвеног живота.

Говорећи о положају православних вјерника у Мостару, старјешина храма Душко Којић истакао је да Срби у граду

живе тихо, скромно и достојанствено, те да добри односи са многим суграђанима постоје, али да је данас више него икада потребно да ријечи буду праћене конкретним дјелима. Током Васкрса представници Српске православне цркве посјетили су и помогли 56 породица, међу којима је било и оних које нису православне вјероисповијести. Посјећена су и два старачка дома, као и удружење које брине о незбринутим дјецима.

– То су тренуци у којима празник постаје стварност. Када не питамо ко је ко, него како је коме. Када не гледамо разлике, него потребу човјека – нагласио је Којић.

У Дрвару и околним повратничким мјестима Васкрс је прослављен у знаку породичног окупљања и очувања традиције. Литургије су служене у храмовима у Дрвару и Прекаји, гдје је народ настао да његује обичаје који су вијековима обиљежавали овај крај и чували национални и духовни идентитет.

Празнична сабрања организована су и у Сјеверној Македонији. У Куманову и Старом Нагоричану Срби су се окупили око својих храмова, чувајући духовно и културно наслеђе које на овим просторима траје вијековима. Посебан значај имају светиње које свједоче о дубоким

историјским коријенима српског народа у Повардарју и Кумановској области.

И у Румунији је Васкрс прослављен свечано. У Саборној цркви у Темишвару окупили су се Срби из румунског Баната, показујући да припадност сопственој традицији, језику и култури остаје жива и далеко од матице. Окупљени око својих парохија и културних установа, Срби у Румунији настављају да чувају наслеђе својих предака и везе са духовним простором коме припадају.

Од Подгорице до Темишвара, од Мостара и Дрвара до Куманова и Старог Нагоричана, овогодишњи Васкрс показао је да српски народ, упркос различитим државним оквирима, демографским изазовима и историјским искушењима, и даље дијели заједнички духовни простор. Управо у тој повезаности, потврђеној молитвом, традицијом, милосрђем и саборношћу, многи виде један од најважнијих ослонаца за будућност српских заједница широм региона.

Како је поручио мостарски свештеник Душко Којић, у времену када се људи све лакше раздвајају, највећа храброст је остати вјеран – човјеку, истини и добру. Управо је то порука коју су Срби широм региона овог Васкрса послали из својих храмова и домова.

СРПСКЕ ПОВРАТНИЧКЕ ОПШТИНЕ ПРЕД НОВИМ ИЗАЗОВИМА У ФЕДЕРАЦИЈИ БиХ

Војни полигон на 10 одсто територије Гламоча и 150 хиљада тона отпада за Бос. Петровац

- Редакција Српског кола доноси детаљну анализу нових притисака са којима се суочавају српске повратничке средине у западнокрајишким општинама Федерације БиХ.
- Док се у Гламочу разматра формирање војног полигона на површини без преседана, у Босанском Петровцу отворена је могућност изградње регионалног центра за отпад са индустријском спалионицом.
- За малобројне српске повратнике, који већ деценијама воде борбу за опстанак на својим огњиштима, ово нису само инфраструктурни или административни пројекти, већ питање будућности живота у Крајини.

ИЛУСТРАЦИЈА: АН ГЕМИНИ

» Хоће ли Крајини на крају остати само дим?

Док се српски повратници у Федерацији Босне и Херцеговине већ три деценије боре да обнове разрушене куће, оживе напуштена имања и сачувају присуство свог народа на вјековним огњиштима, почетак 2026. године донио је нову неизвјесност. У кратком временском размаку пред њима су се појавила два пројекта која су изазвала снажну забринутост широм Крајине. У Гламочу се разматра формирање војног полигона на чак 102 квадратна километра, што представља скоро десет одсто укупне територије општине, док је Босански Петровац у Нацрту Федералног плана управљања отпадом за период 2026–2030. године означен као једна од могућих локација за велики регионални центар за отпад са индустријском спалионицом, у који би годишње пристизало више од 150 милиона килограма отпада из цијеле Федерације БиХ.

За многе Србе повратнике ове двије приче нису одвојени случајеви. Напротив, они их доживљавају као дио истог проблема – наставка праксе да се простори са малим бројем становника, ограниченом политичком снагом и слабом институционалном заштитом посматрају као погодна мјеста за пројекте које друге средине не желе у својој близини. Управо зато отпор који се појавио у Гламочу и Босанском Петровцу далеко превазилази оквире локалне политике. Он представља борбу за право народа да учествује у одлукама које директно одређују његову будућност.

ВОЈНИ ПОЛИГОН НА ДЕСЕТ ОДСТО ТЕРИТОРИЈЕ ГЛАМОЧА

Гламочка висораван деценијама је препознатљива по пространом пашњачком земљишту, чистом ваздуху, сточарству и пољопривреди као главним ослоњцима живота. Управо зато је међу становништвом изазвала снажну реакцију информација да Министарство одбране БиХ разматра измјештање војних активности са постојеће локације код села Прибеља испод Виторога на ново подручје Шкадима и Кујаче, између Гламоча и Купреса.

Према подацима које су изнијели представници Завичајног удружења *Гламочко коло*, нови полигон обухватио би чак 102 квадратна километра земљишта, што је готово десет одсто територије читаве општине. На том простору биле би предвиђене различите војне активности, укључујући уништавање минско-експлозивних средстава, борбени обуку, артиљеријско-ракетна гађања и тестирање оружаних система.

За општину у којој данас живи свега око 1.800 повратника, већински Срба, овакви планови нису доживљени као развојна могућност, већ као озбиљна пријетња опстанку становништва. Предсједник Завичајног удружења *Гламочко коло* Мићо Радоја упозорава да би реализација овог пројекта трајно промијенила карактер читавог краја и угрозила живот људи, као и биљни и животињски свијет.

Због тога је ово удружење почетком марта покренуло петицију против изградње војног полигона. У ову институционалну борбу и заједнички притисак активно су се укључила сва завичајна удружења – поред бањалучког Гламочког кола, огромну подршку и допринос дали су Удружење грађана Гламоча у Београду, као и завичајно удружење из Новог Сада.

Као резултат ове јединствене реакције матице, расељеништва и дијаспоре, петицију је потписао број српских повратника и људи поријеклом из овог краја који је заправо премашило укупан број тренутних становника Гламоча. За једну малу повратничку општину, чињеница да број потписника надилази број стално насељених житеља има огромну документарну тежину и шаље јасну, недвосмислену поруку противљења овом пројекту.

Петиција је упућена Влади Републике Српске, Министарству одбране БиХ и Општинском вијећу Гламоч. На јавној расправи одржаној у априлу већина присутних грађана такође је изразила противљење изградњи полигона и затражила да Општинско вијеће заузме негативан став према овом приједлогу.

СУРОВИ ГОВОР БРОЈКИ

- У Федерацији БиХ данас живи свега око 30.000 Срба, док их је прије рата било више од 500.000.
- У Гламочу данас живи око 1.800 повратника, већински Срба, док број потписника петиције против војног полигона премашује укупан број тренутних становника ове општине.
- Истовремено, Босански Петровац је у федералним плановима означен као могућа локација за центар у који би годишње пристизало више од 150 милиона килограма отпада.
- Управо због тих бројки становници ових општина страхују да би пројекти који се представљају као развојни могли оставити трајне последице по опстанак српског народа у ФБиХ.

СНАЖАН ОТПОР ПОВРАТНИКА И ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Радоја упозорава да би реализација овог плана могла значити да и оно мало преосталих повратника свих националности буде приморано да напусти своја вјековна огњишта. Посебно истиче да би свакодневне детонације, војне вјежбе и ширење зоне војних активности угрозили услове за живот, развој пољопривреде и сточарства, као и сваку перспективу озбиљнијег повратка становништва.

Сличан став има и локално руководство. Начелник општине Небојша Радивојша поручио је да ће коначну одлуку донијети Општинско вијеће, али је нагласио да је став народа најважнији показатељ како локална заједница доживљава овај пројекат. Он је више пута истакао да је ријеч о питању које се тиче свих становника Гламоча, без обзира на националну припадност.

Забринутост додатно појачава чињеница да становници овог краја већ имају искуства са војним активностима на полигону *Барбара*, гдје су раније вршена бојева гађања и уништавање експлозивних средстава. Управо због тих искустава многи страхују да би нови полигон, вишеструко већи од досадашњих војних локација, могао оставити трајне последице по земљиште, подземне воде, сточарство и свакодневни живот становништва.

Подршку грађанима пружили су и представници српских институција. Шеф Кабинета српског члана Предсједништва БиХ Душан Петровић указао је да је страх становника оправдан, подсјећајући на последице које су раније војне активности оставиле на инфраструктуру, стамбене објекте и животну средину.

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта оцијенио је да је неприхватљиво доносити одлуке о овако важним пројектима без сагласности локалне заједнице, нагласивши да се мора уважити јасно исказа на воља становништва.

ПЕТРОВАЦ НЕ ЖЕЛИ ДА ПОСТАНЕ ДЕПОНИЈА ФЕДЕРАЦИЈЕ

Док се Гламоч суочава са могућношћу ширења војних активности, Босански Петровац нашао се пред другачијим, али подједнако осјетљивим изазовом.

Нацрт Федералног плана управљања отпадом за период од 2026. до 2030. године предвидио је ову крајишку општину као једну од потенцијалних локација за велики регионални центар за управљање отпадом са индустријском спалионицом. Према

подацима из нацрта, на подручје Босанског Петровца годишње би могло пристизати више од 150 милиона килограма отпада са простора цијеле Федерације БиХ.

За становнике Петровачког поља овај податак био је довољан разлог за узбуну. Многи од њих живе од пољопривреде, сточарства и производње здраве хране, док се као једна од ријетких реалних развојних шанси све чешће помиње сеоски туризам. Због тога је сама помисао на довоз огромних количина отпада изазвала снажан отпор локалне заједнице.

Предсједник Општинског одбора СНСД-а у Босанском Петровцу Немања Давидовић поручио је да је неприхватљиво да се ова средина годинама заобилази када су у питању инвестиције, развојни пројекти и нова радна мјеста, а да се истовремено узима у обзир када треба пронаћи простор за отпад који нико други не жели.

Посебно незадовољство изазвала је чињеница да локалне институције нису биле укључене у почетне фазе израде овог документа. Начелник општине Махмут Јукић затражио је потпуну транспарентност процеса и нагласио да локална заједница мора бити укључена у сваку фазу одлучивања. Његов став да се овако важне одлуке не могу доносити без грађана наишао је на широку подршку становништва, без обзира на националну припадност.

ПИТАЊЕ ОПСТАНКА НА ВЈЕКОВОЈ ЗЕМЉИ

Иако је ријеч о два различита пројекта, у Гламочу и Босанском Петровцу доминира исти осјећај – да се о судбини локалног становништва одлучује без његовог стварног учешћа.

За Србе повратнике, који су након рата обнављали разрушене куће, чистили запуштена имања и покушавали да оживе крајеве из којих је велики дио становништва нестало, ово није само питање екологије, просторног планирања или локалне политике. То је питање голе егзистенције и права на опстанак.

Према подацима српских завичајних удружења, у Федерацији БиХ данас живи тек око 30.000 Срба, док их је прије рата било више од пола милиона. Највећи број преосталих Срба концентрисан је управо у Дрвару, Гламочу, Босанском Грахову и Босанском Петровцу. Управо зато сваки пројекат који може негативно утицати на демографску слику ових средина изазива посебну осјетљивост и оправдан страх.

У Гламочу страхују да би војни полигон на 102 квадратна километра могао угасити и посљедњу наду у озбиљнији повратак становништва на висораван. У Босанском Петровцу брину да би довоз више од 150 милиона килограма отпада годишње и евентуална спалионица трајно угрозили природне ресурсе на којима почива живот читавог краја.

Зато се у обје општине све чешће чује исто питање: ако су Гламоч и Босански Петровац довољно добри за војне полигоне, депоније и спалионице, зашто нису довољно важни када се дијеле привредне инвестиције, отварају фабрике, граде путеви и покрећу развојни програми?

За српске повратнике у Крајини то није политичка парола. То је питање свакодневног живота, опстанка и будућности њихове дјече. Послије три деценије борбе за повратак, они данас траже само оно основно – право да о судбини својих вјековних огњишта не одлучују други без њиховог гласа.

У БЕОГРАДУ ОБИЉЕЖЕНО 108 ГОДИНА ОД СМРТИ ГАВРИЛА ПРИНЦИПА

Српски народ се и даље бори са окупационом управом у БиХ

Навршило се тачно 108 година откако је у Терезину, утамничен, угашен живот Гаврила Принципа, а поруке са државне церемоније јасно упозоравају: облик и актери су се промијенили, али Срби у Босни и Херцеговини и данас воде исту битку против стране силе и обесправљивања. Када је 28. априла 1918. године умро у самици затворске болнице у чешком Терезину, Гаврило Принцип имао је свега двадесет три године. Иза себе није оставио ни књигу, ни политички манифест, ни државу коју би водио. Оставио је само један историјски чин који ће из коријена промијенити токове свјетске историје и учинити га вјечним симболом српске и јужнословенске борбе за слободу.

Ове, 2026. године, тачно сто осам година након што су се његове кости одмориле од аустроугарских тамница, име младог револуционара из Обљаја код Босанског Грахова и даље изазива снажне политичке и геополитичке потресе. Државна церемонија полагања вијенаца у Парку Гаврила Принципа у Београду показала је да за српски народ са обје стране Дрине његов видовдански пуцањ није прашњава историја, већ актуелни путоказ.

ЦИЦОВИЋ: КУЛТУРА СЈЕЊАЊА ЈЕ ГАРАНЦИЈА ОПСТАЈКА НАРОДА

Као домаћин овог сабрања и завичајни мост који спаја догађај са народом с оне стране Дрине, шеф Представништва Републике Српске у Србији Млађен Цицовић оголио је тренутни историјски контекст, наглашавајући да је залог Принциповог дјела управо унутрашња снага коју данас морамо показати.

» Шеф Представништва Републике Српске у Србији Млађен Цицовић испред споменика Гаврилу Принципу

– Изузетно је важно да се Срби сјећају својих истинских хероја, да раде на успостављању културе сјећања и да, прије свега, чувају од заборава српску историју која је славна и за понос. Гаврило Принцип је човек који је оставио изузетно снажан траг и показао отпор у тренутку када је српски народ био потпуно угрожен. Ситуација у БиХ и данас је потпуно идентична. Српски народ је поново угрожен и мора да се бори за слободу, чувајући свој идентитет, културу, традицију и обичаје. Успостављање културе сјећања гаранција је да ћемо опстати на овим просторима, а српски народ у Србији и Републици Српској ће се и овог пута изборити са свим изазовима.

ИСТОРИЈА КОЈА СЕ ПОНАВЉА: ИСТА СУШТИНА, ДРУГА ФОРМА

Да је завичајно сјећање на Принципа жива рана и данас, отворено је посвједочио и амбасадор БиХ у Србији Александар Врањеш, који је након полагања вијенаца изнио оштру геополитичку паралелу.

– Послије више од једног вијека ми и даље имамо окупацију у БиХ. Мање-више промијенила се форма, промијенили су се актери, али је суштина остала потпуно иста – имамо страну силу која обесправљује српски народ у Босни и Херцеговини. Дошао сам да се поклоним сјенима Гаврила Принципа и захвалим му за све што је оставио иза себе.

На церемонији, којој су присуствовали највиши представници Војске Србије, Министарства одбране, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, као и бројна завичајна удружења, наглашено је српско јединство. Државни секретар Никола Вукелић подсетио је на нераскидиве везе једног народа.

– Стално се историја преплиће са тренутним догађајима. Гаврило Принцип је заједничка вриједност и порука да смо ми јединствен народ који дијели исту судбину. Наша сарадња са Републиком Српском залог је за будућност.

УЗРОЦИ ДУБЉИ ОД САРАЈЕВСКИХ ПУЦЊЕВА

И док западни центри моћи и данас покушавају да Принципа жигашу као „терористу“, а његов чин као кривца за свјетски сукоб, озбиљна историјска наука остаје недвосмислена. Супарништво великих европских империја, војни блокови, колонијални апетити и незајачљиви продор Аустроугарске на исток (Drang nach Osten) припремили су барут за Први свјетски рат много прије него што је Принцип повукао ороз. За генерацију Младе Босне, агентат је био крик потлаченог човека и морални декрет за слободу.

Зато се сваког 28. априла код његовог споменика у Београду, али и у далеком чешком Терезину, не обиљежава само годишњица смрти једног младића. Обиљежава се право српског народа да сам бира своје хероје, да памти своје жртве и да препозна модерне окупационе управитеље, ма у какве свилене дипломатске одежде они били обучени.

Бранити право на самосталност: Нови хладни рат и српско питање

Рат у Украјини, сукоб интереса великих сила, успон Кине, криза међународног права и све снажнији притисци на мале државе поново су у жижу јавности вратили питање новог хладног рата. За разлику од сукоба који је у другој половини двадесетог вијека дијелио свијет на Исток и Запад, савремени геополитички поредак далеко је сложенији, али ништа мање неизвјестан за народе који се налазе на раскрсници супротстављених интереса.

Управо тим питањима бави се књига *Нови хладни рат и друге вруће шеме* генерала доц. др Винка Пандуревића, представљена у УНС прес центру у Београду. Ријеч је о зборнику који обједињује петнаест научних радова, геополитичких есеја и анализа настајих од 2021. до 2025. године, у којима аутор настоји да објасни дубоке промјене у међународним односима и њихове последице по Балкан, Србију, Републику Српску и српски народ у цјелини.

Пандуревић сматра да се Србија и Република Српска налазе пред озбиљним историјским изазовима и да у времену све израженијег сучељавања великих сила морају показати политичку зрелост, државничку мудрост и јасно дефинисане националне циљеве.

– У времену новог хладног рата Србији и Републици Српској на првом мјесту морају бити национални интереси и заштита права српског народа – поручио је аутор.

» Млађен Цицовић, Божидар Форца, Милоје Пршић, Драган Петровић и Винко Пандуревић

Према његовој оцјени, од српског народа се већ деценијама траже уступци који би значили постепено одрицање од кључних националних и државних интереса. Због тога посебно наглашава значај војне неутралности, јачања институција и ослањања на сопствене капацитете у времену када међународни односи све више почивају на односу моћи, а све мање на универзалним принципима.

Да књига долази у тренутку великих свјетских промјена сматра и шеф Представништва Републике Српске у Србији Млађен Цицовић, који је оцијенио да њена посебна вриједност лежи у способности да сложене глобалне процесе повеже са конкретним положајем српског народа.

– Притисци на уставно-правну позицију Републике Српске нису ни изоловани, ни случајни. Они су дио ширих геополитичких процеса. Зато борба за очување права

Републике Српске није само политичко питање већ и питање поштовања међународног права и међународних споразума – истакао је Цицовић.

Према његовим ријечима, положај Србије и Републике Српске све више зависи од способности да очувају равнотежу између сарадње са свијетом и заштите сопствених интереса, између реалполитике и принципјелности, те између спољних притисака и права на самостално доношење одлука.

О књизи су говорили и професори Божидар Форца, Милоје Пршић и Драган Петровић. Форца је указао да једна од основних порука књиге јесте да се савремени међународни односи све мање руководе вриједностима, а све више интересима великих сила. Пршић је оцијенио да је ријеч о значајном штиву за све који желе да размију историјске и политичке процесе два-

десетог и двадесет првог вијека, док је Петровић нагласио да књига нуди драгоцјен увид у позадину савремених геополитичких сукоба, укључујући и рат у Украјини.

Посебно је наглашено да књига не нуди само анализу актуелних криза већ и шири историјски контекст. Од распада биполарног свијета и ширења НАТО савеза, преко украјинског сукоба, до положаја Републике Српске и Косова и Метохије, аутор настоји показати да савремене кризе нису изоловани догађаји већ дио дубљег процеса преобликовања свјетског поретка.

Због тога *Нови хладни рат и друге вруће шеме* превазилази оквир уобичајене политичке публицистике и отвара питање које ће одредити наредне деценије: како ће изгледати свијет након окончања садашњег периода глобалне нестабилности и какво ће мјесто у том новом поретку заузети Србија, Република Српска и српски народ.

У времену када се границе утицаја поново исцртавају, а геополитика враћа у средиште свјетских збивања, Пандуревићева књига подсјећа да ниједан народ не може избјегти велике историјске процесе. Али може одлучити да ли ће их посматрати са стране или ће настојати да у њима препозна своје интересе и активно обликује сопствену будућност.

Представништво Републике Српске у Србији подржало је издавање књиге и организацију њене промоције у Београду.

ОГОРЧЕНИ ТРЕБИЊЦИ ПОРУЧУЈУ – НЕ САХРАЊУЈТЕ НАМ ПЈЕСНИКА ПО ТРЕЋИ ПУТ!

ДУЧИЋ ИЗМЕЂУ ГОСПОДСТВА И БУВЉАКА

● Полагањем вијенаца и оштрим протестом против девастације Алеје пјесника на Калемегдану, Удружење Требињаца у Београду је традиционално обиљежило 83 године од смрти једног од највећих српских пјесника и дипломата Јована Дучића, чије име с поносом носе.

Више од 80 поштовалаца Јована Дучића окупило се на Калемегдану, али приказ је био више него поражавајући: између нагомиланих дрвених киоска, импровизованих излога с највијачким шаловима и плагијатима дресова бјелосвјетских фудбалера, те све већег броја празних гајби и палета, већина присутних није могла да види ни бисту Јована Дучића, ни говорнике.

Кроз жамор овог импровизованог вашаришта, ријечи су се проламале као упозорење: достојанство једног народа никада се не смије продавати за ситан бакшиш, нити сакривати међу дјелима пролазности и свакодневне трговине.

РАТКОВИЋ: НЕ ДИРАЈТЕ НАМ ДУЧИЋА!

Предсједник Удружења, Жарко Ј. Ратковић, одржао је бесједу која је до детаља оголила немар према српској културној баштини, постављајући данашњу реалност пред огледало истине. Он је подсетио присутне да нас је на велики празник Благовијести поново сабрао Јован Дучић — управо на дан када је прије више од осам деценија велики пјесник уснуо и кренуо Господу на истину.

— Сабрао нас је његов лик, његова ријеч и његово име пред бистом коју смо 1993. године поставили након полувековног ишчекивања — као симбол његовог коначног повратка у српску престоницу — рекао је Ратковић и подсетио на хронологију борбе Удружења за достојанствено очување лика и дјела Јована Дучића.

— Године 2015, умјесто да Београд пронађе булевар достојан његовог имена, донесена је одлука да се његова улица на Чукарици скрати. Умјесто ширине — умањење. Умјесто признања — административно потискивање. И тада смо морали да викнемо: „Не дирајте нам Дучића!“, да би та одлука била повучена. Зар је могуће да сваких неколико година морамо

» Бижутерија, сувенири и фалсификовани дресови на тезгама пред спомеником Јована Дучића

» ГЛАС КУЛТУРЕ НАСУПРОТ КОМЕРЦИЈАЛИЗАЦИЈИ: Жарко Ј. Ратковић и књижевник др Владимир Пишталo

бранити његово име? — запитало се Ратковић који се потом осврнуо на Дучићеву судбину.

ИМПРОВИЗОВАНИ „ИЗЛОГ“ ИСПРЕД СПОМЕНИКА

— Дучић је био прогоњен. Био је двапут сахрањиван. Комунистичка власт му никада није опростила реченицу: „Вјерујем у Бога и у Српство.“ Први пут је сахрањен далеко од отаџбине, у туђини. Други пут — у идеолошком прећуткивању које је трајало деценијама. Данас, отац српске лирике и први амбасадор наше модерне државе, стоји заклоњен међу барацима. Човјек који је својим господством представљао Србију и Југославију у европским престоницама, који је држави дао мјеру и углед, данас је сведен на невољног ноћног чувара вашаришта. Овдје није ријеч само о једној бисти. Ријеч је о Алеји пјесника — меморијалној вертикали наше културе.

Ратковић је оштро подвукао да парк Калемегдан није ливада, већ културно добро од изузетног значаја које ужива највиши степен заштите. Подсетио је да Закон о културним добрима јасно прописује да се заштићена добра и њихова околина морају чувати од сваке радње која нарушава њихов интегритет, изглед и достојанство.

— Заштита се не односи само на камен, већ и на амбијент. Ако амбијент претворимо у пијаци, ми смо извршили противприродни

блуд над културом. Господство Дучићево и бувљак не могу бити у истој реченици, а данас су, нажалост, у истој слици. Свакодневности.

Ратковић је оцијенио да је поражавајуће што у држави која ни данас нема снаге да донесе званичну декларацију о геноциду над српским народом у НДХ, ми сами дезавуишемо пјесника који је ту голготу овековјечио.

— Дучић није ћутао о злочинима над српском нејачи, пишући онима који су „из колијевке пили крв невине дјеце“. Да ли га данас ућуткујемо тако што га физички скламамо са видика?

Ратковић се осврнуо и на „европске стандарде“ и запитало градске оце.

— Да ли Европа у коју се закљичете дозвољава да се бувљак постави испред Моцарта у Бечу? Да ли би се пијаци наша пред Шекспиром у Лондону? Пред Гетеом у Берлину, Дантеом у Риму или Сервантесом у Мадриду? Не би. Не зато што су ти градови сентиментални, већ зато што су свјесни да се идентитет и самопоштовање не продају за ситан бакшиш. Онај ко пред заклоњеном бистом свог великана дозвољава цјенкање, признаје да није достојан своје историје.

Ратковић је на крају упутио јасну поруку надлежним институцијама.

— Нећемо одустати. Тражимо хитно уклањање свих препрека које заклањају поглед на Јована Дучића и остале српске великане

у овој Алеји. Како је пјесник писао у свом тестаменту: „Отаџбина није тло, него колективни дух једног народа“. Тај дух нећете заидати даскама и тезгама. Не дирајте нам Дучића. Не сахрањујте га по трећи пут!

ПИШТАЛО: ТРЕБИЊУ ЈЕ КРЕНУЛО ОД КАДА СЕ ДУЧИЋ ВРАТИО!

Књижевник и универзитетски професор Владимир Пишталo је својом бесједом пребацио тежиште на духовну вертикалу Јована Дучића, освјетљавајући пјесника као фигуру која надилази сваку препреку, па и ове данашње баракe и тезге.

Истичући да је увијек добро окупити се с цвијећем поводом пјесме, Пишталo је указао и на проблем образовног заборава и тишине која долази из школских клупа.

— Мени кажу да су раније ученици Основне школе *Јован Дучић* овдје долазили повремено и припремали своје мале програме. Сигуран сам да је тај дан за дјецу био најинтересантнији у цијелој школској години, јер кроз спремање и говор о Дучићу они запамте нешто што остаје за цио живот.

Поглед на бисту Алексе Шантића, која се налази преко пута, послужио му је као жива слика нераскидивог заједништва чувеног мостарског круга — те „дјетелине са четири листа“ коју су чинили Дучић, Шантић, Шола и Ђоровић. Пишталo је подсетио присутне на готово невјероватан обим култур-

них активности које је ова група преузимала на себе, не остављајући ништа случају у изградњи српске модерне културе.

За Пиштало, питање заклањања бисте има и своју метафизичку страну — он сматра да се Дучић суштински не може сакрити јер је његово дјело „превише важно“. Као крунски доказ навео је Дучићеву готово невјероватну ктиторску и естетску мисију.

— Да ништа у животу није написао, само да је поклатио ону амбасаду у Будимпешти, на најљепшем мјесту тамо, па би то било довољно за допринос својој култури за један животни вијек. А он је поклатио и онај дивни музеј у Требињу. Он је скупао за своје Требиње, није скупао за себе, ни за своје потомке, него да би то обогатило тај град.

Пишталo је посебно нагласио да је Требиње данас, захваљујући управо Дучићевој визији, постало једна од најпожељнијих туристичких дестинација, препознатљива по вину и господству.

— Све је за Требиње добро почело када се Дучић вратио — закључио је књижевник, правећи паралелу између некадашњег забитог градића и данашњег европског центра културе и туризма.

Пишталo је подсетио на Дучићев утицај на Ива Андрића. Открио је детаљ о њиховом дипломатском пријатељству, гдје је Дучић као старији колега савјетовао младог Андрића да се „мане бег-ефендија и окрене Европи“. Иако га Андрић у потпуности није послушао, оставио му је посвету која дефинише Дучићево пресудно мјесто у нашој писмености.

„Хтео сам да Вам кажем да Ви нисте постожали, млади људи нашега језика не би изразили своје емоције управо Вашим речима.“

Према Пишталовим ријечима, Дучић је подигао изражајне могућности српског језика на ниво француске рационалности и елганције, препознавши у Херцеговцима ту исту црту отмијене јасности.

Завршавајући говор, Пишталo се осврнуо на Дучићеву мисао о путовањима — да људи не путују из себичног задовољства, већ да би о томе живо причали људима свог језика и приближили им далеке свјетове.

— Дучић је рекао: „Ко није видио Египат, има једно чуло мање“. А ја вам кажем: „Ко није читао Дучића и његову поезију, заиста има једно чуло мање“.

У име Удружења Требињаца, Весна Вуковић положила је цвијеће испред бисте Јована Дучића, док је Бранка Спаић Флегер положила цвијеће испред бисте Алексе Шантића.

Питање које одјекује и након што се скуп развија: да ли смо достојни Дучића — или смо се навикли да живимо иза његових леђа?

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

Цицковић: Дучић би нас позвао на саборност и јединство!

Посебну државотворну тежину овогодишњем скупу дао је директор Представништва Републике Српске у Србији, Млађен Цицковић. Полагање цвијећа имало је снажну симболику — први дипломата Републике Српске одао је почаст првом амбасадору Краљевине Југославије. Цицковић је нагла-

сио да је за српски народ од суштинске важности да чува сјећање на све своје великане, а посебно на Дучића, који је оставио неизбрисив печат не само у нашој култури и историји, већ и у дипломатским анализама широм свијета.

— Дучић би данас сигурно рекао да нам је најважније једин-

ство и саборност, јер без тога нећемо моћи да дамо најбоље одговоре на све изазове и искушења пред којима се налази српски народ, наша Србија и наша Република Српска — поручио је Цицковић.

У делегацији Представништва био је и савјетник за културу Борислав Максимовић.

ЗАШТИТА НАЦИОНАЛНИХ И СОЦИЈАЛНИХ ПРАВА — ШЕСТ ИНИЦИЈАТИВА НАРОДНОГ ПОСЛАНИКА МИОДРАГА ЛИНТЕ

Социјална пензија од 150 евра за старије од 65 година без прихода

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта се залаже да Скупштина донесе закон о социјалној пензији за старије од 65 година који немају пензију и немају друге изворе прихода. У питању су грађани који немају 15 година стажа осигурања да би остварили право на пензију или не испуњавају услове.

— Многи су радили читав живот у фирмама, али им нису уплаћивани доприноси. Такође, имамо значајан број људи на селу који су радили на својим имањима, али данас немају пензије и

налазе се у тешкој материјалној ситуацији. Увођење ове мјере обезбиједило би минималну сигурност и достојанство у старости, посебно женама у сеоским подручјима — истиче Линта.

Притом је важно обезбиједити правичност, односно да та пензија буде нижа од минималне пољопривредне пензије и породичне пензије. Социјална пензија или народна надокнада се исплаћује у око 100 држава, укључујући и државе у региону, односно Хрватску и Сјеверну Македонију. Средства би се обезбјеђивала из републичког буџета.

Признати радни стаж људима који су радили у државном, јавном и приватном сектору за вријеме РСК

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта тражи да Србија призна радни стаж крајишким Србима који су радили у државном, јавном и приватном сектору за вријеме Републике Српске Крајине, тј. од 1991. до 1995. године.

Са проблемом непризнатог радног стажа суочавају се многи крајишки Срби, као и грађани других националности, који су прогнани са својих огњишта у злочинским акцијама хрватске војске и полиције, закључно са *Бљеском* (1. мај 1995. године) и *Олујом* (4. август 1995. године). Хрватска је под притиском међународне заједнице усвојила 1997. године тзв. Закон о конвалидацији којим је преузела обавезу да се крајишким Србима вријеме проведено у радном односу за вријеме Републике Српске Крајине (1991—1995. године) призна у пензијски стаж као стаж осигурања.

Институције, предузећа, установе и организације које су за вријеме рата радиле на подручју Републике Српске Крајине (РСК) плаћале су доприносе Пензионском фонду РСК. Документација о уплаћеним доприносима је, након агресије на РСК 1995. године, наводно доспјела у посјед Хрватског завода за мировинско осигурање. Крајишким Србима је радни стаж из времена РСК потребан, прије свега, ради повезивања радног стажа приликом одласка у пензију. На примјер, за одлазак у старосну пензију, поред година живота, потребан је и стаж осигурања од најмање 15 година у обје државе.

Међутим, у пракси Хрватска у великој мјери опструира спровођење поменутог Закона о конвалидацији. Према информацијама Хрватског завода за мировинско осигурање (ХЗМО), до ју-

ла 2023. године примљено је више од 37.000 захтјева крајишких Срба за признање радног стажа. Нажалост, готово пола њих је одбијено. Један дио није ни поднио захтјев због безбједности и других разлога. Хрватска одбија све захтјеве оних лица која траже да им се у стаж осигурања призна радни стаж проведени у државним органима РСК (војска, полиција и државна управа), јер би тиме био доведен у питање лажни мит о српској агресији и окупацији. Међутим, у великом броју одбијају се захтјеви за признање радног стажа и лицима која су радила у јавном и приватном сектору у РСК. У питању су школе, болнице, локалне самоуправе, судови, тужилаштва, правобранилаштва, јавна предузећа, привредна предузећа, предузетници (занатске, трговачке, угоститељске радње и остало), центри за социјални рад, Црвени крст, медији, установе културе и спорта и друго.

— Подсјећам да је Скупштина СФРЈ на сједници Савезног вијећа од 18. марта 1992. године усвојила Закон о важењу правног система на дијелу територије Социјалистичке Федеративне Републике Југославије која је под посебном заштитом Уједињених нација (*Службени лист СФРЈ* 18/1992 од 20. марта 1992. године). Као што је познато, Република Србија је правни наследник СФРЈ, Савезне Републике Југославије и Државне заједнице Србија и Црна Гора. Због тога, Србија има правну, али и националну и моралну обавезу, да поштује поменути закон тј. да призна радни стаж и уплати доприносе крајишким Србима и другим грађанима РСК који су доживјели масовно и планско страдање и етничко чишћење — поручује Линта.

Србима из региона и дијаспоре омогућити да добију држављанство Србије по олакшаној процедури

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта се залаже да сви Срби из региона и у дијаспори по олакшаној процедури добију држављанство Србије. То значи да би поступак за стицање српског држављанства требало максимално поједноставити.

Приједлог је да подносилац захтјева преда надлежном дипломатско-конзуларном представништву Србије у иностранству двије попуњене, потписане и овјерене изјаве.

У првој изјави подносилац захтјева се изјашњава да је Србин, односно да припада српском народу.

Уз поменути изјаву подносилац захтјева би

требало да достави и доказ да је Србин или да су му преци Срби. У другој изјави подносилац захтјева се изјашњава да Србију доживљава и прихвата као своју матичну државу.

— У питању је један од начина повезивања Срба изван Србије са матичном државом и јачања културног и духовног јединства српског народа. Такође, нови српски држављани би имали право да гласају на предсједничким и парламентарним изборима у Србији. Важно је увијек истицати истину да Србија једнако припада свим Србима, без обзира на то одакле су родом и поријеклом, као и свим другим грађанима који у њој живе — истиче Линта.

Ријешити стамбено питање војних бескућника на праведан начин

Председник Савеза Срба из региона апелује на Владу да коначно ријешити стамбено питање војних бескућника на праведан начин и под повољним условима. У питању су пензионисани официри, подофицири и цивилна лица који су након насилне сецесије бивших република СФРЈ са својим јединицама дислоцирани у Србију. У отцијепљеним републикама су остали без стана и стечене покретне имовине. Након доласка у Србију додијељен им је привремено смјештај у разним војним објектима. Ради се о српским борцима који су се често борили за свој народ и државу. У складу са законом остварили су статус борца – ветерана ратова 1991—1999. године.

Војни бескућници су већ у поодмаклим го-

динама старости (65—90 година) и многи су болесни и инвалиди. Након више од три деценије живота у нељудским условима оправдано страхују да неће дочекати свој кров над главом. Због тога се осјећају понижено, огорчено, дискриминисано и разочарано.

— Крајње је вријеме да послје толико година агоније, неправде и неизвјесности држава предузме конкретне мјере за хитно рјешавање њиховог егзистенцијалног животног питања. Једна од мјера јесте да Министарство одбране код државне банке Поштанска штедионица ријешити питање одобравања кредита за куповину станова у интересу војних бескућника и чланова њихових породица, а не да се у први план истиче пословна политика банке — поручује Линта.

Укинути казнене поене за пензионере са пуним радним стажом

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта се залаже да се укину казнене поене за пензионере који су отишли у пријевремену пензију јер имају бенефицирани радни стаж или су почели да раде од ране младости.

У питању су пензионери који имају пуни радни стаж, а пензионисали су се прије навршених 65 година због бенефицираног стажа или су почели да раде са 18—20 година.

Због тога имају смањене пензије до краја живота и немају могућности да им се тај износ касније надокнади.

Према важећем закону, наведеној катего-

рији пензионера је трајно умањена пензија и до 20 посто ако оду у пензију пет година раније.

— Ради се о неправди према пензионерицама који се кажњавају што су јако млади почели да раде или имају бенефицирани стаж, као што су рудари и друге категорије грађана. Због тога тражим да надлежно Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предложи измјене и допуне Закона о пензијском и инвалидском осигурању с циљем да се укину казнене поене. То би у пракси значило веће пензије и исправљање неправде према наведеној категорији пензионера — поручује Линта.

Пензионисани припадници МУП-а да коначно постану власници својих станова

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта се залаже да пензионисани припадници МУП-а коначно постану власници својих станова, од којих многи 20—25 и више година нису остварили право да постану власници станова под повољним условима. Наведена лица су прво добила станове на чување, а затим у закуп. Дуги низ година чекају да уђу у процес откупа, али, нажалост, то се још увијек није десило иако су добили бројна обећања од надлежних институција.

Влада Србије је 2002. године донијела Уредбу о рјешавању стамбених потреба изабраних, постављених и запослених лица код корисника средстава у државној својини

којом је омогућено да око 30 пензионисаних припадника МУП-а откупи станове по повољним условима. Поменути Уредба је убрзо укинута и велика већина пензионисаних припадника МУП-а није остварила право на откуп станова до данашњег дана.

Због тога су веома разочарани, незадовољни и огорчени јер су часно и професионално обављали своју дужност с циљем заштите државе и њених грађана. Многи од њих су учествовали у борбеним дејствима током ратова на подручју бивше Југославије и борили се за слободу свог народа. Такође, имамо један број преминулих припадника

МУП-а који за живота нису трајно ријешили стамбено питање. Због тога њихове породице исто живе у страху и неизвјесности од сутрашњице.

— Апелујем на Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре да у што краћем року припреми измјене и допуне Закона о јавној својини. На тај начин пензионисани припадници МУП-а Србије би стекли правни основ да уђу у процес откупа по повољним условима и постану власници станова. Тиме би се исправила дугогодишња неправда према овој категорији грађана Србије — поручује Линта.

ОДГОВОР ОДБОРА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА СРБА У ФБИХ О НАВОДНОМ ОЧУВАЊУ ПРАВОСЛАВНОГ НАСЉЕЂА У ПРОТЕКЛОМ РАТУ

Црне књиге сарајевских лажи: Како је тзв. Армија БиХ „чувала“ српске светиње

Покушај тридесет и три бошњачка вјерска и политичка лидера да потписивањем заједничке изјаве у Гази, Хусрев-беговој библиотеци у Сарајеву, ревидирају историјске чињенице, наишао је на оштар и аргументован одговор Срба из Федерације БиХ. У поменутом документу, потписаном 18. марта, сарајевски естаблишмент у тачки 7. тврди да су на територији под контролом такозване Армије БиХ „очувани кључни објекти и садржаји вјерског и културног идентитета других заједница”. Реагујући на ове тврдње, Одбор за заштиту права Срба у Федерацији БиХ покренуо је јавну дебату засновану на неумољивим чињеницама, архивској грађи и црквеним посједовним листовима, отварајући питање судбине десетина српских светиња које су спаљене, миниране и девастиране управо на подручјима под контролом муслиманских снага.

Умјесто апстрактних политичких фраза, Одбор је пред јавност изнио конкретну географију страдања Српске православне цркве. Факти говоре да су на територији коју је контролисала тзв. Армија БиХ православни храмови систематски уништани, често и изван зоне директних ратних дејстава. Један од најекстремнијих примјера је Црква Вознесења Господњег у Ковачевом Селу у Пожарници код Тузле. Ова светиња, освећена још 1896. године, опљачкана је и минирана 1994. године. Нападаци су тада провалили кроз велика улазна врата, украли златне богослужбене предмете, умјетничке слике, Јеванђеље и црквена звона изливена давне 1896. године у чувеној београдској ливници, док је комплетна парохијска архива са матичним књигама спаљена.

Сличну судбину доживјела је и Црква Светих апостола Петра и Павла у Горњој Јасеници код Сребреника, освећена 12. јула 1900. године, која је девастирана 1993. године, када је потпуно спаљен и припадајући парохијски дом. На овој листи налази се и сам Саборни храм Пресвете Тројице у Мостару, лоциран на лијевој обали Неретве под контролом тзв. Армије БиХ, који је спаљен и до темеља разорен.

КРВАВИ ОКТОБАР У САНСКОМ МОСТУ

Посебно бруталан талас уништења забијежен је у Босанској Крајини. Према подацима Одбора, припадници Петог корпуса тзв. Армије БиХ су у октобру 1995. године, приликом уласка на подручје Санског Моста, попалили сва српска села, православне цркве и парохијске домове, те стријелили цивиле које су затекли на кућном прагу. У том погрому страдали су Храм Светог Јована Крститеља у мјесту Јелашиновци, саграђен још 1869. године, Црква Светог Илије у Липнику, те Црква Светог Марка у насељу Дабар. На истом крајишком по-

тезу, у мјесту Будимлић Јапра, припадници Петог корпуса су 1995. године запалили православну цркву и парохијски дом, док је претходно, 1992. године, девастирана и спаљена Црква Светог Архангела у Јасеници код Крупце.

Позивајући се на документарне изворе Музеја Српске православне цркве из 1997. године, објављене у књизи *Духовни Јеноцид*, као и на свједочења из књиге *Незаборављени завичај* Драгана Мркајића, Одбор је отворио питање одговорности и за судбину других храмова који су доживјели исту судбину. Међу њима су Црква у Биљешеву код Какња, изграђена 1908. године, капела Српске православне цркве у насељу Караула код Какња којој је срушен звоник прије паљења, као и православни храмови у Дубници на путном правцу Калесија–Тузла, те у Зимчи у предграђу Високог.

Овом документованом низу припадају и цркве у насељима Кљевци и Милановац код Санског Моста, храм у насељу Врело поред Цазина, као и српска православна капела у зеничком приградском насељу Градиште. У самој близини Зенице, у насељу Мутница, капела је прво запаљена, а потом потпуно срушена до темеља.

„За Србе су најважнији објекти цркве, капеле и гробља. За нашег човјека црква је прва светиња. Војска којом су сарајевски лидери командовали рушила је, палила, минирала и чупала зидове и цигле из сваког православног храма до којег је стигла.”

Педантна статистика страдања обухвата и Храм Светих апостола Петра и Павла у Осенику код Пазарића, истоимени храм у Нишвићима, те капелу Светог Јована Богослова са парохијским домом у Горажду. Посебно тежак примјер затирања култур-

но-историјских коријена представља Стара српска православна црква у Копачима на подручју данашње општине Ново Горажде. Овај храм, изграђен још 1446. године, муслиманске снаге су 1992. године прво темељно опљачкале, затим спалиле, док су старо православно гробље које га окружује прекопале багером. Исту судбину под овом командом претрпјела је Црква Светог Илије у насељу Витовље на Травнику, спаљена 1995. године, као и православна црква у насељу Гата код Бихаћа, која је у пламену нестала још на самом почетку sukоба, 1992. године.

ФИНГИРАЊЕ МУЛТИКУЛТУРАЛИЗМА

Из Одбора упозоравају да је наратив о наводној грађанској толеранцији ратне престонице пажљиво осмишљена представа за међународну јавност. Намјера је била да се сачува неколико одабраних објеката у самом Сарајеву који су служили као параван пред страним делегацијама, Унпрофором и међународним посредницима попут Јасушија Акашија, док је на терену, далеко од очију свјетских медија, спровођено систематско затирање српских трагова.

Представници Срба из Федерације поручују да у ову борбу за истину не улазе на основу нагађања, већ са непорецивим материјалним доказима. Цијела хроника страдања биће документована кроз детаљне геодетске скице, архивске фотографије, видео-снимке и изводе из катастра. Ова обимна грађа биће представљена на великој изложби у боји која ће обићи свјетске метрополе, како би међународна јавност на основу чињеница видјела стварне размјере уништења које је иза себе оставила такозвана Армија БиХ. **РСК**

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП У БАЊАЛУЦИ О ПРЕСУДАМА СУДА БИХ

У Бањалуци је, уз подршку премијера и Министарства правде Републике Српске, одржана велика конференција под називом *Кривични прогон као инструмент ризиције историје – угрожавање слободе мишљења и говора пресудама Суда БиХ*. Еминентни професори права, судије, историчари и највиши званичници Српске послали су јасну поруку: институције ће урадити све да се заустави покушај фалсификовања истине о Одбрамбено-отаџбинском рату, а као крајња мјера најављена је и посебна сједница Народне скупштине Републике Српске.

Предсједник Владе Републике Српске Саво Минић поручио је да ово није обичан законодавни процес, већ озбиљан политички проблем који директно гази демократске тековине. Он је подсетио да је један од бивших високих представника, на самом крају свог мандата, наметнуо закон који је институцијама БиХ дао у руке опасне алате за санкционисање говора.

— Проблем настаје онда када се ти инструменти користе на начин који превазилази заштиту од говора мржње и улази у сферу кажњавања самог изношења мишљења. У пракси, то значи да појединац може бити осуђен на вишегодишњу казну затвора због изреченог става, чак и онда када тај став не представља директан позив на насиље или мржњу. Свако демократско друштво мјери се степеном слободе гово-

ра коју омогућава својим грађанима и ми ћемо институционално овом процесу стати на крај — најавио је Минић.

ПОКУШАЈ УКИДАЊА СЛОБODНЕ НАУКЕ И ИСТРАЖИВАЊА

Конференцију је организовао Центар за друштвено-политичка истраживања Републике Српске, из којег упозоравају да лансирање одређених историјских наратива као законски „недоирљивих” представља опасан преседан. Тиме се постепено укида сама могућност слободне науке, научно-стручног истраживања и критичког мишљења.

Историчар у овом Центру Предраг Лозо истакао је да Република Српска мора пружити снажан, системски одговор на

овакво угрожавање научноистраживачког рада о догађајима из деведесетих година, те да је овај бањалучки скуп само почетак те борбе. На то се надовезао и професор права Љубинко Митровић, подсећајући на Европску конвенцију о људским правима која експлицитно гарантује да свако има право на слободу изражавања и изношења сопствених ставова, што се у БиХ тренутно брутално крши.

Министар рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске Радан Остојић нагласио је да наметнуте измјене Кривичног закона БиХ служе искључиво за прекрајање историје.

— Умјесто да се демократија развија, српском народу покушавају забранити да говори о историјским чињеницама. Међу-

тим, то нас неће спријечити да свједочимо и говоримо истину — рекао је Остојић.

РЕТРОАКТИВНА ПРИМЈЕНА ЗАКОНА

Министар правде Републике Српске Горан Селак изјавио је да пресуде Суда БиХ недвосмислено указују на то да правосудне институције у Сарајеву прогоне српски народ и покушавају да фалсификују истину о Српској.

— Данас институције Српске шаљу поруку да спремамо оштар одговор на неуставно и незаконито понашање правосудних институција у Сарајеву прогоне српски народ и покушавају да фалсификују истину о Српској.

Он је упозорио на још један фралпантни правни апсурд: правосудне институције БиХ већ годинама ретроактивно примјењују Кривични закон БиХ према српским борцима из протеклог Одбрамбено-отаџбинског рата, што је пракса која се уопште не примјењује када су у питању друга два народа у Босни и Херцеговини.

Снажну подршку овом научно-стручном скупу дали су и представници борацких категорија. Више од 200 српских бораца окупило се испред сједишта Владе Републике Српске, гдје их је прије почетка конференције срдачно дочекао и поздравео премијер Саво Минић.

КОЛОНИСТИ СОЛУНСКИ ДОБРОВОЉЦИ - ЉУДИ, ЦРТИЦЕ, СУДБИНЕ 24.

» ПИШЕ: ДР МИЛАН МИЦИЋ, ИСТОРИЧАР

Постојећа литература и архивска грађа дјелимично реконструишу животне судбине српских добровољаца на-

сељених у Банату, Бачкој, Срему, Славонији и Барањи у времену Великог рата (1914–1918) и њихове колонизације (1921–1941); илуструју токове рата и колонизације, дочаравају исто-

ријске процесе, околности и промјене изазване ратом и сеобом у њиховим животима и истражује људску судбину човјека – ратника, сточара, ратара, колонисте, а често и печалбара.

Личности добровољаца – колониста у овом раду случајни су узорак на којем се види преламање крупних историјских а и промјена у животу обичног човјека.

ОМЧА НА ТЕЛЕГРАФСКОЈ БАНДЕРИ

Јефто Шкиљевић родио се у Узлопу код Фоче. Његова мајка Мара у свом писму генералу Михаиловићу шефу Добровољачког одсека Министарства пољопривреде од 26. септембра 1930. године навела је да има „једну колибу на ријеци Дрини у Узлопима више Фоче”. Када је избио рат 1914. године, како наводи његова мајка Мара, „мој син је побјегао кад се заратило из душманскије руку и утеко у нашу војску и бијо добровољац и у рату допо је тешких рана које није могао пребољети.” Вјероватно да се Јефто придружио црногорској војсци која је 1914. године водила борбе у оклини Фоче, у Подрињу, све до Гласинца на Романији. Како је Мара Шкиљевић навела у свом писму генералу Михаиловићу од 26. септембра 1930. године њен син је пред своју смрт 1928. године у Узлопима помињао у Бајмоку насељеног Спасоја Тадића као „свог друга” који је био познати комитски четовођа у Црној Гори, у Пиви, у вријеме аустроугарске окупације Црне Горе (1915–1918). Да ли је и сам Јефто у рату био комита у Црној Гори близак Спасоју Тадићу и његовој чети није познато. По смрти Јефта Шкиљевића његову земљу у колонији Рата у Бајмоку, код Суботице, радио је Спасоје Тадић и како је навела Јефтина мајка Мара у свом писму: „Спасоје је земљу радио и све шиљао мене те сам ћецу сирочад држала и отхранила, плаћала дугове што је мој син задужио лијечећи се и трошећи, поправила ону малу колибу и набавила неколике козе да ми сирочад имају кашику млијека.” У вријеме рата како је Мара Шкиљевић навела цијела породица страдала је од „шуцора”, милиције састављене од муслиманског живља која је поготово у пограничним крајевима Босне и Херцеговине према Србији и Црној Гори вршила терор над Србима. „Све што смо имали то су нам несретни шуцори за вријеме рата опљачкали и отели”, писала је Анђа Шкиљевић.

ПОСЛИЈЕРАТНИ ЖИВОТ И БИТКА ЗА ОБЕЋАНУ ЗЕМЉУ

Када се Јефто Шкиљевић вратио из рата као инвалид, оженио се 30. јуна 1919. године Милосавом рођ. Живановић и вјенчали су се у цркви у Челебићу. „Када се рат свршио дошао је на путу кућу и оженио се тако болестан и имао троје мале ћеце Мића, Милорада и малу Јелу”, описивала је повратак из рата и његову женидбу 1930. године његова мајка Мара Шкиљевић. Јефто

и Милосава 21. маја 1920. године родили су сина Мићу, 7. новембра 1922. године родио им се син Милорад, а ћерка Јела родила се 13. априла 1927. године. Почетком године 1925. Јефто Шкиљевић предузео је кораке да добије обећану добровољачку земљу на сјеверу земље. 31. јануара 1925. године у Фочи добио је увјерење о породичном и имовном стању. У то вријеме живио је са женом Милосавом која је имала двадесет и седам година, с којом је имао четворогодишњег сина Мићу и двогодишњег Милорада. У домаћинству су живјеле и његове двије сестре четрнаестогодишња Томана и једанестогодишња Милева. Мајка Мара имала је педесет и пет година, а баба Јованка сто пет година. Јефто Шкиљевић располагао је са два рала оранице и три косанице вриједности 4.000 динара. Већ 15. фебруара 1925. године у Београду, у Министарству аграрне реформе Јефто је написао молбу у којој је тражио додјелу земље у атару Жупанијског аграрног уреда у Великом Бечкерку, у Банату. Крајем 1925. године, 22. децембра, Јефто је располагао земљом на имању Алајоша Редла на мајору Растина код Сомбора, али се на поменутој земљи није задржао већ је током 1926. године добио земљиште на посједу града Стара Кањижа. Поново 26. новембра 1926. године Јефто се обратио Министарству за аграрну реформу са жалбом јер му је додијељена слаба и подводна земља у атару Старе Кањиже „а мени као тешком ратном инвалиду не конвенира да је примим јер би под таквим климатским приликама могао сасвим пропасти”

и затражио у жалби земљу „која би била боља и на сувом терену.”

ИНТЕРВЕНЦИЈА „МОЋНЕ ВЕЗЕ” И ДОБИЈАЊЕ ПАРЦЕЛЕ У БАЈМОКУ

Новембра 1926. године Јефто Шкиљевић боравио је у Београду тражећи надиобу квалитетније земље. Три дана послје жалбе у Министарству аграрне реформе 29. новембра 1929. године појавио се Јефто у Жупанијском аграрном уреду у Новом Саду са писмом следеће садржине:

„Господине шефе! Јефто Шкиљевић, добровољац из Херцеговине, доноси Вам наређење од Министарства за додјелу земље по препоруци др Сршкића. И ја вам господине шефе препоручујем да му свакако додијелите земљу. Ово је друга наредба коју доноси овај добровољац те рачунам да ће му се изаћи у сусрет”. Поменуто писмо неразговјетно је потписао државни секретар у Министарству за аграрну реформу, а „моћна веза” био је првак Народне радикалне странке из Босне Милан Сршкић код кога је или у чијој близини се новембра 1926. године инвалид – добровољац из околине Фоче нашао. Већ следећег дана, 30. новембра 1926. године, аграрна администрација на ову моћну препоруку је реаговала и додијелила парцелу Јефти Шкиљевићу, Милутина Вулановића који се није населио на колонију Бајмочка Рата код Суботице.

ПРЕРАНА СМРТ РАТНИКА И БИРОКРАТСКА ЗАВЈЕРА

Јефто Шкиљевић се није населио на своју добровољачку парцелу у колонији Бајмочка Рата већ је земљу у закуп обрађивао поме-

и његово земљиште је обрађивала фирма Браће Флајшер, а да је земљиште Панта Грубачића обрађивао досељеник Мирко Капор који је старатељ Петровој осмогодишњој ћерки Драгици која се тада налазила у Сирочадском дому у Суботици, док је имање Јефта Шкиљевића обрађивао Спасоје Тадић. Аграрни референт среског начелства среза новосадског Марко Рондовић, 19. јула 1930. године, предложио је да се земљиште Јефта Шкиљевића одузме јер нема наследника, а земљиште обрађује Спасоје Тадић. Министарство пољопривреде одузело је 15. августа 1930. године парцеле Крањчевића и Шкиљевића, а парцелу Петра Грубачића додијелило његовој ћерки Драгици Грубачић.

СЕОБА У БАЧКУ И ОЧАЈНИЧКИ ВАПАЈ МАЈКЕ МАРЕ

Вијест о одузимању земљишта у Бајмочкој Рати преко Спасоја Тадића дошла је до Маре Шкиљевић, мајке преминулог Јефте Шкиљевића.

„Љетос дође писмо од Спасоја Тадића брже да идемо и да се населимо у Бајмок на земљу”, писала је 26. септембра 1930. године Мара Шкиљевић. Мара Шкиљевић детаљно је описала сеобу у Бачку. „Ми сироти оних неколико коза продај па с ћецом и једном поњавом и једним котлићем право у Бајмок у кућу Спасојеву. Сјутра док одемо у општину да нас запишу да смо се населили. Кад нам они кажу како нам је земља одузета и да нас је неко опањко и налаго да мој покојник није ништа иза себе жива оставио ни ћеце, ни жене, ни мене старе мајке, ама баш никога но боме Спасоје Тадић ради земљу и он то једе”. У званичном документу општине Бајмок налази се увјерење да су се 15. септембра 1930. године у општину населили Шкиљевићи Мара, Милосава, Милорад, Мићо и Јела.

„Па ме људи тамо научише”, наставила је у допису Министарству пољопривреде Мара Шкиљевић, „пошто је то лажно достављено да ја напишем молбу вама у Бијоград и да је однесем у Нови Сад и предам сва моја увјерења да мој црни и жалосни син има вјенчану жену и ћецу и мајку и сви да живе заједно и да смо дошли на земљу. Ја сам пошла у Нови Сад код др Марића и све му предала а он ми даде једну цедулу. Рече ми: „Ево ти баба број твоје молбе је 16 911/930 20/9/36 и ајде ћеци слободно ће ти се земља вратити. Нас је преварио Перо Прља па нас лажно извјестио па стога је та зе-

луди комитски четовођа из Пиве, Спасоје Тадић. Из Друге аграрне заједнице у Бајмочкој Рати, председник Петар Прља и пословођа заједнице Душан Николић, 2. априла 1930. године, тражећи за заједницу парцелу преминулог Шкиљевића, жалили су се да „Спасоје Тадић има своју парцелу, жена му има парцелу, а исти Тадић од државе ужива пензију”. Међутим, 28. марта 1928. године у Узлопу код Фоче од рана задобијених у рату преминуо је Јефто Шкиљевић, а скарбник његовој дјеци, синовима Мићи и Милораду и ћерки Јели постала је Јефтина мајка Мара Шкиљевић, рођ. Топаловић. Смрт Јефте Шкиљевића довела је у питање располагање земљиштем у Бачкој од стране породице, јер је Друга аграрна заједница у Бајмоку тражила да се то земљиште одузме од Јефте Шкиљевића јер нема наследника. У свом писму Министарству пољопривреде од 26. септембра 1930. године Мара Шкиљевић посебно је негативно нагласила улогу председника Друге аграрне заједнице у Бајмочкој Рати, Петра Прље.

Друга аграрна заједница 2. априла 1930. године обратила се надлежном Министарству са обавјештењем да су три лица умрла надијељена земљом у колонији и да „именована лица немају своје фамилије” уз захтјев да се земљиште додијели Другој аграрној заједници. То су били добровољци Панто Грубачић, Петар Крањчевић и Јефто Шкиљевић. Током маја 1930. године Друга аграрна заједница аграрним властима слала је више дописа у којима је тврдила да Петар Крањчевић има брата „али боравак истога је непознат”

мља ћеци одузета." Ја стара и јадна вратим се у Бајмок код ове сирочади и чекај данас, чекај сјутра без иће ичега на туђој ватри и на туђем ручку. Док ми дође позив из општине да дођем да ми они нешто саопште. Кад они мене питају и кажу да др Марић ништа није послало ми је земља враћена. Но Богме да је све онако како су написали... Ја данас кукавица не могу да живим без иће ичега у туђем свијету са овом мојом сирочади и болесном снајом нити имам ође ништа нити могу куд у Босну само једино да скочим у Дунав са овом јадном ћецом или да се објесим о бандеру телеграфску. Нека Бог и људи знају да мајка, жена и ћец добровољца, јунака и мученика за своју домовину и свог Краља од неправде у својој земљи скачу у воду или се вјешају.

Последњу наду полажем у Вас господ ђенерале и љубим земљу пред Вама за коју је крв пролила мој једини син да позовете др Марића да документа која сам предала пошаље Вама и Ви да ми учините правду а лажовима који лажу и Вас и Бога затворите уста и спасите сирочиће од њива зулума.

Ја Мара Шкиљевић мајка умрлог добровољца Јефте Шкиљевића и као судом одређени старалац малодобне ћече покојнога Јефте кумим и преклињем љебом царевим и крвљу наших синова мученика који су створили ову нашу домовину а за коју сам и ја кукавица данас без иће ичега дала сина јединца да ми се учини правда и да се сметну зли људи који само живе да једно другоме зло чине. Вјерујем у Вас као у Бога господ ђенерале да ћеш ти заштитити сирочад мог покојног сина која на правди Вишњег Бога данас хоће да самру од глади и зиме у туђем свијету без икад ичега и без иког свога са млом старом од 70 година и са њивом болесном и јадном мајком па Вас опет кумим и молим да ову ствар извидите и само правду извршите и лажовима уста затворите."

КАСНА ПРАВДА И ПОВРАТАК НА ОГЊИШТЕ

Министарство пољопривреде 3. јануара 1931. године вратило је парцелу насљедницима добровољца Јефте Спира Шкиљевића „јер је одузето на основу неистинитих података."

У допису је додато да се породица „прије 6-8 недеља вратила у своје мјесто у Фочи", што значи да је чекајући рјешење о повратку земље ријешила да се врати у Узлоп у првој половини новембра.

Судбина породице Шкиљевић читава судбину једне српске породице која се у лето-јесен 1914. године нашла на простору рата, на линији сукобљених војски. Простор Подриња и Фоче био је осветљив простор и за српске државе Србију и Црну Гору и за Аустроугарску. Продор војски Србије и Црне Горе у Подриње и ка Романији у лето-јесен 1914. године осликао је спремност српског становништва у босанском Подрињу да се прикључи српској

борби за ослобођење и уједињење. Јефто Шкиљевић је био један од младих Срба који се прикључио црногорској војсци која је продирала долином Дрине ка Глазину и Романији, а терор „шукора" састављеног од фочанских муслимана усмјерен ка српским породицама у фочанском крају притискао је и породицу Јефте Шкиљевића која је у рату „шукорским терором" била и материјално упропаћена.

Јефто се из рата вратио као ратни побједник којем је као добровољцу српске војске од српске државе била обећана земља. По рату оженио се и добио троје дјеце, а добијање земљишта у Бачкој суочило га је са аграрном администрацијом која је имала адмидан и нехуман однос ка добровољцу – инвалиду, па је био надијељен лошом земљом у Кањижи, а тек послје интервенције једног од највиђенијих српских првака из Босне др Сршкића добио је земљиште у колонији Бајмочка Рата. Јефто се послје надиобе земљишта у Бачкој није преселио, а земљу му је радио познати комитски четовођа Спасоје Тадић из Пиве што говори о њиховом ратном познанству.

Послије смрти Јефта Шкиљевића 1928. године већ насељени колонисти у Бајмочкој Рати организовани у Другој аграрној заједници на челу са колонистима Прљом и Николићем хтјели су да парцелу Јефта Шкиљевића пренесу на аграрну заједницу која би неке од колониста издала земљиште у закуп уз образложење да Јефто нема насљедника. То је био почетак драматичне борбе мајке Јефте Шкиљевића, Маре Шкиљевић, за земљиште у којем видимо тежак материјали и социјални положај једне добровољачке породице која је остала без „мушке главе", у којој је описан сам чин сеобе, али и боравка породице Шкиљевић у бачкој колонији „у туђем свијету, на туђој ватри и на туђем ручку". Општинска администрација, свакако под утицајем Спасоја Тадића који је због свог ратничког угледа уживао ауторитет у Бајмочкој Рати, уз присутну завист неких од колониста односно од руководства аграрне заједнице, давала је савјете старици мајци преминулог добровољца како да врати земљу, али се пут надиоби земљиштем породице Шкиљевић заустављао у Новом Саду у аграрној администрацији која је оперативно одлучивала о подјели земљишта. Њено писмо генералу Михаиловићу који се налазио на челу Добровољачког одсека Министарства пољопривреде крајње је потресно, али је и свједочанство о позицији српског добровољца по завршетку рата, а готово њихових породица у случају њихових смрти. У Бајмочкој Рати породица Шкиљевић у кући Спасоја Тадића боравила је најмање мјесец и по дана током 1930. године, а потом разочарана вратила се у Босну не дочекавши да им се у бачкој колонији врати земља све до почетка 1931. године.

ВЕЛИКА ДИПЛОМАТСКА ПОБЈЕДА НАД ЗАБОРАВОМ

Шпанија уклања усташка обиљежја са гроба Макса Лубурића

Музеј жртава геноцида из Београда покренуо је јединствену међународну акцију уклањања нацистичког и усташког насљеђа широм свијета, а први историјски тријумф ове иницијативе стиже из Мадрида.

Након годину и по дана интензивне комуникације и деликатног рада српских стручњака са шпанским Министарством за територијалну политику и демократско сјећање, Влада Шпаније донијела је званичну одлуку да са гроба једног од највећих криволака Другог свјетског рата, Вјекослава Макса Лубурића, буду уклоњени сви фашистички симболи.

МУЗЕЈ ЖРТАВА ГЕНОЦИДА ФОРМИРА БАЗУ ПОДАТАКА УСТАШКИХ ОБИЉЕЖЈА

Према овој одлуци, донесеној у покрајини Валенсији, Лубурићева гробница је уврштена у званични Каталог елемената супротних демократском сјећању. То подразумијева хитно уклањање шаховнице која почиње почетним бијелим пољем, док ће на њено мјесто бити постављена информативна табла са јасно и експлицитно наведеним масовним злочинима које је овај монструм починио над стотинама хиљада Срба, Јевреја и Рома у концентрационим логорима Независне Државе Хрватске.

Директор Музеја жртава геноцида Бојан Арбутина објелоданио је ову вјест на отварању изложбе у Библиотеци града Београда, нагласивши да су од шпанских власти добили увјеравања да ће држава самоиницијативно уклонити знамења у наредна два мјесеца, пошто је Лубурићев син изјавио да породица нема могућности за то.

Овај дипломатски успјех представља тек први корак у ширем стратешком пројекту Музеја, чији историчари тренутно формирају јединствену глобалну базу података усташких обиљежја истакнутих у јавном простору широм Европе и свијета. До сада је идентификовано неколико стотина спорних знамења на споменицима, таблама емигрантских удружења или гробовима спортских клубова у дијаспори. Оваква иницијатива не постоји чак ни у институцијама које чувају сјећање на Холокауст, јер су нацистички симболи у Европи законом строго забрањени, док су усташка обиљежја, због недовољне упућености западне јавности у страдање Срба, деценијама опстајала под плаштом хрватског патриотизма. Након Шпаније, Музеј своје напоре усмјерава ка Латинској Америци, гдје се већ ради на откривању фашистичке заоставштине у сарадњи са амбасадом Аргентине.

СПОМЕНИК ВРИЈЕЂА ЖРТВЕ ФАШИЗМА

Како у својој колумни упозорава угледни новинар Драго Пилсел, ова владина мјера има и дубоку локалну, готово породичну позадину у самој Валенсији. Пилсел открива да актуелни покрајински ми-

нистар финансија, Аркади Еспања, потиче управо из Каркахента, мјеста гдје је Лубурић убијен и сахрањен. Министров отац је још у вријеме Франкове диктатуре илегално исписивао антифашистичке графите у близини гробља, протестујући против присутности усташког зликовца на локалном комуналном гробљу.

Извјештај државне техничке комисије, на који се Пилсел позива, јасно наводи да су обиљежја постављена 1976. године, седам година након што је Лубурића ликвидирао агент југословенске безбједности Илија Станић, чист примјер величања фашизма.

Због тога је шпанска држава одлучила да реагује самоиницијативно, учинивши да споменик у оваквом облику директно вријеђа сјећање на жртве и нарушава савремене демократске вриједности.

СИМБОЛИЧАН ДАТУМ ОДЛУКЕ

Ова историјска одлука Мадрида симболично се преклопила са овогодишњом комеморацијом поводом пробоја јасеновачких логора. Док се у самом Јасеновцу српски народ и даље суочава са унутрашњим политичким релативизацијама и покушајима правдања усташких поклича из деведесетих, овај међународни успјех показује да се мозаик истине полако али незаустављиво склапа.

Уклањање фашистичких знамења у Валенсији јасна је порука свијету да за славење српских целата у савременој Европи више нема и не смије бити мјеста.

ТУЋМАН ПРЕУЗЕО МЕСАРЕВ КОНЦЕПТ

Вјекослав Макс Лубурић, звани Месар, након слома НДХ 1945. године такозваним пацовским каналима пребјегао је у Шпанију. Тамо му је фашистички диктатор Франсиско Франко пружио потпуну заштиту и лажни идентитет под именом дон Висенте Перез Гарсија. Лоциран у градињу Каркахенту, четрдесетак километара од Валенције, Лубурић се оженио Шпањолком, добио четворо дјеце, основао штампарију и покренуо екстремни емигрантски покрет „Хрватски народни одпор". Под псеудонимом Генерал Дрињанин, издавао је часописе „Дрина" и „Опрез", трансформишући се из класичног егзекутора у главног идеолога послератне усташке емиграције. Управо у тој шпанској

штампарији рођена је кључна политичка платформа коју ће крајем осамдесетих година Франо Туђман искористити за долазак на власт и стварање независне Хрватске.

Свјестан дубоких идеолошких подјела међу сународницима, Лубурић је у емиграцији лансирао тезу о „хрватском националном измирењу", заговарајући да се синови усташа и синови партизана морају руковати и заједно окренути оружје против Срба и Југославије. Туђманов ХДЗ је дословце преузео овај Лубурићев концепт, што је 1991. године довело до рехабилитације усташтва, повратка симбола НДХ и новог егзодуса српског народа.

ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА СЈЕЋАЊА КАО ПИТАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ОПСТАНКА

Резолуција која касни 80 година

У свечаној, али истовремено и опомињућој атмосфери Дома Народне скупштине Србије, обиљежавања 85. годишњице од проглашења Независне Државе Хрватске прерасло је оквиру комеморативног скупа и постало једно од кључних мјеста савремене расправе о српској култури сјећања. На научној конференцији посвећеној страдању српског народа у НДХ, историчари, представници Српске православне цркве, преживјели логораши и јавни дјелатници готово су једногласно поручили да однос према жртвама више не може остати само у домену симболичког памћења, већ мора бити уздигнут на ниво трајне државне и националне политике.

Централна идеја скупа била је иницијатива за доношење званичне Резолуције о геноциду над Србима у НДХ у Народној скупштини Србије, чиме би се страдање српског народа први пут институционално и правно дефинисало у оквирима савремене државне политике памћења. Учесници су указали да би такав документ представљао не само чин историјске правде, већ и важан корак у међународној афирмацији истине о страдању Срба током Другог свјетског рата.

НАРОД БЕЗ МЕМОРИЈАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Једно од најпотреснијих питања које је отворено на скупу тичало се готово парадоксалне чињенице да Србија, упркос размјерама страдања српског народа у НДХ, и даље нема развијену институционалну инфраструктуру културе сјећања.

Академик Василије Крстић упозорио је да Музеј жртава геноцида већ деценијама функционише у неусловном и симболички недовољном простору од неколико канцеларија, без репрезентативног меморијалног центра који би одговарао значају теме којом се бави. Његове ријечи одјекнуле су као опомена да народ који нема уређено памћење временом ризикује и губитак историјске самосвијести.

Из перспективе Српске православне цркве, епископ Петар поручио је да тема јасеновачких и крашких мученика није само историјско питање, већ дио духовног

» Детаљ са комеморативног и научног скупа у Дому Народне скупштине Србије

ног и идентитетског бића српског народа. Историчар Милош Ковић додао је да инсистирање на реченици „никад више“ не представља политику конфронтације, већ легитимно право народа на историјску самозаштиту и очување колективног достojанства.

Посебан дио конференције био је посвећен страдању српске дјеце у систему усташких логора, што је код многих учесника означено као једно од најпотреснијих поглавља Другог свјетског рата на простору Балкана.

„СРБОЦИД” – БОРБА ЗА ИМЕ СТРАДАЊА

Подсјећено је да су, поред Јасеновца и Старе Градишке, постојали и посебни логори за дјецу у Јастребарском и Сиску, као и бројна сабирна мјеста у којима су малишани умирала од глади, болести и злостављања. Учесници скупа нагласили су да питање страдања дјеце и даље није довољно присутно у образовном систему, јавном простору и култури памћења.

Управо зато, како је поручено, институционализација сјећања не представља само историјски или научни задатак, већ моралну обавезу према генерацијама које нису имале прилику да одрасту.

Посебну пажњу изазвала је подјела 250

примјерака књиге др Владимира Умељића *Србоцид хрватске државе 1941–1945*. народним посланицима. Тим чином симболично је отворено и питање терминолошког дефинисања геноцида над Србима у НДХ.

Термин *Србоцид*, који Умељић уводи у научну и јавну употребу, представља покушај да се страдање српског народа именује препознатљивим и универзално комуникативним појмом, по узору на Холокауст као термин за страдање Јевреја или Портамос за геноцид над Ромима.

На ту чињеницу указао је и Миле Боснић из Покрета Срба Крајишника, нагласивши да је српски народ један од ријетких европских народа који ни осам деценија након Другог свјетског рата нема јасно интернационализован назив за сопствено страдање, нити глобално препознат датум сјећања.

Историчар Милош Ковић упозорио је и да Србија, иако обиљежава Холокауст и страдање других народа, још увијек нема установљен јединствени дан сјећања на геноцид над српским народом у НДХ. Према његовим ријечима, тек онда када свијест о том страдању постане дио темељног националног самопознања, Србија ће изградити зрелу и историјски одговорну културу памћења.

ГЕОГРАФИЈА СТРАДАЊА

Важан сегмент скупа био је посвећен потреби да се страдање Срба у НДХ не своди искључиво на Јасеновац, ма колико он био најмонструознији симбол усташког система.

Др Душан Басташић из Удружења *Јагово 1941* подсјетио је да је механизам масовног истребљења започео већ у пролеће 1941. године у систему логора Госпић–Јадовно–Паг, мјесецима прије формирања јасеновачког комплекса. Поред организованих логора смрти, огроман број Срба страдао је у масовним покољима на кућним праговима, по селима Лике, Кордуна, Баније, Херцеговине и Босне.

Учесници скупа указали су да је управо сагледавање читавог простора НДХ као јединственог система прогона и уништења неопходно за потпуно разумијевање размјера злочина. Истакнуто је да многа стратишта и данас остају без адекватног обиљежја, научне обраде или шире јавне видљивости.

ИСТИНА У ДОБА ДИГИТАЛНОГ РЕВИЗИОНИЗМА

Протојереј др Дарко Ристов Ђого отворио је и питање савремене борбе за историјску истину у дигиталном добу. Он је упозорио да данашње генерације више не живе у времену класичних историјских расправа, већ у ери брзих медија, друштвених мрежа и агресивног ревизионизма, у којој се истина често губи у буци пропаганде и релативизације.

Према његовим ријечима, задатак савремених институција није само архивирање докумената, већ и стварање модерних мултимедијалних платформи, филмова, дигиталних архива и образовних садржаја који ће истину о страдању Срба учинити доступном свијету.

Државну позицију објаснио је потпредседник Народне скупштине Јован Јањић, нагласивши да Србија жели добре односе у региону, али да помирење не може бити засновано на прећуткивању или релативизацији злочина. Како је поручено са скупа, само истина која је научно утврђена, институционално заштићена и пренесена будућим генерацијама може постати здрав темељ трајног мира.

Истина против ревизије: Србоцид између чињеница и заташкавања

Промоција капиталне студије др Владимира Умељића *Србоцид Хрватске државе 1941–1945* у Библиотеци града Београда отворила је важну стручну расправу о суочавању са историјским ревизионизмом. Ова књига, у издању *Прометјеја*, заснована је на строгој фактографији и вишегодишњем научном раду. Скуп је указао на чињеницу да је трагедија српског народа у Независној Држави Хрватској, уз Косовски бој и Албанску голготу у Првом свјетском рату, један од три кључна историјска стуба уткана у национални идентитет.

Главна вриједност Умељићевог рада лежи у његовом специфичном профилу; као лекар, теолог, исто-

ричар и филозоф, он масовном страдању приступа интердисциплинарно. Аутор је творац теорије дефиниционизма, према којој физичко уништење једног народа започиње ријечима — када друштвене елите кроз језик редефинишу „Другог“ као опасног или мање вриједног, чиме унапријед легитимишу будући злочин. Из ове поставке произашао је и термин „Србоцид“, који полако улази у западну научну номенклатуру као назив за покушај потпуног затирања српског етноса у НДХ.

ИЗМЕЂУ ЗЛОЧИНЦА И ЖРТВЕ

Рецензент издања, др Софија Божић, упозорила је на континуитет псеудона-

учне литературе чији је циљ заташкавање геноцида кроз перфидну замјену улога између жртава и крвника. Овај феномен данас доживљава институционалну подршку у региону, што показује при-

мјер хрватских аутора попут Стјепана Лоза, који промовишу тезу да су Срби извршили геноцид над Хрватима. Овакве неистине уживају логистику званичних институција, попут Хрватског државног архива, гдје се оваква дјела јавно промовишу.

С друге стране, Умељић у студији отворено полемиче са утицајним западним историчарима попут Александра Корба са Хумболтовог универзитета. Корб покушава негирати постојање унапријед осмишљеног државног пројекта ликвидације Срба у НДХ, сводећи злочине на стихийске реакције и унутрашње сукобе. Умељић ове тврдње успешно обара коришћењем необоривих архивских извора.

ИСТОРИЈСКА ОДГОВОРНОСТ ВАТИКАНА

Књига доноси и ширу историјску перспективу, посматрајући ужасе из периода 1941–1945. године као врхунац вјековних процеса везаних за утицај Ватикана на југоистоку Европе.

Кроз анализу обрачуна Католичке цркве са вјерским опонентима кроз историју, аутор успоставља јасан узрочно-последични низ који води до понашања црквених структура у самој НДХ. У том контексту, др Софија Божић је издвојила три кључна аргумента којима Умељић доказује моралну, духовну и политичку одговорност загребачког надбискупа Алојзија Степинца. То су његова безрезерв-

на подршка стварању усташке државе као остварењу националних тежњи, затим јавно прећуткивање масовних покоља које никада није званично осудио, те његова улога у вођењу процеса масовног и насилног покрштавања православних Срба. Тиме је Католичка црква постала директан саучесник у бруталном брисању вјерског и националног идентитета под заштитом апарата НДХ.

Објављивањем ове свеобухватне студије јавности је пружено референтно научно оруђе које, умјесто емоционалног набоја, користи хладну анализу као најбољи штит против заборава и политички мотивисаног ревизионизма.

У СВИЈЕТУ ВЕЛИКИХ СИЛА

Како је краљевска дипломатија бранила границе

• **Искусство дипломатске службе Краљевине Југославије између два свјетска рата свједочи да знање, државничка визија и професионализам често представљају прву и најважнију линију одбране националних интереса малобројних народа.**

У организацији Српског културног друштва *Просвјета*, Етнолошки центар барањске баштине у Белом Манастиру био је 14. априла поприште изузетно важног историјског предавања. Доцент др Срђан Мићић, научни сарадник и истраживач, освјетлио је тему *Дипломатија и дипломатски односи у Краљевини Југославији*, показујући како се нова држава, настала на рушевинама Великог рата, борила за опстанак на усиданој европској вјетрометини.

Раздобље од 1918. до 1941. године било је обилежено великим противрјечностима. Споља су пријетиле ревизионистичке тежње сусједа, док су изнутра државну кохезију разједали нерашчишћени национални и политички односи. Др Мићић наглашава да Београд није могао да води изоловану спољну политику, већ је сваки потез на међународној сцени био директно условљен унутрашњим приликама.

– Краљевина Југославија била је нова држава суочена са бројним изазовима. Многе дипломатске иницијативе биле су директно условљене унутрашњим приликама, па су доносиоци одлука морали да траже равнотежу између државних интереса и сложених политичких односа унутар земље.

Ипак, савези попут Балканске антанте, коју су тридесетих година чиниле Југославија, Грчка, Румунија и Турска, показали су да је Београд успијевао да се позиционира као незаобилазан фактор у средњој Европи.

Посебно занимљива епизода Мићићевог предавања тиче се рађања савеза између Београда и Анкаре. Иако је наслеђе османске прошлости и вјековних сукоба оптерећивало односе, прекретницу је донио лични контакт двојице војника и државника – краља Александра Карађорђевића и Мустафе Кемала Ататурка.

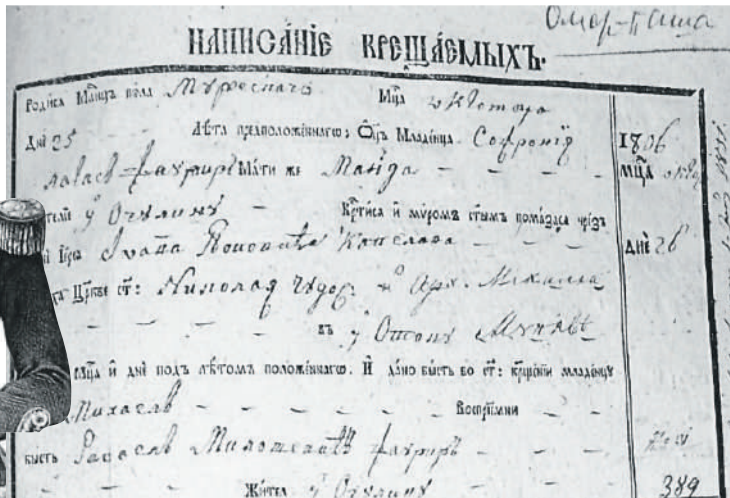
Иако Турска у почетку није била у примарним плановима југословенске дипломатије, Ататурково дубоко поштовање према хероизму српске војске из претходних ратова, крунисано личним састанком са краљем Ујединитељем, разбило је историјске предрасуде. Тај однос повјерења претворио је осовину Београд–Анкара у један од најчвршћих стубова балканске стабилности у предвечерје новог свјетског сукоба.

Посебну пажњу др Мићић је посветио високом нивоу професионализма тадашње заједничке дипломатске службе. За разлику од савремених пракси и партијских именованја, Краљевина Југославија је изградњу свог дипломатског апарата темељила на строгом професионалном образовању, припреми кадрова и ангажовању врхунских интелектуалаца.

Имена попут Иве Андрића, Јована Дучића или Милоша Црњанског у дипломатској служби нису била случајност, већ системско правило. Према оцјени др Мићића, и у првој и у другој југословенској држави професионализам је имао далеко значајније мјесто него што се то данас површно претпоставља. Управо су високообразоване дипломате успијевале да у немогућим геополитичким околностима очувају међународни углед земље.

Искусство краљевске дипломатије, иако уташено у вихору Другог свјетског рата, остаје трајна поука: величина једне државе на међународној сцени не мјери се бројношћу њених батаљона, већ знањем, стрпљењем, политичком мудрошћу и способношћу да се на вријеме прочитају тектонске промјене у свјетском поретку. **СРБИ.ХР**

ОТКРИЋЕ МИЛАНА ВОРКАПИЋА У МАНАСТИРУ ГОМИРЈЕ

Пронађене прећутане чињенице о рођењу Михајла Латаса (Омер-паше)

• **Истраживачки подвиг крајишког књижевника и професора Милана Воркапића из 2000. године дефинитивно је ставио тачку на вишедеценијске историјске недоумице и открио једину праву истину о мјесту и датуму рођења једног од најмлађих маршала Османског царства, о коме је и Иво Андрић писао свој последњи, постхумно објављени роман.**

Пишући завичајни зборник *Плашчанска долина*, Милан Воркапић се нашао пред озбиљним историографским проблемом: који од бројних, противрјечних података навести као тачан датум и мјесто рођења свог знаменитог земљака Михајла Латаса, у историји свијета познатијег као Омер-паша Латас. Знајући да чак ни дугогодишња прекогранична трагања знаменитог историчара др Галиба Шљиве, можда и најбољег познаваоца Латасовог живота, нису уродила плодом јер матични запис нијде није пронађен, Воркапић је, наоружан невјероватним стрпљењем и упорношћу, сам кренуо у потрагу.

У дотадашњој литератури најчешће се наводио податак да је Латас рођен у Јањој Гори крајем септембра 1806. године. Воркапић је знао да у Огулину, гдје су Михајлови родитељи у то вријеме живјели, православна црква тада још није била изграђена, па је логично претпоставио да је дијете крштено у некој од околних парохија. Потрага га је у прољеће 2000. године навела у Епархију горњокарловачку. Познато је било да су многе парохијске књиге пред ратни вихор 1991. године склањане у епархијске просторије у Карловцу, али пошто су те зграде током рата тешко пострадале и девастиране, тамо их није нашао. Трага је одвео даље, у манастир Гомирје, који још од 16. вијека духовно стражари над Србима тог краја.

Тамо га је дочекао тадашњи игуман Михаило. Препознавши озбиљност и честите намјере завичајног писца, игуман му је кратко рекао: „Да, неке књиге су донесене из Карловца, а неке су већ десетљећима овдје. Све је на тавану, па потражите шта вас интересује.”

РУДАРЕЊЕ НА ТАВАНУ И СУЗЕ НАД КЊИГОМ РОЂЕНИХ

Тако је почело Воркапићево вишедневно „рударење” на манастирском та-

вану. Након што је очистио сандуке, издвојио је неколико матичних књига рођених за околицу Огулина из прве деценије 19. вијека. Спустио их је у импровизовану радну собу и почео лист по лист, веома пажљиво, да прегледа старе протоколе. Иако није нашао књиге за парохију Плашки, трећег дана истраживања у руке му је доспјела матична књига из 1806. године вођена у Отоку (данас Оток Оштарјски), у коме је тада дјеловала православна црква муњавске парохије, Огулину најближа.

Читајући изблиједјели црквенословенски рукопис, Милан је у невјерици застао над једним записом, почевши грозничаво да провјерава самог себе. Пред очима му је стајало свједочанство које је историја тражила: мушко дијете, отац Софроније Латах, мати Манда, крштено име – Михаел! Све се савршено поклапало.

– Морам признати да сам заплакао. Сједио сам десетак минута над том матицом немајући снаге да устанем од изненађења, одушевљења и среће. Када се смирила дрхтавица и јаке емоције, показао сам запис игуману Михајлу и фотографисао га, како бих касније могао потпуно превести комплетан текст записан на старом језику – присјећа се касније Воркапић тих преломних тренутака.

КО ЈЕ ЗАПРАВО БИО СОФРОНИЈЕ „ФАУРИР”?

Овај пронађени запис донио је двојне кључне и небориве историјске чињенице. Прво, Михајло (Михаел) Латас је рођен у Огулину, а не у Јањој Гори како се до тада махом преписивало у историјској литератури. Друго, датум његовог рођења је 25. октобар по старом (односно 6. новембар по новом календару) 1806. године. Кум на крштењу био је породични пријатељ Радослав Милошевић.

Такође, Милану Воркапићу је требало скоро 25 година да потпуно разјасни тајанствену ријеч „фаурир”, која је уписана као звање поред имена Михајловог оца и кума. Испоставило се да је тај појам у српску војну терминологију Војне крајине ушао из француског језика (*fourrier*) преко њемачког, а означавао је војника са подофицирским чином који је у јединици био задужен за логистику, смјештај, исхрану и снабдијевање одјећом.

Овај податак се савршено уклапа у већ познату историјску причу о пробле-

» **КОМПЛЕТАН ПРЕВОД ТОГ ИСТОРИЈСКОГ УПИСА ГЛАСИ:**
„Родило се дијете пола мушког – мјесеца октобра, дана 25, љета претположенога. Отац дјетета Софроније Латах, фаурир. Мати је Манда. Живе у Огулину. Крстио је и миром светим помазо преко мене јереја Јована Поповића, капелана цркве Св. Николаја Чудотворца и Архангела Михаила у Отоку Муњава. Чин крштења дјетета имена Михаел био је мјесеца октобра, дана 26, љета Господњег 1806, под бројем 389. Кум Радослав Милошевић, фаурир, житељ у Огулину.”

мима које је Софроније Латас имао са војном благајном под старе дане. Да би спасио оца и породицу од тешке војне одговорности и бруке, млади Михајло је преузео кривицу на себе и због тога морао главом без обзира да побјегне прво у Кнежевину Србију, а потом у Османско царство, гдје ће прећи на ислам и постати велики војсковођа Омер-паша.

ЗАВЈЕТ ЗА БУДУЋНОСТ КРАЈИШНИКА

Недавно, гледајући документарну емисију *Кулишора Срба у Хрватској*, Милан Воркапић је видео манастирског архимандрита како пред камерама поносно показује управо ову књигу рођених и прелистава странице које је сам Милан прије четврт вијека откопао са прашњавог манастирског тавана. То га је подстакло да ову причу коначно запише – не ради сопственог хвалисања, већ да се у јавности једном заувјек обзнане тачни историјски подаци, али и да подстакне сународнике на чување завичајних вриједности које нас једине држе усидренима у историји.

Аутор овог открића, Милан Воркапић, рођен је у Тројврху код Огулина 1953. године. Након завршеног Педагошког факултета у Риједи радио је у родној општини све до 1991. године, да би избјегличку судбину скрасио у Врњачкој Бањи, гдје је до пензионисања радио као професор ликовне културе. Иза њега стоји импозантан завичајни рад: десет књига, капитални лексикон *Познајши Личани* са преко 300 биографија, те бројне књижевне награде, међу којима је и престижно признање *Владан Десница* за 2024. године.

Примајући ту награду, Воркапић је на најљепши начин објаснио зашто цијели свој живот посвећује писању о завичају који је данас готово пуст.

– Па и да нисам рођен у Крајини, писао бих о њој, јер је од искона пунија драматике и мистике него оптимизма и свјетлости. Ја заправо не пишем романе и приповијетке, већ епитафе прецима без имена и биљега који су одлазили у ратове увијек с минимумом наде, а прегршт несигурности. Покушавам да опојам род свој безгробни чјији су животи олако жртвовани по цијелој Европи. Оставише ми у аманет наталожено живо сјећање предака који су се, послије ратних похода, побједа и пораза, настављали надметати у духовитости и мудрости.

МИЛЕНКО ЗАИЛАЦ

ПРОФ. ДР МИРА МАНДИЋ, ДЕМОГРАФ И СВЈЕДОК ЕГЗОДУСА СРБА ИЗ ХРВАТСКЕ

ИЗМЕЋУ БИОЛОШКОГ СЛОМА И КУЛТУРОЦИДА: Срби у Хрватској на посљедњој линији одбране идентитета

Од конститутивног народа до мањине на рубу егзистенције – пут Срба у Хрватској у посљедње три деценије стао је у сурову статистику која свједочи о губитку преко 70 одсто становништва. Недавно предавање проф. др Мире Мандић у бањалучкој *Кући Милановића*, посвећено изазовима и перспективама националног опстанка, било је непосредан повод за разговор за *Српско коло*. Док загребачки образовни систем кроз историјске фалсификате обликује нове нараштаје, а Ватикан преко пројекта тзв. „Хрватске православне цркве“ припрема терен за коначну асимилацију, за нашу саговорницу – водећег стручњака из области друштвене географије и свједока егзодуса из Западне Славоније – питање духовног и институционалног повезивања са матицом Србијом остаје једина брана потпуног нестајања.

● **Како данас, са становишта демографске науке, оцјењујете реално стање српске заједнице у Хрватској – да ли је ријеч о процесу стабилизације или континуираног опадања?**

– Српско становништво у простору Хрватске је у континуираном опадању у укупном броју, и удјелу у укупном становништву. Максимални број Срба у Хрватској је на попису 1971. године 626.789 становника. На попису 1991. године број Срба је износио 581.663 односно 12,2% не рачунајући Србе који су се изјаснили као Југословени. Демографски суноврат догодио се у периоду грађанског рата 1991–1995. године као посљедица укупних политичких промјена у Хрватској у којима се промијенио и положај Срба. Политички прогони, ратна деструкција и етничко чишћење завршени су масовним изгоном српског становништва из градова и простора у рату формиране Републике Српске Крајине 1995. године. У РСК живјела је половина од укупног броја Срба у Хрватској. Наведени догађаји утицали су на резултате пописа 2001. године кад је регистровано само 201.663 становника српске националности или 4,2% у укупном становништву. Дакле, депопулација Срба између два пописа износила је преко 70%. Масовни по-

вратак Срба у Хрватску није се догодио јер се укупне друштвене прилике нису промијениле: статус националне мањине, политички притисци, третирање Срба као окупатора и агресора у протеклом рату, отежан повратак имовине и остваривање права по разним основама, спора обнова порушених кућа. Углавном се вратило старије становништво. Из наведених разлога 2021. године у Хрватској је пописано само 123.852 Срба, односно 3,2%.

● **Колико је смањење броја Срба посљедица ратних миграција, а колико постконфликтних процеса – старења, наталитета и економског исељавања?**

– Ратне миграције су оставиле највећи утицај на смањење броја Срба, али оне су само посљедица политичких и других дешавања у Хрватској и укупног односа према српском становништву из којих је проистекао и оружани конфликт и сужена перспектива повратка и опстанка после рата. С обзиром на то да се вратило углавном старије становништво, биолошка обнова је немогућа. Недостатак радних мјеста и маргинализација Срба као националне мањине и српског етничког геопростора у развојним политикама Хрватске не доприносе повратку. Улазак Хрватске у Европску унију покреће нову миграцију млађе популације међу којима и хрватског становништва, те ће процес убрзаног старења захватити цијелу Хрватску. Анализа присут-

ности и старосне структуре националних заједница у Хрватској показује да је историјски простор Срба најслабије насељен и нижег социоекономског развоја од државног просјека, а Срби убједљиво најстарији што убрзава депопулацију.

● **Постоји ли демографска „тачка без повратка“ након које обнова заједнице постаје изузетно тешка?**

– Кад је ријеч о обнови становништва, она би се могла догодити само у условима повећаног биолошког потенцијала: порастом удјела младих и природног прираштаја те већим повратком. Ниједна од наведених претпоставки се не дешава, јер је становништво ушло у фазу дубоке зрелости и старења, а повратак младог српског становништва је маргиналан. Чињеница је да дио младих који су Хрватску напустили као дјеца или се родили у избјеглиштву, узима хрватско држављанство, на које има право на основу свог територијалног поријекла, али то не

ХРОНИКА НЕСТАЈАЊА

» 1971. ГОДИНЕ — 626.789 СРБА

Ово је био историјски врхунац бројности српског народа у Хрватској. Срби су тада били укоренен, конститутиван и снажан биолошки фактор на својим вековним огњиштима.

» 1991. ГОДИНЕ — 12,2% СТАНОВНИШТВА

У предвечерје сукоба, попис бележи 581.663 Срба, и то без убрајања великог броја оних који су се изјасњавали као Југословени. Половина од овог броја живела је компактно на просторима који ће убрзо постати поприште рата.

» 2001. ГОДИНЕ — ПАД ЗА ПРЕКО 70%

Први поразни послератни резултати. Број Срба се сурвава на свега 201.663 (тек 4,2% укупног становништва). Овај сурови статистички рез директна је последица ратних прогона, војних акција и масовног егзодуса 1995. године.

» 2021. године — СВЕДЕНИ НА 3,2%

Последњи званични попис бележи свега 123.852 грађанина српске националности. Становништво је ушло у фазу дубоке старости, природна обнова је заустављена, а процес се наставља кроз тиху асимилацију и економске миграције младих ка Западу.

чине у циљу повратка већ лакшег одласка у неку од земаља чланица Европске уније. Академик Светозар Ливада, на основу компаративних статистичких анализа пописа становништва и актуелних демографских, социоекономских и политичких прилика, закључио је да су „новим прогонима, етничким чишћењем, рурицидом, културоцидом и присилним миграцијама Срби од вишегенерацијског и стросједилачког аутохоног и конститутивног народа преноминовани у мањински статус пред биолошким сломом“.

● **Колико је реалан повратак расељених и њихових потомака и који су предуслови да он буде одрживо рјешење, а не само симболика?**

– У актуелним околностима тешко је говорити о повратку младих. Хрватска се и сама суочава са одласком радне снаге у ЕУ, па повратницима као једино економско рјешење преостаје повратак на породична имања и бављење пољопривредом. Званични Загреб српско становништво углавном третира искључиво као пољопривреднике, свјесно форсирајући причу о „повратку на село“. При томе се потпуно игнорише чињеница да је половина протјераних Срба живјела у градовима и била високообразована.

Додатно, друштвени амбијент у којем поново оживљава србобобија, као и правни систем који омогућава хапшења Срба и кажњавања због испољавања националног идентитета, не доприносе мирном суживоту. Од егзодуса је прошло тридесет година; људи су формирали животе у Србији, Републици Српској и широм свијета. Да би повратак био одржив, неопходни су пуна правна заштита, економска подршка и шири политичко-културна аутономија, уз много снажнији и јединственији наступ Србије као матице, што у овом тренутку није случај.

● **Да ли су Срби окупљени у оквиру Заједничког вијећа општина, захваљујући институционалној повезаности и извјесној територијалној концентрацији, у повољнијем положају у односу на српску заједницу у остатку Хрватске, или их управо та видљивост чини изложенијим политичким и друштвеним притисцима?**

– На ово питање најбоље знају одговор Срби који тамо живе. Уситњена административно-територијална организација Хрватске не заснива се на историјским и културним границама, насеобинским и инфраструктурним приликама, уопште на географској логици, већ је смишљено урађена тако да оставља мало могућности да се формира већи компактан простор са српском већином те се загарантована права на основу удјела у становништву на локалном и регионалном нивоу могу само дјеломично користити. Сигурно да је у културном смислу лакше очувати идентитет у мјестима гдје је удио српског становништва значајнији, као и у руралним традиционалним срединама. Српско становништво у градовима је у мањини и ту је највећи притисак на различитост те је

Сценарио из Црне Горе пријети српским светињама

● **Све учљивија промоција тзв. Хрватске православне цркве отвара питање нове асимилације Срба. Ако повучемо паралелу са нестанком Срба католика након Загребачког конгреса 1900. године, које нам историјске поуке тај процес нуди?**

– Актуелни покушаји да се из оквира Српске православне цркве издвоји некаква хрватска православна црква, која је кратко постојала само у оквиру геноцидне НДХ, представљају огромну опасност за очување националног и културног идентитета Срба у Хрватској. То би подијелило наш народ на начин на који се то догодило у Црној Гори. Огромна културно-историјска баштина била би насилно издвојена из српске историје и

културе. Замислите само пакрачку библиотеку, која је једва и дјелимично преживјела деведесете године, па затим вјековне српске светиње – манастире Крку, Гомирје, Лепавину... За неколико година та тзв. Хрватска православна црква постала би гркокатоличка и прешла у власништво Ватикана, а кроатизација преосталог становништва постала би масовна. Српска православна црква се налази пред великим изазовом да очува јединство. Синод и свештенство морају бити дубоко свјесни своје историјске улоге. СПЦ представља духовну вертикалу и институцију којој српски народ највише вјерује, а то повјерење не смије бити изневјерено. Већина неспоразума између Срба и Хрвата произлази управо из од-

носа Католичке цркве према православу. Наша је историјска трагедија што се налазимо на самој линији подјеле хришћанске цркве, те су на њеним границама и притисци највећи. Ватикан преко Хрватске, потискујући Србе, вјековима сужава православног простор. Први корак у том процесу је признавање папе за врховног поглавара, односно тзв. унијаћење, којим је значајан број Срба током историје промијенио не само вјероисповијест већ и националност. Кључни догађај за кроатизацију свих католика био је Први католички конгрес у Загребу 1900. године. Након њега је дошло до масовног похрваћења Срба католика, што је поука и опомена коју данас не смијемо занемарити.

ЛИЧНА КАРТА САГОВОРНИЦЕ

Мира (Живковић) Мандић, рођена је 1961. у Новој Градишци у Хрватској. Завршила је студије географије на Природословно-математичком факултету Свеучилишта у Загребу. У вријеме грађанског рата живјела је у Окучанима (Западна Славонија) гдје је радила у образовању и као дописник Радио телевизије Србије и Танјуга. Послије операције *Бљесак* са породицом провела је три године у изbjеглишту на Космету. Од 1998. године живи и ради у Бањалуци гдје је магистрала и докторира на Природно-математичком факултету. Редовни је професор на Катедри за друштвену географију, демографију и туризам. Од 2023. предсједник је Географског друштва Републике Српске.

и преноминација у други етнос и вјероисповијест већа.

● **Које јавне политике и административне праксе данас највише утичу на положај Срба? Да ли је ријеч о општем тренду депопулације руралних подручја или постоје и специфични фактори?**

– Образовање је кључни фактор у формирању представа о прошлости српско-хрватских односа из којих произлази и однос према Србима и српској култури. Образовни систем Хрватске забрањува количиним историјских фалсификата и негативним набојем према Србима. Наравно, не треба маргинализовати значај породице у формирању ставова. Медијски простор значајно утиче на формирање друштвене климе и одражава ставове јавности.

– Рурална подручја и у Хрватској и окружењу су у депопулацији, то је општи тренд, последица савременог начина живота. Ипак рурални простор насељен Србима – простор бивше Републике Српске Крајине је у много интензивнијој и бржој депопулацији из разлога које сам навела.

● **Колико је постојећи правни и институционални оквир (мањинска самоуправа, употреба језика и писма, образовање) у пракси ефикасан — да ли је проблем у законским рјешењима или у њиховој примјени?**

– На папиру све изгледа много боље. Проблем је примјене у пракси. Ту и Хрватска улази у проблем сопствене самоидентификације и присвајања туђе културне баштине. С једне стране њена наука присваја ћирилицу као једно од својих изворних писама, а с друге масовно у јавности напада се и забрањује њена употреба. Опадањем броја Срба губе се и права на самоуправу. Објективно познавање историје и културе Срба у Хрватској ради живота потребно је и Србима и Хрватима.

● **Који су најефикаснији научни и институционални механизми за супротстављање историјском ревизионизму и очување историјске истине у јавном простору?**

– На науци је одговоран задатак да буде професионална и етична, односно постоји у складу са научним принципима. Не можемо утицати на производњу историјских фалсификата у тумачењу догађаја у Хрватској, али наша историографија и друге друштвене науке морају дати објективне одговоре и тумачања која ће одољети свим преиспитивањима због националног самопоштовања, истине, садашњих и будућих генерација. Ту је велика одговорност САНУ.

● **Указали сте да српска заједница углавном обиљежава три велика**

страдања — Јасеновац, Бљесак и Олују. Да ли је култура сјећања сведена на комеморативне датуме и да ли је неопходно изградити шири наратив историјског присуства и доприноса Срба у Хрватској?

– Историја нам је тешка, пуна трагичних догађаја. Нажалост, Срби се углавном окупљају на комеморативним скуповима. Неопходно је савремену историју, која је маргинална у образовању младих генерација, увести у образовни систем на свим нивоима образовања. Срби се сами мало међусобно познају, па су Србима изван Хрватске мало познате чињенице о вишевековном присуству Срба у Хрватској, првенствено на простору Војне крајине, знамените личности и култура. То је нужно због објективног сагледавања прошлости, одређивања мјеста свом народу у савременој историји и дефинисању националног програма духовне обнове из које произлазе и друге обнове. Што се тиче Хрватске, нужно је да њена наука објективно приступи писању историје, посебно савремене, чиме би се наратив промијенио и формирао позитивнији став према Србима у јавности. То се дуго неће догодити, а присвајање културе и знаменитих личности се наставља. Тешко је промијенити формиране ставове. Срби не смију ћутати, већ писати о чињеницама.

● **Актуелни увоз радне снаге из ваневропских земаља мијења демографску структуру Хрватске. Да ли тај процес отвара економски простор за стабилизацију и евентуални повратак Срба или додатно утиче на њихову маргинализацију?**

– Хрватска има проблем са признавањем различитости и суживотом са другим етносима, првенствено некатолицима. У савременим демографским приликама Хрватска мора компензирати недостатак радне снаге и преузети и дио емиграната у ЕУ. Културолошке разлике између њих су много веће. Претпостављам да ће Срби бити прихvatљивији из бројних разлога: поријекла, културе, навика, образовања, односа према друштву. То неће утицати на тумачење догађаја минулог рата.

● **Да ли је реални циљ демографска обнова у значајнијем обиму или стратешко очување идентитета и институционалног континуитета у условима смањене бројности, и каква би улога у томе требало да буде матична држава Србија?**

– Демографска обнова би била оптимални циљ, али објективно није могућа у актуелним друштвеним приликама. Генерално процес старења и депопулације карактерише цијели постјугословенски простор. Очување идентитета је кључни проблем. Преноминација у хрватски етнос, национална мимикрија односно изјашњавање на основу регионалне припадности, промјена вјероисповијести све су то начини прикривања националног идентитета да се не буде видљив. Из тог разлога рад свих институција, удружења и организација које се баве образовањем, културом и науком у циљу очувања и јачања националне свијести и културног идентитета у Хрватској и изван ње, као и Ваш рад имају национални значај. Улога Србије као матице је изузетно значајна јер представља ослонац, подршку кроз заштиту права Срба, чување културног наслеђа, финансирање, повезивање свих Срба у дијаспори, јачање јединства.

» **ОВАЈ МЕДИЈСКИ САДРЖАЈ СУФИНАНСИРАН ЈЕ ОД СТРАНЕ МИНИСТАРСТВА ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ**

Ставови изнијети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је додјелио средства

СРБИ У ОСИЈЕКУ ОБНАВЉАЈУ ИНСТИТУЦИЈЕ УНИШТЕНЕ У ДРУГОМ СВЈЕТСКОМ РАТУ

ОД ПРВЕ СРПСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ИЗ 1883. ДО НОВОГ ФОНДА СРПског КУЛТУРНОГ ЦЕНТРА

ФОТО: СРБИ.ХР

Донацијом Народне библиотеке Србије Српски културни центар у Осиеку започиње формирање библиотеке, док обнова школе из 1783. године најављује ново поглавље у културном животу српске заједнице

Скоро осам деценија након што су српска библиотека и читаоница у Осиеку нестале у вихору Другог свјетског рата, српска заједница у највећем граду источне Хрватске поново гради темеље институција које су некада представљале средиште њеног културног живота. Символичан, али важан корак у том правцу представља донација Народне библиотеке Србије, чијих је око стотину вриједних наслова ових дана стигло у Српски културни центар у Осиеку.

Књиге је, у име Народне библиотеке Србије, уручио генерални конзул Републике Србије у Вуковару Владимир Марјановић. Донација је реализована уочи Васкрса и представља почетак дугорочнијег процеса формирања библиотечког фонда у Српском културном центру, установи која је са радом започела прије двије године и која тек гради своју институционалну инфраструктуру.

– Главни мотив што смо овдје је тај што је СКЦ Осиек скоро почео са радом и још увијек није устројио прву библиотеку. Ово би требало да им буде стимуланс како би овдје изградиле просторију која ће бити испуњена књигама са наших простора – рекао је Марјановић.

Осиек није једина средина у којој се реализује овај вид подршке. Након што је крајем прошле године Библиотека *Захарија Орфелин* у Вуковару обогатена новим издањима, најављено је да ће књиге из Београда у наредном периоду стићи и у Славонски Брод, Општинску библиотеку у Доњем Лапцу, Архив Срба у Загребу и библиотеку пододбора СКД *Просвјета* у Ријеци. Тако се, након краћег застоја током прошле године, наставља културна сарадња између институција у Србији и српске заједнице у Хрватској.

НАСЛОВИ ОД ТЕМЕЉНОГ ЗНАЧАЈА

За осјечки Српски културни центар ова донација има посебну вриједност. До сада се њихов фонд углавном ослањао на периодична издања Српског народног вијећа, Српског културног друштва *Просвјета* и на мање приватне донације аутора и сарадника.

Књиге које су стигле из Народне библиотеке Србије одабране су према потребама будуће библиотеке и представљају темељ на којем ће се градити њен даљи развој.

Координаторка програма у СКЦ-у Осиек Дејана Оцић истиче да су међу пристиглим издањима и капитална библиографска дјела која представљају основу сваке озбиљне библиотеке.

– Народна библиотека је извор веома богатих и разноврсних књига, али је и сама издавач, тако да смо се, између осталих књига, определили и за нека њихова значајна библиографска дјела, као што је *Стара српска фототрафија* Бранимира Дебељковића и *Библиографија српске књижевности од 1868. до 1944. године*, која је рађена у двадесет томова. То је нешто од чега свака озбиљна библиотека мора да почне. Наш фонд је сада допуњен и сабраним дјелима Десанке Максимовић, Владана Деснице и

другим насловима који ће бити доступни посјетиоцима – рекла је Оцићева.

ОБНОВА ТРАДИЦИЈЕ ЗАПОЧЕТЕ У 19. ВИЈЕКУ

Формирање библиотеке у оквиру Српског културног центра није само стварање новог фонда књига. За осјечке Србе то је и покушај да се обнови институционални континуитет који је прекинут 1941. године.

На то подсећа осјечки парох, протојереј-ставрофор Александар Ђурановић, наглашавајући да традиција библиотекарства и читаоничког живота међу Србима у Осиеку има дубоке коријене.

– Већ 1883. године основана је прва библиотека у Осиеку, која је била смјештена у црквеним просторијама, захваљујући труду тадашњег осјечког пароха Лазара Божића. Врло брзо послјеије тога основана је и прва српска читаоница. Данас је овај дар зато од велике важности за нас, имајући у виду да су и српска библиотека и читаоница у потпуности девастиране почетком Другог свјетског рата. Оне никада касније нису у потпуности обновљене, а подизањем СКЦ-а у Осиеку створила се реална шанса да се тај сегмент наше културе поново успостави – истакао је Ђурановић.

Управо зато донација из Београда има значење које далеко превазилази број пристиглих наслова. Она представља први корак у обнављању културне инфраструктуре која је деценијама недостајала српској заједници у Осиеку.

НОВА АДРЕСА КУЛТУРНОГ ЖИВОТА

Охрабрује и чињеница да се истовремено ради на обнови једног од најзначајнијих објеката српске баштине у овом граду. Ријеч је о згради Прве српске вјероисповједне школе, подигнутој 1783. године, која представља најстарије очувано свјетовно здање у власништву Црквене општине Осиек.

По окончању реконструкције, овај историјски објекат требало би да постане ново средиште културног и образовног живота српске заједнице, мјесто на којем ће своје мјесто пронаћи библиотека, културни програми, изложбе, предавања и сусрети нових генерација.

Тако су књиге које су ових дана стигле из Београда постале много више од донације. Оне су први томови будуће библиотеке, али и симбол обнове једног културног континуитета који је некада био прекинут, а који данас, корак по корак, поново добија своје мјесто у животу Срба у Осиеку.

ИЗВОР: СРБИ.ХР

КУЛТУРА СЈЕЋАЊА У ИСТОРИЈСКОМ АРХИВУ ГРАДА НОВОГ САДА

Огњена Марија Ливањска – књига која опомиње и свједочи о васкрсењу живота

У оквиру обиљежавања Дана пробоја јасеновачких логора, у Историјском архиву Града Новог Сада одржана је изузетно посјећена промоција новог издања културне књиге *Огњена Марија Ливањска* аутора Буда Симоновића. Овај догађај, који су заједнички организовали београдско Удружење *Огњена Марија Ливањска* и новосадско Удружење ратних добровољаца *Обилић 1912–1918*, донио је пред новосадску публику потресна свједочанства о стравичној голготи српског народа у ливањском крају у љето 1941. године.

» Дијана Ковачић, Будо Симоновић, Гордана Достанић, Пеја Маријановић-глумац и Андреј Попадих

ИЗ ЈАМЕ ДУБОКЕ 46 МЕТРА СПАСИЛО СЕ 14 ДУША

Скуп је благословио отац Велимир Врућинић старјешина Саборне цркве у Новом Саду (родом из Ливна), а присутне је поздравио и директор Историјског архива Града Новог Сада Срђан Граовац, изразивши захвалност свима који неуморно доприносе очувању културе сјећања на трагично пострадале претке. У име суорганизатора, присутнима се обратио и Дарко Милојковић из Удружења *Обилић 1912–1918*, истичући да је изузетна част угостити овакво свједочанство о страдању Срба у Ливањском пољу, које никога не може оставити равнодушним.

О важности ове теме и чињеница да је истина деценијама била потискивана и чувана само у породичним круговима, говори-

ла је Гордана Достанић, председница УО Удружења *Огњена Марија Ливањска* из Београда.

— Код нас се, нажалост, о страдању у Ливањском пољу и даље мало зна. Наша дужност је да кроз промоције књига и пратећу изложбу о вишевековном животу Срба на овом подручју приближимо истину јавности. Вријеме је да се тим жртвама одужимо памћењем на ваљан начин — нагласила је Достанићева, појашњавајући дубоку симболику самог наслова. — Када се каже Огњена Марија, готово да нема српског рода у Ливну да неког свог није изгубио око тог празника 1941. године. Данас се у центру Ливна, у Цркви Успења Пресвете Богородице, налази спомен-капела са костурницом у којој почињају мошти тих ливањских мученика.

Познати новинар и публициста Будо Симоновић, аутор дјела, описао је свој први сусрет са овом страшном темом, која је започела још 1990. године готово невјероватном дојавом да у селу Челебић живи Стана Црногорац која је преживјела мјесец дана на дну усташке јаме.

— У почетку сам сумњао да је то уопште истина. Када сам стигао у Ливно, тадашњи парох се изненадио како је неко из далека уопште сазнао за ту причу која је тада била строга табу тема. Сутрадан сам у Челебићу пронашао ту жену и чуо истину од које се леди крв у жилама: у јаму Равни долац на Динари, дубоку чак 46 метара, усташе су бациле 218 српских жена и дјеце. Преживјело је њих четрнаесторо — истакао је Симоновић.

То истраживање преточено је у прву књигу, која је касније доживјела бројна издања. Аутор се 2008. године поново вратио на иста стратишта како би урадио капитално, допуњено издање у којем су поименично наведена 1.587 српска страдалника, са прецизним подацима о сваком губилишту.

НАЈВЕЋА ОСВЕТА ДУШМАНИМА – ОБНОВА ЖИВОТА

Оно што ово дјело и саму трагедију Ливњака чини узвишеном јесте чињеница да у свједочењима нема мржње нити позива на освету. Симоновић је кроз један готово антички примјер објаснио како су се преживјели Срби заправо осветили својим крвницима.

— У цијелој књизи, у свим при-

чама које сам записао, никада нисам чуо ни једну једину ријеч клевте, псовке или увреде. Ти људи су то доживљавали као неко космичко зло које мора проћи, вјерујући да се живјети мора. А како су се Срби свјетили? Тако што нису дозволили да нестане име њихове побијене дјеце. Петар Вујановић из Челебића извукао се из јаме Бикуше, али су у њој остали супруга, три сина и три кћери. Након рата, Петар се поново оженио. Нова супруга имала је исто име као и претходна, и родила му је — истим редослиједом — три сина и три кћери. Свима је дао имена своје дјеце која су завршила у јами. И то у овом крају није био једини случај — испричао је аутор.

Симоновић је закључио да данас, када ова тема више није забрањена, о злочинима треба говорити сталожено и разумно — не као о сувом пребројавању смрти, већ као о великој историјској опоми, увијек истичући и оне свијетле примјере честитих људи са друге стране који су у тим тешким временима помагали својим комшијама Србима.

Достојанствено вече у Историјском архиву заокружено је великом поруком блаженопочившег патријарха Германа, која стоји и на самом крају ове вриједне књиге: „Опростити морамо, јер смо хришћани, заборавити не смијемо.”

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

У сусрет првој литургијској прослави Светог Илије Трубарског

У Бачкој Паланци одржано је прво окупљање потомака и пријатеља села Трубар, на којем се сабрало око 40 учесника. Међу присутнима су били чланови породица Родић, Бабић, Болтић, Зељковић и Роквић. Дио окупљених је у Србију дошао након Другог свјетског рата, дио је избјегао деведесетих година, а неколико учесника је на овај скуп допутовало из Трубара и Дрвара.

Сусрет је организован ради међусобног повезивања људи који воде поријекло из овог краја и разговора о тренутној ситуацији у завичају.

АКТИВНОСТИ И ПЛАНОВИ УДРУЖЕЊА

Председник Удружења становника и потомака Трубара Стево Роквић изнио је податке о стању у селу и раду организације. Најављено је предстојеће обиљежавање дана Светог свештеносмученика Илије Трубарског, које ће се одржати 9. маја у Храму Светог Саве у Дрвару, на дан његовог молитвеног помена.

КО ЈЕ БИО ИЛИЈА РОДИЋ?

Трубарски парох Илија Родић (1900–1942) убијен је на Васкрс 1942. године од стране партизана. Светост његовог лика и жртве препознао је Свети архијерејски сабор Српске православне цркве, који га је

2025. године канонизовао и уписао у диптихе светих као свештеносмученика. Прва литургијска прослава биће одржана управо на овај мајски помен у Дрвару.

На скупу је покренута иницијатива за званичну регистрацију завичајног удружења, а оснивачка скупштина планирана је у наредних десетак дана. Организатори позивају све који желе да се укључе у рад удружења да им се јаве ради договора.

Истакнуто је и да је Фонд за избјегла, расељена лица и сарадњу са Србима

у региону АП Војводине најавио помоћ за обнову локалне путне инфраструктуре у Трубару.

СТАЊЕ У СЕЛУ И БЕЗБЈЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ

Становници Трубара и околних заселака годинама живе у тешким условима. Након акције *Олуја* деведесетих година становништво је протјерано, а вратио се мали број предратних житеља.

Према попису из 1991. године Трубар је имао 312 становника, према попису из

2013. године 64, док данас тамо трајно живи свега двадесетак мјештана.

До рата је Трубар припадао општини Дрвар. Послије Дејтонског споразума село је административно припојено Бихаћу у Федерацији БиХ, због чега повратници имају административне проблеме јер су одсјечени од институција у Дрвару. Проблем представљају и недостатак основне инфраструктуре и дугогодишња запостављеност овог краја.

Повратничка заједница, углавном састављена од старијег становништва, суочава се и са безбједносним проблемима због инцидената које у пограничном подручју праве мигранти. Забијежене су провале у куће породица Родић, Бабић, Зељковић и Роквић, као и материјална штета на објектима. Због ових догађаја неколико породица је одлучило да поново напусти село и пређе код родбине у Дрвар, Републику Српску или Србију.

Ипак, међу потомцима и малобројним преосталим становницима постоји намера да се сачува веза са селом и обнови заједница. Окупљању у Бачкој Паланци присуствовали су и представници породица Поповић, Зорић, Пилиповић, Кнежевић и других, који су најавили долазак на предстојећи мајски помен у Дрвару.

САША ПОПОВИЋ

БУДО СИМОНОВИЋ НОВОМ КЊИГОМ ОТКРИО ТАЈНУ СКРИВЕНУ 80 ГОДИНА

Како су прота и хоџа побиједили подјеле и сачували образ Старог Влаха!

У великој сали ГО Нови Београд, 21. априла, представљена је нова књига Буда Симоновића *Зайиси на оморници*, која је већ имала своје промоције у Новој Вароши и на Жабљаку, испод Дурмитора. Ријеч је о потресној хроници рата и судбине четири породице: Новосела испод Дурмитора, те Мусића, Караматијевића и Пурића са Златара, којима је Други свјетски рат сурово укрстио животне путеве.

О књизи су, кроз преплет личних сјећања и стручне анализе, говорили глумица Бранка Петрић и Жељко Лекић (потомци протевевстатија Караматијевића), књижевна критичарка проф. мр Зора Јестровић, те социолошкиња Маја Крек, која је и сама изданак породице Мусић. Завршну ријеч дао је аутор, Будо Симоновић.

ЈЕСТРОВИЋ: У СЛУЖБИ ИСТИНЕ

Књижевна критичарка Зора Јестровић истакла је да је Будо Симоновић као новинар увијек поклањао много пажње необичним причама, људима и догађајима који су утицали на историју наших простора.

– Имам част да кажем да је Будо Симоновић аутор коме је истина водиља у свему. Како је и сам рекао: „Истина је мој једини Бог и једини је Бог коме се клањам“.

Јестровићева наводи да ће читаоци управо кроз ову књигу сазнати колико су међусобни сукоби на овим просторима, у суштини, били рат који смо водили једни против других.

– Он је у својим књигама описао судбину људи и судбину Црне Горе кроз њене ломове и безизлазе, али је истовремено у дјелима као што је *Огњена Марија Ливанска* описао судбину српског народа на ширим просторима. Колико је аутор одан истини видећете читајући не само породичне саге него и његове полемике са различитим личностима, а нарочито са злочинцима и онима који величају злочине и злочинце. Ова књига садржи изузетне приче о хуманости и међусобној помоћи онда када је било најтеже – у рату.

У књизи сазнајемо о Морату Мусићу и брату му Бећиру Бећу, који су прије рата имали ковачку радњу и живјели на Жабљаку, како су се спријатељили са Драгом Новоселом. То њихово мирнодопско друговање доживјело је у рату пуну кулминацију, показујући снагу правог пријатељства. Њихов отац, стари Сеид Мусић, на Сутјесци се 13. јуна 1943. године сјетио пријатеља Новосела под Дурмитором и увјерен да ће ту наћи спас, са тешко рањеним синовима Зећом и Хајром и ћеркама Зилом и Пашом, кренуо је пут Дурмитора да се изваји из пакла у којем је њихова Трећа пролетерска санџачка

» Маја Крек, Бранка Петрић, Жељко Лекић, Зора Јестровић и Будо Симоновић

бригада готово потпуно уништена. Њихова голгота и муке, поготову седамнаестогодишњег Хајра који се кретао на једној ноzi и борио са тифусом, потрајале су пуних 15 дана. Доприли су до катуна Новосела под Црвеном гредом и нијесу се покајали: Драго Новосел и његови рођаци су их братски примили, склонили и пружили помоћ као најрођенијим.

– Ту су велику улогу одиграле жене. Винка Новосел је већ имала четворо сопствене дјеце, али је храбро прихватила Мусиће, који су код Новосела остали три мјесеца, све до доласка партизана у јесен 1943. године. За све вријеме, Хајро Мусић је због тифуса био у склоништу направљеном подаље од катуна, испод грана једне оморике. Успио је да се излијечи и преживи рат, а послје рата, све док га тешка болест није савладала, долазио је и гајио пријатељство Мусића и Новосела, које непомућено траје до данас.

Караматијевићи, Мусићи и Пурићи су старе нововарошке породице, а прота Јевстатије Караматијевић издваја се као значајна историјска, духовна и етичка личност Старог Влаха. Потиче из свештеничке породице, а његово презиме се, према предању, везује за надимак његовог оца Јована, кога су Османлије прозвали „кара“ (црн, опасан). У Другом свјетском рату, као и Сеид Мусић, био је свештено лице у партизанским редовима, носећи истовремено и вјерски знак и црвену звијезду. Рат је однио велики дио његове породице, што свједочи о страдању, али и о међусобној подршци народа у тешким временима. Протојереј Јевстатије се из рата вратио без троје дјеце, без двоје унучади, без два брата, супруге и младе снахе, а Сеид без петоро дјеце, брата и три синовца.

ОДБРАНА ИСТИНЕ: ПОЛЕМИКА СА ЦОМИЋЕМ И „ЦОМИЋИМА“

Посебну пажњу у овој књизи аутор је посветио полемици са Велибором Цомићем, свештеником и правником Митрополије црногорско-приморске, аутором тродјелне књиге *Стирање србске цркве од комуниста*. Симоновић је аргументовано демантовао Цомићеву изјаву са једне београдске телевизије да је партизанка из породице Пурић свом мртвом брату ишчупала срце и над њим заиграла коло. Трагом те вјести, аутор је установио да је

ријеч о лажи и у књизи је поставио изворе који то доказују.

– Моја полемика није усмјерена на Велибора Цомића као појединца, јер личност овдје није примарна. Полемисао сам са „цомићима“ – онима који су произвели такав приступ историји и који данас покушавају да искриве нешто што се искривити не може – поручио је Симоновић.

Аутор је објаснио да његова борба за истину не познаје идеолошке стране. Као доказ навео је своју књигу *Лијеве трешке* о злочинима које су партизани и комунисти починили у Црној Гори од септембра 1941. до маја 1942. године.

– Нисам штедио никога, од Ђиласа и Ивана Милутиновића, па редом. Разјаснио сам шта се и како дешавало и не дозвољавам измишљотине и лажи каква је ова о породици Пурић. Несрећни прота Илија Пурић јесте трагични родитељ, рат му је подијелио породицу: двоје дјеце отишло на једну, двоје на другу страну – ћерка Љубица у партизане, а ћерка Радмила у четнике да освети брата Василија, кога су стријелили партизани као командира четничке чете.

У том контексту описани су многи други расколи, али и трагичне љубави, попут оне између протине кћерке Бранке и четничког капетана Милутина Матијашевића...

– Ово је мала енциклопедија несрећних, али свијетлих ратних ликова. Ово је књига која говори о хуманости, о чојству и јунаштву,

СЛОВО О АУТОРУ

Будо Симоновић је рођен у селу Осреци, Манастир Морача, 15. октобра 1945. године. Завршио је Филолошки факултет у Београду. Радио је као професор у Гимназији Слободан Принцип – Сељо на Сокоцу на Романији, а потом се посветио новинарству: Ослобођење, ТАНЈУГ, Политика експрес, Илустрована Политика, Политика, Франкфуртске вести, Дан... До сада је објавио 25 књига у тиражу од 105.000 примјерака. Његова дјела, попут *Огњене Марије Ливанске*, која је доживјела 12 издања, преведена су на више странах језика.

када чојство није питало ко је које вјере, него је поступало по начелу: „Помози, не питај коме“ – истакла је Зора Јестровић.

КАКО ЈЕ НАСТАЛА КЊИГА: ЗАВЈЕТ СА ОМОРИКЕ

Како је дошло до саме књиге, појаснио је Жељко Лекић цитирајући натпис: „Под заштитом Дурмитора и његових добрих људи преболех ране и тифус лежећи три мјесеца 1943. године испод гране ове оморике. Рањеник са Сутјеске, Хајро Мусић“.

– Ова завјетна порука, деценијама чувана у недоходу Дурмитора, представља прво слово у причи о једном великом пријатељству рођеном у мукама. Захваљујући Баћу Ковачевићу са Босаче, једном од најбољих познавалаца планине, Симоновић је прије 15 година открио овај споменик. Након упорног истраживања, отео је од заборава сагу о четири породице и њиховим страдањима у поднебесју од Дурмитора до Златара.

На ове ријечи надовезао се Бећир Мусић, потомак породице Мусић.

– Желим да изразим велику захвалност Будо Симоновићу. Његова посвећеност сврстала га је међу малобројне сљедбенике историјске истине. Ова књига је значајна јер указује на позитиван однос породица различитих религија у тешким временима. Караматијевићи, Мусићи, Новосели и Пурићи су то показали и у рату и у миру. То треба да буде путоказ за заједништво.

БРАНКА ПЕТРИЋ: СЈЕЋАЊЕ НА ПОРОДИЧНО НАСЉЕЂЕ

Глумица Бранка Петрић евоцирала је, уз остало, спомене на 1947. годину, када је као дјевојчица дошла на Бежанију са мајком Радмилом, кћерком протевевстатија, оцем Винком и сестром.

– Сјећам се да је моја мама, професор књижевности, добила задатак да организује изградњу прве осмољетке на Новом Београду. Често је спавала на градилишту, а на њен приједлог школа је добила име по Ивану Гундулићу. Нажалост, трагично је stradала у саобраћајној несрећи управо на путу ка тој школи, када је била позвана на прославу двадесетогодишњице као прва директорка.

Бранка Петрић се осврнула и на улогу свог оца.

– Мој отац је био први секретар

Општине Нови Београд и његова одлука о прихватању стране помоћи омогућила је почетак изградње Института за мајку и дијете. Такође, ми млади смо тада учествовали у пошумљавању Бежанијске косе, која је тада била гола површина, а данас је то зелено мјесто за живот.

ИСТИНА – БЕДЕМ НАЦИОНАЛИЗМУ

Аутор Будо Симоновић појаснио је да је потрага за истином трајала више од дванаест година.

– Осим ове четири породице – казао је Будо Симоновић – ту је још низ других трагичних судбина, али и много оних који су помогли да те приче не покрије трава заборава. Морам поменути имена: Буда Новосела, сина Драговог, који је много помогао да ова књига буде садржајнија и истинитија, па синове Бранке Матијашевић-Лекић, кћерке протевевстатија Караматијевића, који су приредили и објавили њену књигу *Рај, љакао, смирај*. Помињем и велику захвалност дугујем покојној Милој Ђорђевић и њеном, такође покојном саборцу Милошу Лучићу, а нарочито Дики Пејатовићу, пензионисаном пуковнику, којем вечерас бремене од 102 године није дозволило да буде с нама.

Симоновић се на крају осврнуо и на контроверзе око „Пасјег гробља“ у Колашину.

– Данас се о томе шире потпуно нетачне приче. „Новисторичари“ тврде да је на том лугу поред Таре за двије ноћи побијено од 240 до 500 људи, иако четнички извори, лист *Пакао или комунизам* из 1942. године, објављују прецизна имена свих ексхумираних жртава и на том списку су само 34 имена. Комунистички историчари су послје Другог свјетског рата открили имена још шест жртава (истина, не зна се да ли су баш stradали на „пасјем гробљу“ или негде другдје око Колашина). Насупрот томе, нико готово и не спомиње да су на Бреси, ливади удаљеној пар стотина метара од луга поред Таре, четници за годину дана своје владавине у Колашину, од марта 1942. до 13. маја 1943, постријелили 87, углавном момака и дјевојака, припадника или симпатизера партизанског покрета. Без објективног сагледавања и пуне истине о свим злочинима и жртвама нема истинског помирења.

Промоција је завршена захвалношћу Жељка Лекића Удружењу *Стари Влахи* из Нове Вароши, Удружењу *Стара Бежанија* и председници Волги Илић, те активисти Ранку Спаловићу. Вечери су присуствовали и остали протини унуци – Стефан и Јестратије, а из породице Мусић Бећир – Баћо Мусић и Мурат Крек са породицама, док су одломке из књиге надахнуто читале Бранка Петрић и Маја Крек.

ДРАГАНА БОКУН

РАЗГОВОР С ПИСЦЕМ ВЛАДИМИРОМ МАРТИЋЕМ, АУТОРОМ САГЕ *ДЕКАТОН*

Крајишки челик и оклоп британског витеза

Владимир Мартић, родом из Глине, данас је једно од најзанимљивијих имена домаће фантастике. Његов рад карактерише специфичан спој крајишког сензибилитета и неисцрпне радозналости према технолошким и друштвеним феноменима сутрашњице.

Мартић у својим дјелима спаја два свијета – чврстину банијског духа и ширину космичке маште, говорећи на нов начин о питањима идентитета, опстанка и људске снаге. О инспирацији, космо-у и путу од завичајних огњишта до звјезданих стаза, разговарали смо са аутором импозантног серијала *Декашон*.

● **Колико је Ваше поријекло и одрастање на Банији утицало на потребу да се изразите кроз жанр фантастике?**

— Поријекло се увијек прожима кроз дјело ствараоца, нарочито ако се човек не стиди онога одакле потиче. Глина је моје родно мјесто, а Банија и Кордун су територије са којих потичу моји родитељи, бабе и дједови, уз породично предање да смо прије неколико вијекова на подручје Војне крајине дошли из Црне Горе. Моја породица је напустила огњишта 1995. године и од тада живимо у Новом Саду. Иако су у мени остали само одблесци сјећања на први дом, завичајне приче су оставиле дубок траг на *Декашон*. То се јасно види у називима неких држава у мом измаштаном свијету, али и у самом менталитету ликована.

● **Можемо ли у *Декатону* пронаћи неке скривене предјеле или обичаје Вашег родног краја?**

— Народна вјеровања и обичаји су присутни у мањој мјери, јер је циљ мог свијета глобална промјена, али из родног краја је остао снажан утицај и улога обичног крајишког сељака. Већина мојих предака се бавила земљорадњом и занатством, стога сам, нарочито у првом дијелу саге, акценат ставио на људе из села Вуков – на двојцицу јунака који из забити утичу на цијело краљевство, а затим и на континент Ободаи. Свјесно сам се отргао од уштогљених дворских заврзлама, баш зато што не потичем из урбане средине. Мој поглед на свијет дотиче стварну муку. Мој чукундједа је, на примјер, био толико сиромашан да је морао просити за хљеб, а то је за мене незаобилазна породична чињеница. Поријекло ми је дало чврсту тачку са које критички посматрам свијет.

● **Колико су за писца фантастике**

важни колективно памћење и лична сјећања на ратна дешавања?

— У мом случају, најважније је оно сјећање које је у мени изградilo снажан глас против рата. *Декашон* је књига која за тему има рат, али га не велича, већ покушава да га демистификује и сруши као рјешење. Постоји то усађено, колективно сјећање које везујем за цијели српски, па и словенски народ. У *Декашону* се тај облик сачуване прошлости најбоље осјети кроз поезију унутар романа, попут пјесама *Љубав, рай и смрт* и *Жаловијој*. Западни писци муку углавном препisuју из онога што су прочитали или видјели, али ми на Балкану смо ту муку донедавно стварно осјећали. Једном сам рекао да сам своју књигу огрнуо челиком британског витеза, али испод тог оклопа је ипак Србин. То је факат.

● **Ваша сага је почела као идеја, а сада најављујете чак дванаест књига. Како се развијао тај пут?**

— Првобитна идеја је настала још у мојој дванаестој години. Од увијек сам знао како ћу завршити цијелу причу и шта је њена поента. Испрва сам рачунао да ће *Декашон* имати пет дијелова, па се то проширило на седам, а сада је извјесно да ће последња три дијела бити вишетошни наслови. То ће цијелу сагу учинити збирком од дванаест књига, уз додатак тринаесте која ће функционисати као засебан водич кроз свијет Елгане. Читаоци пред собом имају више-

слојну причу – помало мрачну, али са јасним циљем да се на крају досегне свјетлост.

● **Који аутори су највише обликовали Ваш израз и како балансирате између чисте фикције и стварне митологије?**

— Највећи изазов је обимност дјела и потреба за гвозденом дисциплином, као да ми је писање примаран посао од кога живим. Што се тиче узора, ту су Толкин, Фајст, Сапковски, Муркок, али и свијетови попут Ратова звијезда. Инспирацију црпим и из историје човјечанства, религије и филозофије. Укрштам неспојиве ствари како би у мом свијету дјеловале потпуно логично, чиме прикривам директне изворе. Мој свијет ипак вуче на реалнију страну јер се базира на људској раси. Фантастику сматрам изузетно битним жанром, неправедно занемареним од стране академске критике. Она, без упирања прстом у појединце, може оголити мане људског друштва, институција и система. Фантастика може да освијести и покаже да је утопизам могућ.

● **Главни лик Таратарн носи огроман терет приче. Како је текао његов развој?**

— Привидно главни јунак, Таратарн, своју личност гради веома споро, кроз интеракцију са другим ликовима. Он захтијева стрпљење, баш као што и сам *Декашон* то захтијева од читаоца. На Таратарну, званом Крвави Мач, преломиће се много тога, али не и све. Вели-

ки људи не носе терет сами, већ га дијеле са другим великанима. Човјек није створен да буде сам, иако често може бити усамљен.

● **Бавите се и музиком. Колико Вам она помаже да уђете у право расположење за писање?**

— Мој хард рок бенд *Next Codex* је заправо директан продужетак *Декашона* – неколико пјесама из књиге преточили смо у чистокрвне музичке нумере. Музика ми својим звуком буквално црта слике у глави; она је моје непресушно гориво и стваралачка воља када ме обузме безнађе. Док пишем, углавном слушам класику, филмску музику и тешки метал. Група *Iron Maiden* је, на примјер, један од најважнијих фактора како сам уопште завршио први дио романа.

● **Можемо ли у будућности очекивати и неке мултимедијалне пројекте из овог универзума?**

— Имамо озбиљан план да од три нумере: *Прољеће је нада*, *Љубав, рай и смрт* и *Жаловијој* снимимо кратки филм који би пратио књигу. На досадашњим промоцијама смо знали одржавати акустичне концерте изводећи музику из романа. Надам се да ће бити средстава да објавимо и комплетан албум под насловом *Музика за Декашон*. Идеја имамо напретек, вољу чувамо од посрнућа унутар нашег Удружења *Codex* и уз мото „Само епски!“ Идемо даље у нове побједе. **ДРАГАНА ШИПОВАЦ**

ПРОМОЦИЈА КЊИГА НЕДЕ КОЗОМАРА У СВЕЧАНОЈ САЛИ ГО НОВИ БЕОГРАД

ЗАПИСИ О ОБИЧНОМ ЧОВЈЕКУ И ЗЕРА РАДОСТИ КРОЗ ХУМОРЕСКЕ

У Градској општини Нови Београд, 23. априла 2026. године, одржана је промоција збирке приповједака *Сто живоша* и збирке хуморески *Зера радостии* ауторке Неде Козомара. О књигама које кроз једноставан и живописан стил документују свакодневицу, карактере и спонтани хумор нашег поднебља, говорили су професор српског језика и књижевности Ђуро Бањац и сама ауторка.

Обраћајући се бројним присутним гостима, Неда Козомара је изразила захвалност публикама, а посебно је поздравила професорку Мирјану Чангаловић (кћерку оперског великана Мирослава Чангаловића), новинарку Душку Стојановић Ђурић, народног посланика Миодрaга Линту, председника Удружења Гламочана у Београду Александра Радивојшћу, као и докторку Жељку Козомара, са којом је одрасла, и своје пријатеље из гимназије.

Говорећи о својим књижевним почецима, ауторка је открила да у почетку није имала храбрости да објављивање дјела.

— Међутим, када је објављен конкурс у београдском часопису *Базар*, послала сам своју причу о упознавању са Момом Капором и освојила прву награду. Од тада сам се осмјелила да објављујем. Имам потребу да записујем сјећања на драге људе, догађаје и анегдоте. Такође, написала сам три приче о женама епохе – Милунки Савић, краљици Наталији Обреновић и Јованки

» Буро Бањац, Неда Козомара и њена сестра Нада Обрадовић

Броз. Не пишем тужне, ратне или избјегличке приче. Мислим да су људи превише оптерећени и не желим да досољавам ране својом тугом. Драже ми је да их увесељавам – истакла је Козомара.

О АУТОРКИ

Неда Козомара живи и ради у Бањалуци. Током 35 година дуге каријере у медијима, радила је као водитељ и аутор забавних емисија на више радио-станица, међу којима су Радио Гламоч, Студио 078 Лакташи, БН радио и ЈП Радио Брчко. До сада је објавила четири књиге: збирку прича *Сенка наде* (посвећену сестрама Нади и Сенки), збирку бајки и прича за дјецу *Рамонда*, те актуелне збирке *Сто живота и Зера радости*. Добитница је и двије награде на литерарним конкурсима.

Занимљиво је да је промоцији присуствовала и једна од јунакиња из књиге *Сто живоша* – Недина стрина Јефимија, која је ауторки и пренијела детаље о свом забиљеном сусрету са Јованком Броз. Појашњавајући настанак збирке хуморески *Зера радостии*, ауторка је нагласила да су у питању истините анегдоте које су се спонтано догађале у народу.

— Све око нас препуно је ружних вијести и неизвјесности, и свима нам је потребно смијеха. Међу нашим народом има толико спонтаних ситуација које су саме по себи хумореске. Оне су се најчешће рађале у провинцији због недостатка друге забаве, па су се препричавале и надопуњавале. Наш народ је заиста духовит, а мој највећи мотив је да читаоцима донесем радост. Ова промоција у Београду је круна мог писања – закључила је ауторка.

Професор Буро Бањац истакао је да се

пријатно изненадио садржајем када је први пут прочитао рукописе колегинице коју познаје дуги низ година.

— Ово није Чехов, ово није Кочић, али има ту и Чехова, а има и Кочићевог пркоса, наших карактера, боја, мириса и укуса нашег поднебља. Књига *Сто живоша* нуди сто различитих, позитивних прича са лијепим порукама. Иако су приче истините, Недина имагинација даје ликовима специфичну боју. Историјске личности, попут Милунке Савић, овдје видимо у свјетлу обичног, смјерног и понизног човјека, што читаоца подстиче да даље истражује – навео је Бањац.

Он је додао да збирку чине три циклуса: *Жене епохе*, *Тај чудесни свијет мушкарца* и *Жене које стварају свијет*. Према његовим ријечима, ауторка је објективна и непристрасна, не критикује друштво ни систем, већ увијек проналази ведрије разрјешење кроз здрав хумор, без патетике и осуде.

Током вечери, професор Бањац и ауторка читали су одломке из прича, што је изазвало позитивне реакције и смијех у сали, будући да су присутни у ликовима препознавали своје рођаке и комшије. Да је завичајна веза снажна и преко океана, потврдио је и несвакидашњи детаљ – велики букет цвијећа који је за ауторку стигао од анонимног пошиљаоца из Чикага.

ДРАГАНА БОКУН

ПРЕЛАЗАК ГРАНИЦЕ ИЗМЕЂУ ЖИВОТА И СМРТИ

Може ли историјски тријумф српских хирурга пробудити успавану нацију?

• Прољеће 2026. године остаће уписано златним словима у историји домаће медицине. Прва успешна трансплантација плућа, изведена у Универзитетском клиничком центру Србије, доказала је да наш здравствени систем поседује стручњаке свјетског ранга спремне за највеће подухвате. Ипак, иза овог хирушког тријумфа стоји дугогодишњи, системски рад на стварању услова да се овакве процедуре уопште изведу код нас.

• Министарство здравља Републике Србије већ дужи период улаже озбиљне напоре у модернизацију трансплантационог програма – кроз интензивну едукацију наших тимова у водећим свјетским центрима, набавку најсавременије медицинске опреме и изградњу националних база података према строгим европским директивама. Међутим, највећа битка која предстоји није техничке, већ друштвене природе: подизање свијести о донорству као врхунском чину човјекољубља.

• Пред вама је детаљна анализа која доноси поглед иза кулиса овог историјског успеха, али и отворено говори о системским и менталитетским изазовима које као друштво морамо превазићи како бисмо спасили стотине живота који тренутно зависе од листа чекања.

Док је прољећни сутон 2026. године обавијао Београд, у операционој сали Универзитетског клиничког центра Србије тишина је била готово опипљива. Више од петнаест часова, скупљени као један организам, хирурзи, анестезиолози и медицинске сестре водили су битку која је превазилазила границе уобичајеног медицинског захвата. Под вођством професорке Маје Ерцеговац, а у блиској сарадњи са врхунским стручњацима из Медицинског универзитета у Бечу, изведена је прва успешна трансплантација плућа у историји српске медицине. Пацијент се данас добро опоравља, но иза овог појединачног тријумфа знања и медицинске храбрости крије се дубока, често парадоксална прича о систему који поседује врхунске умове, али истовремено пати од хроничног недостатка оног најважнијег – човјекољубља и системске логистике. До овог прољећа, сваки грађанин Србије чији је живот зависео од нових плућа био је осуђен на прескупо и неизвјесно лијечење у иностранству, најчешће у Аустрији. Овај историјски подухват доказао је да Београд може да прати свјетске токове, али је истовремено упрео рефлекторе у мрачне углове домаћег здравства.

ОД МИСИПИЈА ДО БЕОГРАДА: ПОЛА ВИЈЕКА БОРБЕ ПРОТИВ ОДБАЦИВАЊА

Трансплантациона медицина је одувек била ход по танкој линији између научне фантастике и сурове реалности. Прву трансплантацију једног плућног крила на човјеку урадио је још 1963. године др Џејмс Харди у Мисисипију, а несрећни пацијент преживио је свега три недеље. Права рево-

» Врхунски тријумф српских хирурга

луција наступила је тек 1978. године увођењем циклоспорина, моћног лијека који је коначно заузео природни одбрамбени систем организма да не уништи пресађени орган. Убрзо су пале и друге баријере, па је већ 1981. године др Брис Рајц на Станфорд у извео први успешни срчано-плућни захват. Двије године касније, 1983. године, др Цоел Купер у Торонту успијева да изведе прву трајно успешну трансплантацију једног плућног крила, да би на истом мјесту 1986. године помјерио границе извођењем прве двокрилне трансплантације плућа. Данас најнапреднији свјетски центри користе софистицирану опрему попут ванћелијске перфузије за очување органа ван тијела и система вјештачких плућа познатог као ЕСМО. Србија је у априлу 2026. године коначно закорачила у тај елитни клуб, доказујући да домаћи стручњаци поседују потенцијал за најсложеније процедуре.

СРПСКИ РУЛЕТ НА ЛИСТАМА ЧЕКАЊА: СЈАЈ ХИРУРГИЈЕ НАСПРАМ ПРАЗНЕ СТАТИСТИКЕ

Иако је вијест о трансплантацији плућа с правом заузела насловне стране, сурова истина је да је обим пресађивања органа у Србији и даље на забрањивајућем ниском нивоу. Институције попут Војномедицинске академије, Универзитетског клиничког центра Србије и Клинике у Новом Саду деценијама развијају програме, али су бројке и даље неумољиве. Бубрези су статистички најчешћи захват и раде се како од живих, углавном родбинских донора, тако и од умрлих. Сама Војномедицинска академија је од 1996. до 2024. године урадила 516 оваквих захвата. Са друге стране, пресађивање јетре обавља се углавном од преминулих давалаца, а на ВМА је од 2005. године забиљежено преко 40 таквих операција. Највећи хендикеп домаћег система је што дјелимична трансплантација јетре од живог донора код нас још није изводљива, због чега обољела дјеца и одрасли и даље морају на путовања по Европи ради спасоносног захвата. Редовне трансплантације срца успешно се изводе на Клиници за кардиохирургију УКЦС-а, гдје их је до сада забиљежено више десетина, док програм коштане сржи и матичних ћелија биљежи стабилан континуитет од сродних и несродних давалаца, почевши још од 2009. године. Такође, неколико установа успешно изводи пресађивање рожњаче, чак и код новорођенчади, а Србија успешно врши и трансплантације ткива попут

крвних судова и коштаных матичних ћелија. Ипак, оно што је у свијету већ рутина, у Србији је технички и даље недостижно, па се комплетан панкреас, дијелови цријева или плућа од живог донора код нас још увијек не пресађују због недостатка опреме и премалог броја давалаца.

КАДА ЗАКОН КАПИТУЛИРА ПРЕД ВОЉОМ ПОРОДИЦЕ

Све хирушко знање, савремена опрема и декларативна подршка државе постају потпуно бескорисни пред једном једином, поразном чињеницом, а то је да Србија пати од хроничног недостатка донора. Са свега пет до седам донора који се налазе у стању мождане смрти на милион становника у 2024. години, Србија се налази на самом зачељу Европе. Поређења ради, Шпанија је свјетски лидер са чак 52,6 донора на милион становника кроз изванредно уређен државни систем, Француска биљежи око тридесет, Аустрија двадесет, док Њемачка има око једанаест донора на милион грађана.

Овај драстичан дефицит узрокује трагичан исход, па је тако током цијеле 2024. године у Србији обављено свега 30 пресађивања органа, што представља једну од најнижих стопа у свијету. Иако је у 2025. години, закључно са јуном, забиљежен значајан скок на 102 трансплантације, од чега су 63 органа стигла од умрлих донора уз 39 пресађених рожњача, то је и даље далеко од стварних потреба. На листама чекања тренутно се налази око 1.800 људи, од којих преко 700 чека спас у виду новог бубрега, док стотине других умиру чекајући срце или јетру. Иако су закони из 2018. и 2023. године увели систем претпостављене сагласности, по којем смо сви потенцијални донори уколико се за живота нисмо изричито противили, у српској пракси закон потпуно капитулира пред вољом породице. Породица има посљедњу ријеч и љекари никада неће прескочити њихову одлуку, чак и када је преминули за живота потписао и посједовао донорску картицу. Свеу том доприноси и изузетно ниска свијест грађана, праћена предрасудима и општом необавијештеношћу о томе шта заправо значи дати орган у тренутку мождане смрти.

ЛОГИСТИЧКИ И СИСТЕМСКИ ЧВОРОВИ

Ниска свијест грађана директно блокира и међународну помоћ и размјену органа. Србија је тренутно изоловано острво

јер није чланица Eurotransplant-a, велике европске мреже која Аустрији, Њемачкој и другим државама омогућава брз проток и дијелење органа у региону. Сви досадашњи покушаји Србије да се придружи овој мрежи пропали су из једног суровог разлога, а то је недостатак донора. За чланство се строго захтијева стопа од најмање десет донора на милион становника, па Србија са својим ниским просјеком једноставно нема шта да понуди европском бази. Све ово резултира тиме да многи наши пацијенти морају да одлазе у Хрватску, Аустрију или друге развијене земље по свој спас. Проблем лежи и у унутрашњој организацији, недостатку тренираних тимова и координатора у већим болницама, као и у премалом броју јединица интензивне његе које су опремљене апаратима за очување органа до даљег транспорта. Процедура је строга и јасна: када се идентификује потенцијални донор у стању мождане смрти, болница преузима тијело и процјенује органе. Уколико породица не да своју сагласност, поступак се моментално прекида, а ако породица каже субоносно „да“, тим вади органе који се хитно транспортују до клиника, гдје се врши хирушка операција, након које слиједи дуготрајан постоперативни опоравак.

ПОГЛЕД У БУДУЊНОСТ

Из Министарства здравља Републике Србије стижу одлучне поруке да је држава ријешена да значајно унаприједи овај програм, омогући већа средства за смјештај и лијечење пацијената, те јавно упућује захвалност породицама донора позивајући нацију на преиспитивање ставова. Држава тренутно улаже у едукацију и акредитацију нових тимова, организују се семинари и студијске посјете водећим свјетским центрима, попут недавних обука српских љекара у Америци и Италији. Шире се програмски планови у складу са европским директивама, развијају се националне базе података и регистри донора и прималаца, а најављује се и куповина савремене опреме попут апарата за ергометрију органа. Ипак, за успех је потребно изградити потпуно нову друштвену културу. Примјери из иностранства показују да тек када се здравствене власти и свештенство заједно укључе у кампање, вјерујући људи лакше прихватају трансплантацију као врхунски акт хуманости и спасавања ближњих.

Србија се налази на великој прекретници. Историјски тријумф тима професорке Маје Ерцеговац отворио је врата која су деценијама била затворена. За породицу која је изгубила вољеног, пристајак на донорство постаје трајни споменик хуманости који у најтежем болу спасава туђе животе. За пацијента који чека органе, то је једина шанса да се поново радује животу. Питање да ли ћемо дозволити да стотине људи умире док органи пропадају више није питање медицине, већ наше колективне емпатије и спремности да као народ ухватимо корак са свијетом.

РЕДАКЦИЈА СРПСКОГ КОЛА, 31. МАЈ 2026.

» ОВАЈ МЕДИЈСКИ САДРЖАЈ СУФИНАНСИРАН ЈЕ ОД СТРАНЕ МИНИСТАРСТВА ЗДРАВЉА

Ставови изнијети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је додјелио средства

На 36. Кордунашкој вечери обиљежено 25 година Завичајног клуба Кордунаша

Неколико стотина Кордунаша, њихових потомака и пријатеља окупило се 4. априла у ресторану *Интер Холивуд* на Лединама у Београду на традиционалној 36. Кордунашкој вечери. Међу окупљенима био је и велики број младих људи, што је овогодишњем сусрету дало посебну симболику и потврдило да веза са завичајем не престаје са генерацијама које су Кордун напустиле, већ се преноси на њихове потомке.

Овогодишње окупљање протекло је у знаку значајног јубилеја – 25 година постојања Завичајног клуба Кордунаша, удружења које већ четврт вијека окупља Кордунаше широм Србије и региона, чувајући успомену на завичај, његове људе, традицију и обичаје.

ОД ТРАКТОРСКИХ ПРИКОЛИЦА ДО УСПЈЕШНИХ ЉУДИ

Председница Завичајног клуба Кордунаша Бојана Вучић поздравила је окупљене ријечима које су многи доживјели као суштину читаве вечери.

– Уживајте вечерас, испричајте се са својима, управо је то и сврха

» Неко се радовао наградама на томболи, али су се сви заједно највише радовали топлини завичајног сабрања

нашег постојања – да вас окупи-мо, да се видите, као што су наши стари говорили, да чувате традицију и да је преносимо на млађе генерације. Када вас видим у овом великом броју, овако лијепе и дотјеране, сјетим се моје генерације, а то су дјеца из оних тракторских приколица, која су спавала на земљи, а данас су успјешни људи који никада нису посустали. Онда не могу да не кажем: „Па не можете нам ништа. И када паднемо, устаћемо, обрисаћемо праšину

са кољена и наставићемо даље” – поручила је Вучићева.

Њене ријечи испраћене су аплаузом, јер су у њима многи препознали сопствено животно искуство и пут којим су Кордунаши прошли током посљедњих деценија.

Свечаности су присуствовали и бројни гости и пријатељи клуба: народни посланик Миодраг Линта, начелник општине Крњак Перица Матијевић, начелник општине Вргинмост Милан Врга, представници Спортског друштва *Петровагора* Војнић, Фудбалског клуба *Кордун* из Кљајићева, Фудбалског клуба *Слоја* из Чонопље, Удружења воћара и виноградара *Висови*, Удружења 8. кордунашке дивизије из Кљајићева, Српског културног друштва *Просвјета* из Вргинмоста, као и Удружења *Славонија у срцу* из Земуна.

ДОК СУ МЛАДИ ТУ, КОРДУН ЋЕ ЖИВЈЕТИ

Посебан утисак оставио је долазак делегације од 26 младих људи из Крњака, предвођене начелником општине Перицом Матијевићем, који је овом приликом био и здравичар вечери.

– Лијепо је видјети да нас Кордунаша има посуда. Овдје вечерас окупљени преносимо дух

Кордуна и исказујемо свој понос што смо Кордунаши. Као начелник веома сам поносан, јер док су ови млади људи у њему, Кордун ће живјети вјечно, уз вас који нисте тамо, али чувате обичаје и традицију Кордуна – поручио је Матијевић.

Његове ријечи најбоље су описале оно што је било видљиво током цијеле вечери – да су управо млади највећа гаранција опстанка кордунашког идентитета.

Посебан тренутак приредили су чланови КУД-а *Кордун*, који су се захвалили Зорици Миљеновић за помоћ у набавци аутентичних народних ношњи. У знак захвалности, Слободан Кунић уручио јој је кордунашку ракију са логом КУД-а *Кордун* из Крњака.

Програм је водила шармантна Драгана Смиљанић, која је током читаве вечери подсјећала на значај очувања традиције и преношења завичајних вриједности на млађе генерације, а уједно је била и једна од важних карика у организацији догађаја.

У културно-умјетничком дијелу програма наступили су чланови КУД-а *Ђурило* и *Методије* из Бусија, који су својим наступом додатно обогатили свечаност.

Током вечери гости су могли да посјете штанд са традиционал-

ним предметима и сувенирима, чијом су куповином симболично подржали рад Завичајног клуба Кордунаша.

Велику пажњу привукла је и традиционална томбола са чак 250 награда. Међу највреднијим наградама били су викенд у Хотелу *Краљ* у Врњачкој Бањи, дародавца *Еуроџанкџиранс* Слободана Шарца, викенд у Хотелу *Цейтлер* у Врњачкој Бањи, дародавца *Перић џиранс* Миле Перића, викенд у апартманима *Јована* у Бањи Врујци, дар породице Златар, застакљивање терасе у вриједности од 500 евра које су даровали Милован и Драгана Смиљанић из фирме ФИТ ИН, застакљивање у вриједности од 200 евра које је даровала породица Смиљанић, као и печено прасе, дар Мјесне заједнице Кљајићево.

ПОМОЋ ПРИЈАТЕЉА

Успјешној организацији догађаја допринијели су бројни донатори и пријатељи клуба: *C & LC Group*, *Еуроџанк џиранс*, *Перић џиранс*, *Wine & Pleasure*, Ресторан *Савић*, Ресторан МБ Младеновац, Печењара НК, Печењара *Легине*, Ресторан *Плитвице*, Браћа Црномарковић, Ауто сервис *Карџалија*, Лабораторија *Марковић*, Удружење виноградара и воћара *Висови* Кљајићево, Завичајни клуб Кордунаша, Ресторан *Сучевић*, Савез Срба из региона, Ауто сервис *Векић*, Удружење бораца Кордуна, *Ривер 905* рент-а-кар, Пекара *Сџас*, *Hand Made Dušanka Six*, *Repair Crash MS*, *Кушко* Панчево, Евент центар *Живковић*, *Vudu tech*, Техника ГД, Стактарска радња Зоран Жујић, *Pro Scent*, Ресторан *Српска шпрџеза*, Козметички салон *Студио 23*, *Кордун џиранс* и Миле Малбаша, *Кордун кафе* и Мира Малбаша, док је музику спонзорисала фирма *ФИТ ИН*.

За добро расположење до касно у ноћ били су задужени Арена бенд, Срђан Козлица и Ратко Шарац.

ДРАГАНА БОКУН

ПРИЗНАЊА ЗА ЧЕТВРТ ВИЈЕКА РАДА

Поводом двадесет пет година постојања клуба, Бојана Вучић уручила је признања људима који су, како је рекла, својим радом, трудом и посвећеношћу оставили дубок траг у раду Завичајног клуба Кордунаша.

Признања су добили Слободан Шарац, Ђуро Шкалац, Слободан Благојевић и Тошо Пајић.

Васкрс светиња Горњокарловачке епархије

Храмове и објекти Српске православне Цркве на подручју Горњокарловачке епархије, који су страдали у ратним дејствима деведесетих година прошлог вијека или су тешко оштећени у разорном земљотресу 2020. године, пролазе кроз фазу интензивне обнове. Циљ је да се ове светиње, од којих су поједине саграђене још прије три вијека, што прије доведу у потпуну богослужбену функцију. Радове на црквеним објектима у костајничкој, петрињској и глинској парохији, као и на храму у Цриквеници, средином марта обишао је епископ горњокарловачки Герасим.

ХРАМ ИЗНИКАО ИЗ РУШЕВИНА

У Хрватској Костајници увелико траје обнова великог Храма Светих архангела Михаила и Гаврила. Историја ове свети-

ње је дуга и мученичка: саграђена је још 1703. године, а 1741. је освештао тадашњи ужички митрополит Алексије Андрејевић.

Од изградње, па до Другог свјетског рата храм је обнављан више пута, да би га 1941. године усташе потпуно опљачкале, однијеле све вриједне црквене реликвије, а цркву срушиле до темеља. Садашњи храм у Хрватској Костајници подигнут је 1972. године на темељима старог. Међутим, страдање се поновило током ратних сукоба 1995. године када је црква гранатирана, а данас поново добија свој пуни сјај.

ФРЕСКОПИС У ПЕТРИЊИ

Веома је живо и у петрињској парохији. У мјесту Блиња завршени су радови на конструктивној обнови Храма Светог пророка Илије. Исти степен радова успјешно је при-

веден крају и на Цркви Светог оца Николаја на петрињском Градском гробљу, која је већ доведена у богослужбену употребу.

Посебну пажњу привлаче радови на Храму Светог Спиридона Чудотворца у самом граду Петрињи, који ниче на мјесту некадашње цркве, миниране на почетку рата, 1991. године. Спољашње уређење овог храма је завршено, а тренутно се изводе унутрашњи радови и фрескопис. Упоредо се ради и на згради парохијског дома у Петрињи, која је након земљотреса категорисана као објекат са високим степеном оштећења.

ОБНОВА НА БАНИЈИ И ПРИМОРЈУ

У Глини се изводе обимни радови на конструктивној обнови Храма Рођења Пресвете Богородице, као и на парохијском дому, који су претрпјели тешка оштећења у

земљотресу. Грађевинске скеле постављене су и на јадранској обали, где траје уређење Храма Светог оца Николаја Мирликијског у Цриквеници. Овај филијални храм специфичан је по својој историји – саградили су га 1924. године руски емигранти који су уточиште нашли на овим просторима. Од 1956. године црква припада Српској православној цркви, односно Горњокарловачкој епархији, и данас представља важан духовни светионик на Приморју.

ИЗВОР ПОРТАЛ НОВОСТИ

ТРАДИЦИЈА КОЈА СПАЈА И ЧУВА КОРИЈЕНЕ

» Драган Адамовић, Драгана Смиљанић, Бојана Вучић и Слободан Шарац

» Дегустатори на слатким мукама: Рецепт исти, укус другачији

Одржана 13. Кордунашка кобасицијада

Тринаести по реду Кордунашка кобасицијада одржана је 26. априла 2026. године у организацији Завичајног клуба Кордунаша, у амбијенту ресторана *Плићвице*. Манифестација, која је временом прерасла у препознатљив бренд, окупила је ове године 31 такмичара и око 200 посјетилаца – Кордунаша, Банијаца, Славонаца и њихових пријатеља. Да дух завичаја не јењава ни далеко од родног краја, потврдили су гости који су стигли са свих страна: од самог Кордуна и градова Србије, па до Словеније (Младен), Македоније (Драган), Француске (Мићо), па чак и далеке Америке (Златко и Илија).

Организациони одбор чинили су Слободан Шарац, Буро Шкалац, Милан Тодорић, Миле Новаковић, Мирко Карталија, Душко Дејановић и Драгана Смиљанић. Одличну организацију пратио је и тежак задатак за троичану стручну комисију, коју су чинили Драган Бјелиновић, Гојко Боромиса и Раде Адамовић.

Због изузетно уједначеног ква-

литета, публику је заинтригирао несвакидашњи резултат – чак два узорка у првих десет имала су идентичан број гласова. Због тога је у ужи избор стручног жирија ушло 11 узорка које су припремили: Тошо Пајић, Драган Адамовић, Милош Шкалац, Младен Бућан, Стево Дјаковић, Милан Кокир, Јанко Радујковић, Мирослав Шарац, Игор Бјеливук, Милорад Бунчић и Тодор Мамула.

Након пажљивог дегустирања, председница Завичајног клуба Кордунаша Бојана Вучић уручила је пехаре и медаље најбољима.

РЕЗЕРВИСАНО ЗА НАЈБОЉЕ: ОЦЈЕНЕ ЖИРИЈА И ПУБЛИКЕ

Према строгој оцјени стручног жирија, треће мјесто освојио је Милорад Бунчић (узорак бр. 31), друго мјесто припао је Тоши Пајићу (узорак бр. 30), док је шампионску титулу однио Драган Адамовић (узорак бр. 18).

Посјетиоци су, као и претходних година, имали прилику да дегустирају разноврсне домаће специјалитете и сами изаберу сво-

је фаворите. По оцјени публике, редослијед је био нешто другачији: најбољу кобасицу припремио је Тошо Пајић, друго мјесто заузео је Драган Адамовић, док се на трећу позицију пласирао Милош Шкалац (узорак бр. 14).

Овом приликом додијељена су и посебна признања. Пехар за заслуге у очувању традиције производње домаћих кобасица Слободан Шарац уручио је познатом угоститељу Младену Бућану. Такође, пехар за промотивне активности кордунашких манифестација, који је уручио Душко Дејановић, припао је Марку Скорићу и његовом Студију ЛК – Легенда Крајине.

ТАЈНА РЕЦЕПТА КОЈИ „НЕ ТРПИ ЖУРБУ“

Кобасицијада је, како истиче зачетник овог дружења Слободан Шарац, настала из чисте жеље за очувањем обичаја.

– Почели смо скромно код мене прије 15 година (двие године се нисмо окупљали због пандемије), превасходно ради друже-

ња. Послије смо се организовали у ресторану *Тојлице*, па у *Врелу*, а прије четири године смо прешли у *Плићвице*. Много се тога промијенило и осавременило, сви смо напредовали и усавршавали наше рецепте – евоцирао је успомене Шарац.

Ипак, упркос модернизацији, суштина кордунашке кобасице остала је традиционална. Добра кобасица, како кажу искусни мајстори, „не трпи журбу“: од пажљивог избора свињског меса, преко тачног односа соли, паприке и бијелог лука, па све до стрпљења током сушења на диму – сваки корак је пресудан. Управо у томе лежи разлика између просјечног и врхунског укуса који буди сјећања на родни крај.

За Кордунаше који су напустили своја огњишта, ова манифестација има емотивну вриједност. У мирису дима и укусу домаће кобасице оживљавају успомене на некадашња дворишта, зимске дане и заједништво. Зато ово остаје свједочанство истрајности једног народа да сачува

своје коријене и пренесе их на млађе генерације.

ГИНИСОВСКИ ЗАЧИН ЗА КРАЈ

Посебан тон догађају дао је специјалан поклон који је Завичајном клубу даровао Младен Бућан из ресторана *Кордун* (Камник, Словенија). Бућан је иначе актуелни свјетски шампион и Гинисов рекордер у печењу највеће пљескавице на свијету, а за ову прилику донио је домаћу сушену кобасицу са натписом „Кордунашка кобасицијада“, дугачку чак 100 центиметара и широку 8 центиметара.

За добру атмосферу и забаву гостију побринули су се Дуле Васић Боске са бендом и вјешта вокалисткиња Весна Дудаш, док је програм шармантно водила Драгана Смиљанић. Организациони одбор упутио је посебну захвалност и младој Мони Смиљанић на несребничној помоћи.

Манифестацију су објективима забиљежили: Студио ЛК, Драган Ђосо и Миле Новаковић.

ДРАГАНА БОКУН

ОДРЖАНО 22. КРАЈИШКО ВЕЧЕ У СМЕДЕРЕВУ

У организацији Удружења Крајишника града Смедерева и Удружења бораца Крајине у Републици Србији, 25. априла је одржано традиционално, 22. по реду Крајишко вече у Смедереву. Овогодишње сабрање на већ познатој локацији *Мојшел на раскришћу* окупило је бројне завичајце и љубитеље традиционалног мелоса, са циљем очувања међусобних веза и завичајног идентитета.

У организационом одбору овогодишње манифестације били су Ратко Шупица, Милан Ђалић и Милан Шумоња у име Удружења Крајишника, као и Милан Гаћеша у име Удружења бораца Крајине.

У име организатора, присутне госте је поздравио Милан Гаћеша, који је изразио захвалност због масовног одзива и истакао важност преношења љубави према завичају на млађе генерације кроз пјесму, игру и заједништво. Током програма, Гаћеша је посеб-

» Милан Шумоња, Милан Гаћеша, Ратко Шупица и Милан Ђалић

но поздравио књижевницу Милку Кајганић, која је овом приликом удружењима и гостима даровала своја изабрана књижевна дјела.

У забавном дијелу програма, који је трајао до касно у ноћ, наступили су естрадни умјетник Срђан Козлица и група *Тромеђа НО1*, изводећи препознатљиве крајишке хитове и народна ко-

ла. Посебно запажен наступ имала је и Мушка пјевачка група *Ђиро Личка Калдрма – Дрвар*, која је приказала аутентично завичајно двогласно пјевање.

Организатори су за све посјетиоце приредили богату трпезу и традиционалну завичајну томболу, чији су наградни фонд обезбједили локални привредници, за-

» Ђиро Личка Калдрма Дрвар

натлије и породице: Милан и породица Козар, *Дем арти* столарија Лештане, Милан Јунић, Ауто сервис *Буцо*, Олгица и Жаре, Миле и Миленка из Велике Крсне, *Лика ђромети* Пожаревац, Бранко Богдановић Чварац, Берберинска радња *Дебели*, Млијечни производи *Бјелајац*, Раде и Смиља, Желимир Вилић, Бошко Микановић,

Креативна радионица Удружења паралегицара Града Смедерева, *Ловачки рај* из Аранђеловца, Раде и син, Берберин Мики из Смедерева, Огрев *Мишић*, Бранко Шушњар, Кројачка радионица *Ђурђа и Ана*, Миодраг Павловић Шверцер, Трговинска радња *Брана* и Драган Живановић.

Д.Б.

12. ВЕЛИКО СЛАВОНСКО ВЕЧЕ ОКУПИЛО ПОТОМКЕ И ПРИЈАТЕЉЕ ЗАПАДНЕ СЛАВониЈЕ ИЗ ЦИЈЕЛОГ РЕГИОНА

Тамо гдје је коло, ту је и Славонија

У препуној сали *Иншер Холи-вуда* на Лединама у Београду, на Велику суботу, одржано је 12. традиционално Велико славонско вече у организацији Удружења *Славонија у срцу*. Још једном су се окупили Славонци, њихови потомци и пријатељи завичаја, потврђујући да веза са родним крајем не слаби ни онда када се живи далеко од њега.

Уз завичајне пјесме, славонска кола и дружење које је потрајало до раних јутарњих часова, окупљени су прославили Васкрс и показали да традиција и заједништво остају најсигурнији чувари идентитета.

ТРАДИЦИЈА ДУГА ВИШЕ ДЕЦЕНИЈА

Госте је у име домаћина поздравно предједник Удружења *Славонија у срцу* Миодраг Жарковић, подсјетивши на дугу традицију окупљања Славонаца у Београду.

– Славонци су још крајем шездесетих и почетком седамдесетих година почели да се окупљају у Београду. Та окупљања организовао је тадашњи Савез бораца, а сваке године једна славонска општина помагала је одржавање догађаја. На њима су наступала културно-умјетничка друштва из Славоније. Ми данас настављамо традицију наших старих. Управо зато је и основано наше удружење – да чува културно и нематеријално наслеђе Срба из западне Славоније – поручио је Жарковић.

» Ивана Лазаревић и Славомир Стојановић, Нинко Тарбук, Слађана Кузмић, Деса Поповић и Миодраг Жарковић

» Миодраг Жарковић поздравно је све госте, а онда је услједила пјесма мушке и женске пјевачке групе *Славоније у срцу*

Његове ријечи наишле су на снажну подршку присутних, јер је управо очување завичајног наслеђа основни разлог због којег ова манифестација већ дванаест година окупља велики број људи.

ПОДРШКА ПРИЈАТЕЉА

Велико славонско вече и ове године окупило је бројне представнике завичајних организација, институција и удружења која негују сјећање на завичај и културно наслеђе Срба са простора некадашње Војне крајине.

Међу гостима били су представник општине Земун Бошко Радовановић, предједник Удружења Банијаца, потомака и при-

јатеља Баније Мирослав Ковјанић и његов замјеник Далибор Јелић, предједник Удружења Кордунаша, потомака и пријатеља Кордуна Петар Шаула и замјеник предједника Милан Јовановић, који је уједно камером забиљежио цијели догађај.

Присутни су били и предједница Културне заједнице Срба *Шамарица* Даница Дана Богдановић, представници Завичајног клуба Кордунаша на челу са предједницом Бојаном Вучић, као и предједница Завичајног удружења *Сава Мркаљ* из Новог Сада Зорица Влајинић.

Својим присуством они су потврдили да сарадња завичајних удружења представља један од најважнијих темеља очувања колективног памћења и културног идентитета.

ПОНОС НА ПОРИЈЕКЛО И ЗАВИЧАЈ

О значају оваквих окупљања говорио је и народни посланик и предједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

– Ово удружење заиста ради посвећено, одговорно и озбиљно на реализацији постављених циљева, прије свега на очувању културног наслеђа Срба из западне Славоније. Завичајне ве-

чери су један од начина да искажемо свој понос према завичају, поријеклу и коријенима и пошаљемо поруку да се никада нећемо одрећи својих обичаја, традиције, пјесма и игара и свега онога што чини наш идентитет. На овај начин шаљемо и поруку да ћемо се увијек сјехати наших јунака и његовати успомену на страдале сународнике током 20. вијека – поручио је Линта, честитајући окупљенима Васкрс.

Посебан печат програму дале су Рада Петровић и Милена Жарковић казујући пригодне стихове посвећене Славонији, док је за музички дио вечери био задужен Треф бенд. Већ са првим тактовима музике подијум је био испуњен играчима, а славонска кола и завичајне пјесме смјењивали су се до касно у ноћ.

БОГАТА ТОМБОЛА

Да би манифестација и ове године била организована на високом нивоу, побринули су се бројни спонзори и пријатељи удружења.

Генерални спонзор била је кућа меса *АГРО ПАПУК* Браце Богатића из Кукујеваца, док је традиционална томбола поново изазвала велико интересовање присутних.

Ивана Лазаревић освојила је прву награду – телевизор *Hisense*, са срећним бројем 6, док је другу награду – *MINIWASH PERKSIDE* – освојио Славомир Стојановић са срећним бројем 5.

Посебну пажњу привукло је извлачење награда специјалног спонзора, пицерије *PICCOLO* из Београда, чији је власник Синоша Поповић. Највише среће имао је млади брачни пар из Кукујеваца који је освојио прву и другу награду овог спонзора, а награде им је уручила Синошина мајка и чланица удружења Деса Поповић.

Подршку организацији манифестације пружили су и Ауто школа и технички преглед *TUTTO* Предрага Миркајловића, Ауто школа *Вучковић* из Старе Пазове, *D&B desinge* из Слатине чији је власник Биљана Цимбаљевић, *DELUX* ДОО Београд Милана Миљанића, Технички преглед *Јован*, Ауто центар *Јерemiћ*, *ФИТ ИН* Сурчин и Драгана Смиљанић, *Перионица Аушитоуш* Ледине Новака Лукића, *Мушаша ауто*, *Цвећара Горана*, као и бројни други пријатељи удружења.

Програм је водила Марија Брлетић, чланица ВИС-а *Златно звонце*, која је својим наступом допринијела свечаној атмосфери вечери.

ВЕЗА СА ЗАВИЧАЈЕМ КОЈА ТРАЈЕ

Дванаесто Велико славонско вече још једном је показало да су завичајна окупљања много више од обичних дружења. Она представљају мјесто сусрета генерација, простор у којем се чувају успомене, обичаји и пјесме, али и прилику да се млађима пренесе свијест о поријеклу и припадности.

Уз пјесму, игру и искрену радост сусрета, Славонци су и ове године потврдили да удаљеност од родног краја није препрека за очување завичајног духа. Напротив, управо кроз оваква окупљања коријени остају живи, а традиција наставља да траје у новим генерацијама. **ДРАГАНА БОКУН**

Седам деценија крајишке пјесничке мисије Миленка Васиљевића Чике

У Српском културном центру у Осијеку, током априла је уприличен изузетан културни догађај посвећен дугогодишњем пјеснику, приповједачу и публицисти Миленку Васиљевићу Чики, поводом невјероватног јубилеја – седам деценија његовог књижевног рада. Овај свечани програм за аутора није био само пуко прелиставање богате библиографије, већ дубоко емотиван сусрет са породицом, пријатељима и читаоцима који његов стваралачки завичајни пут прате више од пола вијека.

Васиљевић се евоцирајући успомене вратио на саме почетке свог књижевног пута, који је започео сасвим спонтано, једним школским задатком.

– Прву пјесмицу објавио сам са дванаест година. Учитељица нам је задала да напишемо пјесму о мајци, а мој рад је

касније објављен у Вировитичком листу. Та објава ми је дала огроман подстрек да наставим да пишем. До одласка у војску већ сам у фиоци имао стотинак пјесма и кратких прича.

Након војног рока, његов талент брзо проналази пут до читалаца широм бивше државе, па редовно објављује у бројним листовима и часописима попут *Гласа Славоније*, *Фронша* и *Наге*. Активно се укључујући у рад књижевних удружења, Васиљевић је постепено брусио свој препознатљиви, дубоко лирски и документарни израз.

Од прве објављене књиге до данас, иза Миленка Васиљевића стоји дванаест наслова. Писао је поезију, кратке приче, оштре афоризме и прецизне хаику стихове. Међутим, најдубљи и најважнији траг оставио је у дјелима која свједоче о његовом завичају.

Васиљевић није само пјесник личних емоција; он је рођени хроничар простора који је током двадесетог вијека претрпио сурове и трагичне демографске и историјске промјене. Његове монографске књиге о Секулинцима, родном селу у вођинском крају, као и радови посвећени специфичном говору, рјечнику и обичајима тог поднебља, данас представљају непроцејиву, живу архиву народног памћења.

С обзиром на то да су се многи становници западнославонских села раселили током протеклих деценија, услјед чега су бројна насеља готово потпуно остала без људи, Васиљевићеви записи данас имају вриједност која превазилази класичну књижевност. Они су документарни бедем традиције и језика који су обликовали генерације Срба у овом дијелу Славоније.

Посебно мјесто у том смислу заузимају књига о Секулинцима и кључна збирка поезије *Стихом и шћутом кроз завичај*, гдје се лична сјећања преплићу са колективном судбином народа.

Иако данас, у својим позним годинама, пише мање, стваралачки дух овог завичајног великана наставља да тиња.

– Мање пишем него некада. Најчешће су то кратке пјесме и хаику стихове. Године неминуовно учине своје, али унутрашња потреба за писаном ријечју остаје неугасива.

Миленко Васиљевић је рођен у Секулинцима, животни пут га је водио кроз Валпово, а садашње пензионерске дане проводи у Осијеку. Као дугогодишњи сарадник и угледни члан Српског културног друштва *Просвјешта*, својим стваралаштвом је задужио заједницу. **С. СЕКУЛИЋ/СРБИ.ХР**

» Слађана Кузмић, Лука Босанац, Нинко Тарбук, Ђорђе Теодоровић и Ненад Ковачић

» Милована Босанац, Јела Ненадовић, Деса Поповић, Ружа Вукомановић, Богданка Бајић, Невенка Шкарић, Слађана Кузмић и дјевојчица Тара Тарбук

Велико срце Славонаца: Концерт за изградњу Цркве Вазнесења у Бучју

У препуној сали ресторана *Банија лукс* у београдском насељу Бусије одржан је величанствен хуманитарни концерт посвећен изградњи Цркве Вазнесења Господњег у мјесту Бучје (општина Пакрац). Својеврсни сабор Славонаца испунио је сва очекивања, а за ово вече, прожете завичајном пјесмом и солидарношћу, тражила се карта више.

Организацију ове вечери на себе су преузели пјевач Миленко Крндија, Ранко Продановић и Нинко Тарбук, који је осмислио и водио цијели програм.

ИСТОРИЈСКИ УСУД СВЈЕТИОНИКА МАЛЕ ВЛАШКЕ

Отварајући програм, Нинко Тарбук — дијете бучког краја родом из Поповаца — позвао је присутне да минутом ћутања одају пошту страдалим Србима западног дијела Славоније, а потом их упознао са богатом и страдалничком историјом цркве на Бучју.

Битисањем Срба на просторима некадашње Мале Влашке, на

Бучју је најприје саграђена мала дрвена црквица. Како је српски народ јачао, јавила се потреба за већим богослужбеним простором, те је 1791. године подигнут и освештан нови храм, који је важио за један од најљепших сакралних објеката СПЦ у том крају. Међутим, почетком 1941. године, успоставом нацистичке НДХ, храм је опљачкан, запаљен и срушен до темеља.

Иако су се на Спасовдан, црквену славу овог краја, генерацијама уназад одржавали народни зборови на рушевинама, црква никада након Другог свјетског рата није обновљена.

Потпуну обнову на старим темељима данас са великим ентузијазмом предводи Ђорђе Теодоровић, млади свештеник Епархије пакрачко-славонске (тренутно на служби у Дарувару). Он је поздравно присутне изнијевши радосну вијест да је, уз велике напоре и прикупљену документацију, изградња коначно почела — изливени су темељи и плоча. Сада се креће у даљу изградњу зидова, а средства прикупљена у Бусијама, као и све будуће уплате вјерника преко намјенског жиро-рачуна, биће вјетар у леђа за наставак радова.

Поред свештенства, у ову ак-

цију се са великим жаром одмах укључио и Ненад Ковачић, који живи и ради у Њемачкој, а који је овом приликом уручио поклоне: икону Светог Ђорђа свештенику Теодоровићу и посебне иконе маестру Миленку Крндији.

Славонци су у Бусијама још једном показали своју чувену гостопримљивост. Госте су на улазу, уз домаћу ракију Ратка Алексића и традиционалну со и погачу, дочекале чланице удружења *Славонија у срцу* из Београда, док су атмосферу пјесмом загријавали Миле Недимовић и Милорад Табак Табе. Свечани дио програма отворили су женска и мушка пјевачка група удружења *Славонија у срцу* и Завичајног удружења Славонаца, обучени у народне ношње свог завичаја.

ПОТПУНА ТРАНСПАРЕНТНОСТ

У музичком дијелу програма низали су се наступи Миленка Крндије, првог гласа Славоније Ђорђа Мачка, Моме Станића, Предрага Доронтића Чипе, Пре-

драга Јахимовића, Ђорђа Ђоке Пашића, а све уз пратњу оркестра Игора Голубића.

Да би све било потпуно транспарентно, организатори су тачно у 23.00 часа јавно за столом пребројали сав прикупљени новац од улазница (које су коштале 1.000 динара) и добровољних прилога.

Резултат је премашило сва очекивања. Од 260 гостију са плаћеним улазницама прикупљено је 262.000 динара, док су чисте донације износили невероватних 8.300 евра, 200 америчких долара, 100 швајцарских франака, 20 фунти и 104.000 динара.

Умировљени свештеник Лука Босанац, родом из Кусоња код Пакраца, емотивно се захвалио свим дародавцима и подсетио на страшне размјере страдања српског народа у западној Славонији током 20. вијека.

У име Епархије пакрачко-славонске, свештенство је уручило захвалнице организаторима и домаћину ресторана Стеви.

ДРАГАНА БОКУН

КОРДУНАШИ ПОДИЖУ ЦРКВУ У БОВИЋУ

Приликом недавне прославе Господњег, у народу познате као Младе неђеље, у Бовићу на Кордуну поново је покренута акција за наставак обнове тамошње српске цркве.

Овај храм је вијековима служио за највећу сеоску цркву у иностраној Горњокарловачкој епархији, а данас му је потребна помоћ свих Кордунаша и људи до-

бре воље како би добио нову кровну конструкцију.

Како се наводи у упућеном апелу, велелепни храм у Бовићу подигнут је 1890. године на мјесту старе дрвене цркве која је датирала још из 1710. године и која је током 18. и 19. вијека неколико пута реновирана. Храм је брутално девастиран крајем 1941. године у жестокој усташкој офанзиви на слободарски Кордун. Његовом

коначном рушењу, нажалост, допринијеле су и нове комунистичке власти после 1945. године. Ипак, олтарски дио ове историјске светиње одолио је свим ратним и поратним недаћама, те је сачуван до данас, а у плану је и његова стручна конзервација.

Српска православна црква у Бовићу само је једна од чак 37 српских цркава и капела на Кордуну које су усташе потпуно срушиле и запалиле током незапамћеног геноцида над српским народом у озлоглашеној Независној Држави Хрватској.

Обнова прекинута ратом, па настављена 2011. године

На мјесту порушеног свједока српског трајања, 1990. године постављени су темељи за нови храм, који ће по својим димензијама бити знатно мањи од прије-

ратног хришћанског дива. Ратне неприлике су поново зауставиле радове, а обнова је мукоотрпно настављена тек 2011. године када су узидани чврсти зидови.

Тренутни планови грађевинског одбора и епархије јесу да се у наредној фази постави комплетна кровна конструкција. За овај велики подухват очекује се братска

помоћ и новчани прилози рођених Бовићана, Кордунаша, али и свих њихових пријатеља који данас живе у расијању широм свијета. За све организоване акције и додатне информације вјерници могу контактирати старјешину храма, протојереја-ставрофора Милу Ристића у Топуску.

С. ДАНЧУ

ИНСТРУКЦИЈЕ ЗА УПЛАТУ ДОНАЦИЈА

Сви који желе појединачно помоћи обнову и покривање храма у Бовићу, добровољне прилоге могу уплатити на намјенски рачун:

- Прималац: СПЦ, Ц.О. ТОПУСКО
- Адреса: Прилаз грофа Драшковића 22, Топуско
- Банка примаоца: Карловачка банка д.д.
- IBAN рачуна: HR78 2400 0008 1510 0669 21
- BIC / SWIFT: KALCHR2X
- Сврха дознаке: За храм у Бовићу

ВИШЕ ОД 1.200 ПРОГНАНИЧКИХ И ДРУГИХ ПОРОДИЦА КОЈЕ ЖИВЕ У ЗАШТИЋЕНИМ УСЛОВИМА ДА ПОСТАНУ ВЛАСНИЦИ СТАНОВА

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта тражи да Влада донесе Уредбу с циљем да више од 1.200 прогнаничких и других породица које живе у заштићеним условима коначно постану власници станова у складу са Законом о избјеглицама. У питању су породице које живе у 50-ак општина и градова чији су станови изграђени у оквиру пројекта *Социјално становање у заштићеним условима* и са којима су закључени уговори о закупу или коришћењу.

Жалосна је чињеница да ове породице дуги низ година немају право да постану власници станова јер није предвиђена опција откупа. Оваквим поступањем су прогнаничке и друге породице доведене у дискриминаторски положај у односу на остале прогнаничке породице којима је Законом о избјеглицама из 2010. године омогућен откуп станова.

Њихови станови су у највећој мјери изграђени средствима међународних донатора као и станови већине прогнаничких породица које имају право на откуп станова, а они то право немају. Због тога се осјећају понижено, огорчено, дискриминисано и разочарано. Крајње је вријеме да, последице толико година агоније, страха и неизвјесности, коначно постану власници станова и ријеше кључно питање интеграције.

Апсолутно је неприхватљиво да законско регулисање питања становања, без икаквог оправданог разлога, доводи у неравноправан положај припаднике исте рањиве групе тј. прогнана лица иако се сви они налазе у истој правној ситуацији. Због тога је важно да се коначно исправи велика неправда и дискриминација која је учињена према њима. Право откупа треба да добију и породице из реда домаћег становништва јер живе заједно у зградама са прогнаничким породицама и дијеле с њима исте проблеме и судбину.

Линта: Подршка грађанима Гламоча у борби против изградње војног полигона

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта изражава пуно и недвосмислену подршку грађанима Гламоча у њиховој борби против изградње новог војног полигона на подручју те општине чији је инцијатор Министарство одбране БиХ на челу са министром Зуканом Хелезом. На простору гдје је планирано да се изгради војни полигон живи већински српско становништво које се бави пољопривредом.

Српски повратници, прогнани Срби и људи који су поријеклом са овог подручја, оправдано страхују да би у случају изградње војног полигона на гламочкој висоравни дошло до еколошке катастрофе и била би трајно угрожена животна средина. Такође, оно мало повратника без обзира на националну припадност би било принуђено да се исели са својих вјековних огњишта. Због тога су грађани Гламоча одлучно против свакодневних детона-

ција, загађења земље, воде и ваздуха. Неприхватљиво је да Министарство одбране БиХ у Гламочу изгради војни полигон гдје би се, поред уништавања минско-експлозивних средстава, одвијала и борбена обука, артиљеријско-ракетно гађање, те тестирани оружани системи. Према доступним информацијама војни полигон би се простирао на чак 102 квадратна километра земљишта, што је око десет одсто територије те општине.

ТРИ ДЕЦЕНИЈЕ ОД ЕКСХУМАЦИЈЕ У МРКОЊИЋ ГРАДУ: ТРИЈУМФ НЕПРАВДЕ И ЗЛОЧИН БЕЗ КАЗНЕ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсетио је да се навршава 30 година од ексхумације 181 српске жртве из масовне гробнице у Мркоњић Граду. Међу њима је био 81 цивил и 100 припадника Војске и полиције Републике Српске, док је у мањим гробницама пронађено још 176 тијела, махом цивила.

За овај монструозни злочин, као и за друге свирепе злочине над српским цивилима и војницима које су починили припадници Хрватске војске (ХВ) и Хрватског вијећа одбране (ХВО), нико није одговарао.

– Јасно је да за српске жртве нема правде јер правосуђа Босне и Херцеговине и Хрватске нису независна ни професионална,

већ су у функцији бошњачке и хрватске политике – истакао је Линта.

У јесен 1995. године, Хрватска војска, ХВО и муслиманске јединице извршили су агресију на Мркоњић Град са јасним циљем да се српски народ протјера са својих вјековних огњишта. Током петомјесечне окупације, хрватске снаге су починиле стравичне злочине над Србима, те систематски опљачкале и уништиле српску имовину. У самом граду хрватске снаге су запалиле и минирале 1.608 кућа и око 700 станова, док су села око Мркоњић Града комплетно спаљена.

Линта је нагласио да Тужилаштво за ратне злочине у Београду има законску

обавезу да отвори истрагу и подигне оптужницу за масовне и организоване злочине над Србима на подручју општине Мркоњић Град. Процесуирање одговорних за ратне злочине, без обзира на националну припадност, као и једнако поштовање свих жртава, међу најважнијим су предусловима за истинску нормализацију односа у региону.

– Поред тога, Србија треба да оснује Меморијални центар српских жртава деведесетих година прошлог вијека на простору бивше Југославије, са циљем да се на систематски начин његује сјећање на убијене Србе и започне активна борба за истину о страдању нашег народа – закључује Линта.

ХИТНО ОМОГУЋИТИ ЛИЈЕЧЕЊЕ ТЕШКО БОЛЕСНОГ ГЕНЕРАЛА МЛАДИЋА У СРБИЈИ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта даје пуно подршку министру правде Ненаду Вујићу јер је позвао Механизам за међународне кривичне спорове у Хагу (бивши Хашки трибунал) и друге надлежне међународне организације да се хитно омогући лијечење бившег команданта Војске Републике Српске генерала Ратка Младића у Србији.

Генерал Ратко Младић је прије неколико дана доживио још један мождани удар и налази се у тешком здравственом стању. Поред више можданих удара има и срчане и бубрежне проблеме. Према доступним информација-

ма генерал Младић нема адекватан третман и неопходну терапију што може довести до трагичних посљедица по његов живот.

Једина хумана и одговорна одлука, која би била у складу са принципом људскости, јесте да Механизам за међународне кривичне спорове у Хагу одобри да се генерал Младић премјести у неку од болница у Србији гдје би имао сву потребну медицинску његу и услове за опоравак. Министар Вујић и други надлежни органи треба да буду упорни у свом захтјеву да се заштите основна људска права генерала Младића.

МЕЂУНАРОДНА ЗАЈЕДНИЦА ХИТНО ДА РЕАГУЈЕ И ЗАШТИТИ СРПСКЕ ПОВРАТНИКЕ У СЕЛУ ТРУБАР КОД ДРВАРА ОД МИГРАНАТА

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да упад миграната у српско село Трубар код Дрвара и друга српска села на подручју Бихаћа, Дрвара и Грахова је један од бројних доказа да су српским повратницима у Федерацији БиХ драстично угрожена основна људска права и међународна заједница мора хитно да реагује и затражи одговорност надлежних. Апсолутно је неприхватљиво да малобројни српски повратници живе у стра-

ху и неизвјесности шта им се може десити.

Један од кључних проблема јесте што је дозвољено да у српском селу Липа код Бихаћа буде отворен мигрантски центар. У питању је очигледно једна смишљена намјера да буде формиран такав центар, који је увијек потенцијални извор проблема за српске повратнике.

Такође, проблем представља изостанак реакције власти у Федерацији БиХ према органима

Хрватске који на неприхватљив начин враћају мигранте са своје територије и што им се дозвољава да се крећу неконтролисано и раде шта хоће у повратничким пограничним српским селима.

Због тога је потребно да буде уведена стална контрола на том пограничном подручју, која би тако гарантовала безбједност малобројним српским повратницима. Такође, треба и спроводити пуно контролу кретања миграната и спрјечити да их Хрватска,

уколико тамо прећу самоволно, враћа у БиХ без договора са органима власти Федерацији БиХ.

Позивам међународне организације у БиХ да од власти у Федерацији БиХ, али и у Унско-санском кантону траже да се српским повратницима обезбиједи основна људска права, прије свега право на безбједност живота и њихове имовине.

Надлежни органи перу руке да они нису криви иако је пуна одговорност на њима. Власти у Фе-

дерацији БиХ, односно кантоналне власти, мирно гледају шта раде мигранти.

Двадесетак српских повратника у селу Трубар, тридесетак километара удаљеном од Дрвара, Васкрс је дочекало у страху и неизвјесности, јер су мигранти, након неуспјелог покушаја преласка границе са Хрватском, провалили у локални Храм Рођења Пресвете Богородице и опљачкали неколико повратничких домаћинстава.

ХРВАТСКА СВЈЕСНО БЛОКИРА ПРОНАЛАЗАК НЕСТАЛИХ ЈЕР СУ ВЕЋИНА ЖРТВА СРБИ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да Хрватска блокира рјешавање судбине 1.727 лица несталих у грађанском рату због тога што већину чине Срби. Према његовим ријечима, хрватско Министарство хрватских бранитеља (ветерана) управо због тога упорно одбија да објави националну припадност несталих и јавно наведе колико је Срба, а колико Хрвата нестало у периоду од 1991. до 1995. године. Такође, нису објављени подаци о околностима како су и гдје барем неки од њих страдали, која су могућа мјеста гдје су сахрањени, као ни да ли има осумњичених за њихове нестанке.

— У питању је смишљена стратегија хрватске власти да сакрије масовне злочине почињене над Србима од 1991. до 1995. године. Међу несталим лицима је значајан број Срба из хрватских градова које су, посебно 1991. године, хрватске полицијске и паравојне снаге одводиле из њихових кућа и станова, са радних мјеста и са улице, а о којим се судбинама до данас ништа не

зна. До сада није ријешен ниједан случај несталих Срба из Вуковара до којих је дошло прије почетка рата.

Поред тога, Хрватска више од 12 година одбија да на свој званични списак дода 630 несталих Срба, чија је имена још 2013. године хрватској страни предала Комисија за нестала лица Владе Србије. Ради се о Србима чији нестанак чланови породица нису пријавили Црвеном криму Хрватске или Међународном комитету Црвеног крста, већ Црвеном крсту Србије. Овај списак садржи комплетна имена, презимена и друге личне податке.

Такође, у Хрватској постоји више од 30 познатих гробних мјеста, односно масовних и појединачних гробница у којима се налазе посмртни остаци преко 200 Срба, а који нису ексхумирани искључиво због опструкције тамошњих власти. Истовремено, у Заводу за судску медицину и криминалистику у Загребу налазе се посмртни остаци око 900 ексхумираних тијела чију идентификацију Хрватска кочи јер више од 500 тијела припада страдалим Србима.

— За хрватску власт питање несталих није хуманитарно и цивилизацијско, већ прије свега политичко питање. Хрватска годинама, без икаквих аргумената, оптужује Србију да блокира овај процес, са провидним циљем да скрене пажњу са сопствене одговорности и да не доведе у питање лажни мит о Домовинском рату, према коме су Срби искључиво агресори и злочинци, а Хрвати ослободиоци и жртве. Због тога је потпуно јасно да Хрватска трага само за несталим Хрватима.

Линта очекује да Европска комисија затражи од Владе Андреја Пленковића да престане са блокадом. То конкретно значи: објављивање националне припадности 1.727 несталих лица са званичног списка Министарства ветерана, отварање архива са документацијом о масовним злочинима над Србима, хитну ексхумацију са више од 30 познатих гробних мјеста и идентификацију 900 већ ексхумираних тијела из загребачког Завода за судску медицину.

Србија и БиХ морају зауставити градњу хрватског нуклеарног одлагалишта на Трговској гори

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта залагаће се да Србија и Босна и Херцеговина заједнички затраже од европских и међународних институција да приморају Хрватску на обуставу радова на изградњи Центра за одлагање нуклеарног и радиоактивног отпада на Трговској гори код Двора на Уни. На тај начин би се, према његовим ријечима, спријечиле потенцијално катастрофалне посљедице по животну средину и здравље становништва обје државе.

Хрватски сабор је средином децембра усвојио антицивизацијски закон према којем ће се складиште нуклеарног и радиоактивног отпада градити на локацији *Черкезовица* на Трговској гори, која се налази у општини Двор, практично на самој граници са Републиком Српском. Хрватска планира да на поменутој локацији одлаже 50 одсто нуклеарног отпада из Нуклеарне електране *Кршко*, као и сав радиоактивни отпад из медицине и различитих грана индустрије. Због тога пријети еколошка катастрофа српским повратницима на Банији, али и грађанима БиХ и Србије.

Велики број стручних анализа које су

урадиле институције БиХ показује да би одлагањем опасног отпада на локацији *Черкезовица* било животно угрожено не само становништво општине Двор на Уни, већ и око 250.000 људи који живе у 13 општина у сливу ријеке Уне, како у Републици Српској, тако и у Федерацији БиХ. Ова локација удаљена је свега 800 метара ваздушне линије од границе са БиХ и око један километар од изворишта воде код Новог Града у Републици Српској, са којег се водом снабдијева око 15.000 становника.

Хрватска је била у обавези да још 2023. године изради Студију утицаја на животну средину и достави је надлежним институцијама Босне и Херцеговине и општине Двор. Она то још увијек није учинила јер би се тиме и званично потврдило да одабрана локација није безбједна и да директно угрожава четврт милиона људи, као и привредни развој читавог краја уз ријеку Уну. Скандалозна је чињеница да је Хрватски сабор усвојио закон о оснивању овог центра, а да претходно уопште није урађена поменуто Студија утицаја на животну средину.

— Бројне чињенице указују на то да је избор поменуте локације био чиста политичка одлука, с обзиром на то да је ријеч о подручју насељеном већински српским становништвом. Хрватски сабор је ову одлуку донио још 1999. године. Потпуно је јасно да је Хрватска одлучна у намјери да затрује ријеку Уну, уништи живот, туризам и привредни развој читавог овог краја. Такође, постоји озбиљна опасност да радиоактивне материје путем Уне заврше у ријеци Сави, која се у Београду улива у Дунав, што може имати далеку посљедицу по здравље дијела грађана Србије услјед загађења пијаће воде и земљишта.

Линта закључује да Хрватска на овај начин најгрубље крши међународне конвенције — прије свега Конвенцију о процјени утицаја на животну средину преко државних граница (Еспо конвенцију) и Архуску конвенцију, која грађанима гарантује право на тачне информације о активностима које утичу на квалитет животне средине, као и право на активну учешће у доношењу таквих одлука.

Београд мора основати Меморијални центар и покренути борбу за међународно признање геноцида у НДХ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта залаже се за то да Србија оснује Меморијални центар геноцида над Србима у НДХ са сједиштем у Београду. Ова институција би његовала културу сјећања и систематски се борила против негирања геноцида почињеног над српским народом на подручју Хрватске, БиХ и Срема у Другом свјетском рату. Посебно је важно покренути дипломатску борбу за међународно признање овог геноцида, како би парламенти што већег броја др-

жава донијели резолуције којима се овај организован злочин и званично проглашава геноцидом.

— Злогласна НДХ починила је геноцид над Србима, а хрватски народ за то никада није преузео одговорност, на начин на који је њемачки народ преузео одговорност за холокауст — упозорава Линта. — Од доласка Фрање Туђмана на власт до данас, у Хрватској је на дјелу историјски ревизионизам и рехабилитација усташтва, док се злочинци сматрају херојима. Због тога је

његовање сјећања на српске жртве наш морални дуг према прецима, али и врховна национална обавеза.

Као доказ да Хрватска живи заробљена у усташкој прошлости, Линта наводи анализу бивше тамошње пучке правобранитељице Лоре Видовић из 2018. године. Она је тада оштро прозвала Владу, Католичку цркву и министарства јер се у јавном простору, кроз књиге, трибине и медије, укључујући и јавну телевизију, отворено негира или умањује злочиначки карактер НДХ.

СРБИЈА ДА УСТАНОВИ 10. АПРИЛ ЗА ДАН СЈЕЋАЊА НА ГЕНОЦИД НАД СРБИМА У НДХ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта, поводом 85 година од оснивања геноцидне Независне Државе Хрватске, се залаже да Србија установи 10. април као државни празник у знак на почињени геноцид над Србима у Независној Држави Хрватској.

Кључни разлог јесте чињеница да је одмах након оснивања НДХ 10. априла 1941. године започела реализација дуго припреманог Плана истребљења и уништења српског народа на читавом подручју данашње Хрватске, БиХ и Срема све до Земуна с циљем стварања етнички чисте Велике Хрватске без Срба. Сваког 10. априла Србија би требао да застане на двије минуте. На звук сирена и црквених звона грађани би двоминутним ћутањем на улицама, радним мјестима и на другим локацијама, као и ученици у школама, одали почаст српским жртвама геноцида у НДХ. Такође, возачи и путници би изашли из аутомобила и аутобуса да се сјете страдалих Срба. У основном и средњим школама на тај дан би се организовао посебан школски час а радио и ТВ станице би емитовале програме на тему геноцида. Такође, било би важно да се одржи комеморативна академија поводом обиљежавања Дана сјећања на српске жртве геноцида у НДХ. На сличан начин Израел сваке године обиљежава Дан сјећања на жртве Холокауста. Такође, Србија треба да усвоји Резолуцију о геноциду над Србима, Јеврејима и Ромима у НДХ и оснује Меморијални центар геноцида над Србима у НДХ. Циљ предложених мјера јесте да се на систематски начин његује култура сјећања и започне пласнка и активна борба за признање геноцида над нашим народом у међународној заједници.

ПРЕСУДА СРБИМА У ПРИШТИНИ - ФАРСА КУРТИЈЕВОГ РЕЖИМА

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истакао је да је првостепена пресуда такозваног суда у Приштини против тројице Срба, због трагичних догађаја у Бањској, дубоко неправедна и скандалозна јер је заснована искључиво на претпоставкама. Бројне чињенице, према његовим ријечима, потврђују да је суђење Владимиру Толићу, Благоју Спасојевићу и Душану Максимовићу од почетка до краја било обична фарса. Линта наглашава да циљ приштинског специјалног тужилаштва и суда није био утврђивање појединачне одговорности, већ намјера да се окривљени Срби осуде на најтеже казне како би се испунила очекивања антисрпског режима Албина Куртија и тамошње јавности.

— Драконске казне доживотног затвора Владимиру Толићу и Благоју Спасојевићу, као и 30 година робије Душану Максимовићу, један су од многих доказа да правосуђе у Приштини није независно ни професионално — упозорава Линта. — У питању је етнички мотивисано правосуђе које је у директној функцији режима Албина Куртија. Циљ је да се осуди што више Срба на основу претпоставки, селективних доказа и лажних изјава свједока сарадника, а не на поуздано утврђеним чињеницама. Наведене пресуде, као и многе друге, представљају један од бројних механизма притиска на преостале Србе на Косову и Метохији како би се иселили са својих вјековних огњишта.

		ПРОФЕСОРКА КОЈА ЈЕ НАУЧНО ДОКАЗАЛА ГЕНОЦИД У НДХ		ПУРА, КАЧАМАК	РАСА ПСА ИЗ ЈАПАНА	ТОЈОТИН ТИП АУТОМО- БИЛА	
		РАНИЈА ГЛУМИЦА КАТРИН					
		НАЈ- ФИНИЈИ ПАМУК					
		ПРАСТА- НОВНИК БАЛКАНА					
РОДНИ ГРАД СЛAVНЕ ПРОФЕСОРКЕ И СЈЕДИШТЕ ЕПАРХИЈЕ СЛАВОНСКЕ		ОСТРВО У ЕГЕЈ-СКОМ МОРУ	КВАНТНА ТЕОРИЈА ПОЉА	ЉЕТО-ПИС ТЕНИСЕР МАРСЕЛО			
СО ПИК- РИНСКЕ КИСЕ-ЛИНЕ					АМПЕР ПОЛИТ. ПОКРЕТ ЈЕВРЕЈА		
АКТИВНИ ОФИЦИР						ЦРК-ВЕНО ПРОК- ЛЕТСТВО	
НАШ ПИСАЦ И СЛИКАР, МОМО					ИВО АНДРИЋ ГЛУМИЦА УЛМАН		
РАТНЕ РЕЗЕРВЕ			СОБА ЗА ПРИЈЕМЕ МЕТА- ЛОИД, Se				
ПОВИ-ШЕНА НОТА "А"				"СРЦЕ" ОЛОВКЕ ИГРА НА СРЕЂУ			
ЦИО, ПОТПУН							
СРПСКО КОЛО	РИБАР-СКА МРЕЖА ОПУС				9. И 7. СЛОВО АЗБУКЕ РАДИЈУМ		
ОБИМ		ЕГИПАТ ПРВО СЛОВО		ОКВИР ЗА СЛИКУ РАДИЈУС			
ВИДИК ДАЛЕКОГ КРАЈА							

РЕШЕЊЕ: Спак, мако, Илпир, љето, ванл, пикрат, А, активвац, Капор, Ид, рр, сап, лон, дис, мина, цјеловив, ллов, зе, О, ЕТ, рам, панорама.

ИЗЛОЖБА САШЕ ВЛАИСАВЉЕВИЋА

» Snezana Davidovitch, Milan Glumac, Gavra Veselinovitch, predsjednik Udruzenja „Staze“ iz Kule, Sasa Vlasicavljevic i Zorica Radetich

ЛИКОВНИ СУСРЕТИ У КУЛИ

Угалерији Културног центра Кула одржана је шеста самостална изложба слика аутора Саше Влаисављевића. Поставка под називом *Радост живота коју тика кисели обухвата* радове инспирисане завичајним мотивима Оточца и Лике, говорећи о вези између ликовног стваралаштва и регионалног идентитета.

Саша Влаисављевић, родом из Оточца, сликарством се интензивно бави од 1992. године, а његов рад је од самих почетака везан за теме родног краја.

– Прву изложбу у Кули имао сам са колегом Миланом Глумцем, а ову шесту самосталну поставку одлучио сам да представим управо овдје због успешне сарадње са локалним културним удружењима. Наше новосадско Удружење *Ликум* већ дуго сарађује са Књижевним клубом *Staze* из Куле, чији је председник Гавра Веселиновић – истакао је Влаисављевић.

Према ријечима аутора, у овој поставци доминирају пејзажи, портрети духовника и мотиви из Лике.

– Посебно бих издвојио слику Цркве Свете Петке изнад села Главце, која за мене има велику симболичку и историјску вриједност јер је три пута рушена и обнављана – нагласио је Влаисављевић.

Пред посетиоцима се нашло тридесет радова рађених техником акрила на платну. На сликама преовладавају мотиви природе, приказа домаћих животиња и пејзажа, али посебно мјесто заузимају сакрални објекти из околине Оточца и портрети духовних вођа, који чине окосницу ове серије слика.

Организација догађаја уприличена је у сарадњи са Удружењем књижевника и ликовних стваралаца *Staze*, а отварање је протекло у присуству бројних љубитеља умјетности и завичајаца.

Присутне је поздравила галеристкиња Snezana Davidovitch, док је изложбу званично отвореном прогласио председник Удружења *Staze* Гавра Веселиновић.

– Животни пут Саше Влаисављевића обиљежен је различитим изборима, с обзиром на то да је својевремено стајао на раскрсници између сликарства и једног сасвим другачијег позива. Ипак, умјетност је остала трајна нит у његовом животу. Радови које имамо прилику да видимо свједоче о снази стварања и потреби да се стварност разумије и изрази кроз ликовну форму – истакао је Snezana Davidovitch. **Д. ШИПОВАЦ**

КЊИЖЕВНО-МУЗИЧКО ВЕЧЕ У ОРГАНИЗАЦИЈИ ЗАВИЧАЈНОГ УДРУЖЕЊА ШАМАРИЦА

„ДЕВОЈАЧКА СОБА“ ПРЕДСТАВЉЕНА ПРЕД ПУБЛИКОМ У БАТАЈНИЦИ

Уорганизацији Културне заједнице Срба Шамарица из Земуна, у Батајници је 26. априла одржана промоција друге збирке пјесама ауторке Љубице Поповић Ракас под насловом *Девојачка соба – на јасуку усмомена*. О догађају и раду удружења у уводном дијелу говорила је водитељка програма Драгослава Срнић.

Као гост у књижевном дијелу програма учествовао је председник Књижевног клуба *Иво Андрић* из Земуна, писац Братислав Тодоровић, који је казивао стихове пјесме *Тихо, тише*.

Програм је употпуњен наступима неколико крајишких пјевачких група. Мушка пјевачка група *Славуји Баније* извела је изворне нумере *Нема раја без роднога краја* и *Превај лијепо ти малена секо*, док су чланови братског Удружења *Банија* из

» Са промоције књиге Љубице Поповић Ракас у Батајници

Шапца наступили у традиционалним народним ношњама са пјесмама *Мој граице, де си свако вече* и *Ој дјевојко, ти се не*

удала. У име удружења домаћина *Шамарица*, женска пјевачка група *Чуваркуће* извела је нумеру *Девојка је зелен бор садила*.

Током вечери, заједнички наступ имале су извођачица крајишких пјесама Сава Путник, која је програм пратила на хармоници, и Даница Богдановић. Оне су извеле нумеру *Ој Банијо, боље да ти није*, а у наставку програма изведена је и пјесма *Лијепа Анка*. Званични дио вечери затворен је заједничким извођењем пјесме *Орас*.

Промоцији у Батајници присуствовали су одборници Скупштине градске општине Земун Слађана Милошевић, Слађана Кузмић и Милан Вујаклија, представник ГО Земун Бошко Радвановић, као и Верица Грбић, Snezana Стојаковић, Богдан Меанција и представница удружења *Славонија у срцу* Миросава Босанац. Заједница се на крају захвалила Градској општини Земун на уступљеној сали за одржавање овог догађаја. **НАТАША ДЕВЕТАК**

„ДУРМИТОРКЕ” ОДРЖАЛЕ КОНЦЕРТ У БЕОГРАДСКОМ ТЕАТРУ 78

Кроз гласове ћерки и мајки одјекује Дурмитор

Када у срцу Београда публика не дође само да слуша, већ од првих тактова заједно са извођачима проживи сваку строфу, онда то више није обичан концерт. Наступ Етно групе *Дурмиторке*, одржан 23. априла 2026. године у пуној сали *Театра 78*, прерастао је у истинско завичајно саборовање Срба поријеклом из Црне Горе и Херцеговине, доказавши да удаљеност од родног краја не слаби везу са коријенима.

На сцени су се, уз домаћине, смјењивали чувари наше мушке традиције: Драшко Малићан, Саша и Радомир Лакетић, Ђорђије и Мирослав Тановић, Петар Шишовић, Никола Јекнић, Жељко Чуровић, Ранко Минић, Миломир Требјешанин, Милан Ковачевић, Синиша Петрић и Александар Арсић. Заједно, они су исписали звучну разгледницу дурмиторског наслеђа, преносећи на београдску сцену старински начин пјевања, очуван у свом изворном облику — без модерних аранжмана и компромиса са комерцијалним трендовима.

» Чувари традиције на висини задатка

ЧУВАРИ ОГЊИШТА У МАКЕДОНСКОЈ УЛИЦИ

Иза аутентичности која је публику дигла на ноге стоји осам дама различитих генерација. Ову групу чине двије Рајке Поповић, Славица Пешић и Нада Жугић, поносна „црногорска снајка” родом из околине Вишеграда. По-

себну димензију и залог за будућност овом ансамблу дају породичне нити: мајка и ћерка Марина Кршкапа и Миљана Вулевић, као и мајка и ћерка Новка и Даница Цвијовић.

Окупљају се у Македонској улици у Београду, у просторијама Савеза Срба из Црне Горе. На

тим пробама, далеко од дурмиторских врхова, ове жене бруселе напјеве који су некада одјекивали планинским врлетима, показујући како се живи међугенерациски дух и како се изворна пјесма приближава млађима.

Поред снажних гласова, *Дурмиторке* су донијеле и визуелно

свједочанство о поштовању традиције.

РУКОВОРНИНА КАО ПЕЧАТ ДОСТОЈАНСТВА

Народне ношње у којима наступају нису купљени костими — чланице групе су их саме везле и шиле, уносећи у сваки детаљ лични труд и етнографску тачност. Управо тај спој старог звука и ручно рађене ношње вратио је присутне у времена када је пјесма била основна химна свакодневног живота, рада и сабора.

Иако важе за релативно млад ансамбл на београдској сцени, дуге овације и публика која је дуго након последње пјесме остала да поздравља извођаче, потврдили су да су „Дурмиторке” већ постале незаобилазан путоказ у културном животу Срба у престоници. Њихови чести наступи на завичајним вечерима, хуманитарним догађајима и културним манифестацијама јасан су знак да се дух Дурмитора не чува само на планини, већ свуда гдје куца срце нашег народа. **ДРАГАНА БОКУН**

» Далибор Јелић, Буро Богдановић, Мирослав Ковјанић и проф. Душан Богичевић

СКУПШТИНА БАНИЈАЦА У ЗНАКУ БОРБЕ ЗА ЗАВИЧАЈНИ ИДЕНТИТЕТ

На редовној годишњој скупштини Завичајног удружења Банијаца, потомака и пријатеља Баније и Удружења *Банија у срцу*, одржаној у Градској општини Нови Београд, у фокус су стављени дугорочни планови за очување крајишког идентитета и институционално повезивање српског народа из региона.

Засједању су присуствовали и председници сродних организација — Петар Шаула у име Кордунаша и Миодраг Жарковић у име Славонаца, чиме је још једном потврђена координација крајишких завичајних друштава у Србији.

Да рад на очувању баштине мора прећи са нивоа ентузијазма, на ниво системске државне бриге, нагласио је народни посланик и председник Срба из региона Миодраг Линта.

— Удружење Банијаца ради посвећено у не баш лаким околностима. Морамо бити упорни у очувању традиције и културе родног краја. Тако шаљемо и поруку младима који треба да знају о својим коријенима. Зато се боримо да ово подигнемо на виши ниво, да једном дана, у оквиру државних институција, имамо Музеј Срба из региона у оквиру кога би био Културни центар Ср-

ба из Крајине што би олакшало и рад завичајних удружења.

Председник Удружења Банијаца Мирослав Ковјанић и потпредседник Далибор Јелић поднијели су извјештаје о раду, истакавши да је кроз домаћинско пословање подмлађеног управног одбора обезбијеђена потпуна финансијска стабилност обје банијске организације. То је омогућило уредну реализацију традиционалних манифестација попут Банијске вечери, Сајма завичаја и Банијског плетеног кола.

Председник Скупштине удружења проф. Душан Богичевић указао је да ће кључне активности бити усмјерене на прекодрински завичај. Уз организацију спорско-културне манифестације *Банијски вишебој* и Дана српске културе у Сиску, удружење ће и ове године, у сарадњи са Завичајним удружењем Кордунаша, потомака и пријатеља Кордуна, организовати одласке на Банију и Кордун, са посебним акцентом на присуствовање традиционалној комеморацији српским жртвама у Глини.

У културном дијелу програма наступила је Женска пјевачка група *Банија*, фолклорна секција, док је стихове пјесме *Има једно село на Банији* казивала Богданка Бајић.

КЊИГА ПРОФ. ДР МИЛЕНКА КУНДАЧИНЕ ПРЕДСТАВЉЕНА У ГАЈДОБРИ

Дабар као споменик коријенима

Библиотека *Јован Лучић* Бу Гајдобри била је домаћин промоције капиталног дјела проф. др Миленка Кундачине „Дабар — од старог вијека до 1941. године”. Књига, која доноси свеобухватан и научно утемељен историјски преглед овог дијела Херцеговине од најстаријих времена до средине 20. вијека, окупила је бројне завичајце, а о њеном значају говорили су редовни професор др Јово Радош, уредник портала *Слободна Херцеговина* Горан Лучић, као и сам аутор.

Ово књижевно вече имало је посебну и дубоку симболику за Гајдобру, будући да се након Другог свјетског рата у ово бачко мјесто доселило 66 породица управо из херцеговачког Дабра. Гајдобра, коју многи с правом називају престоницом Херцеговине у Србији, још једном је потврдила свој јединствени идентитетски биланс — ово мјесто је дало око 40 доктора наука, 19 универзитетских професора и 37 врхунских спортиста, свједочећи о споју херцеговачке камене воље и истрајног рада у равници.

Домаћин вечери био је професор Јово Радош — универзитетски професор, књижевник, пјесник и спортиста, који по свом свестраном дјеловању представља управо најбољи узор Гајдобрана и Херцеговаца у Ср-

» Миленко Кундачина, Јово Радош, Горан Лучић и Перо Вујовић

бији. Уредник портала *Слободна Херцеговина* Горан Лучић у свом излагању се фокусирао на нераскидиву нит која спаја два завичаја, наглашавајући да географска удаљеност није избрисала обичаје и дух предака. — Гајдобра је Херцеговина у малом, наша маслина из камена у бескрајној равници, која вјечно памти херцеговачко сунце и свој расадник крај мора. Овдје се седи и кува купус раштан, једе сир из мијеха, говори чисто херцеговачки и јаворове гусле држе поред свете иконе.

Уредничку и еписку димензију програма употпунио је наступ познатог гуслара Пера Вујовића из

Куле, који је звуцима древног инструмента подсетио присутне да без завичајне пјесме и часних гусала нема ни истинског чувања памћења.

Монографија проф. др Миленка Кундачине оцијењена је као озбиљан научни допринос проучавању регионалне историје Херцеговине. Истовремено, ова књига је заједнички именик и својерестан трајни споменик свим оним дабарашким прецима који су своја огњишта и крсне славе пренијели у питому бачку равницу, завјештавши потомцима да никада не заборава ко су, одакле су и чију крв носе.

КАКО СУ СРБИ У ХРВАТској ПРОСЛАВИЛИ НАЈВЕЋИ ХРИШЋАНСКИ ПРАЗНИК

ПОД ДИНАРОМ ЧУВАЈУ ГРОБ ХРИСТОВ, НА ДУНАВУ ЛОМЕ ВАСКРШЊА ЈАЈА

Васкрс је и ове године свечано прослављен у српским срединама широм Хрватске, од далматинског крша подно Динаре до обала Дунава у источном Срему и Славонији. У храмовима, манастирима и црквеним портама окупили су се вјерници свих генерација, потврђујући да највећи хришћански празник за Србе у Хрватској није само вјерски догађај већ и снажан израз припадности, заједништва и очувања националног и културног идентитета.

У срединама које су током посљедњих деценија прошле кроз велика искушења, Васкрс је и празник сусрета. То су дани када се завичају враћају они који данас живе у Србији, Републици Српској, западној Европи или преко океана. Око храмова и породичних домова поново се окупљају породице, обнављају пријатељства и оживљавају успомене на крајеве из којих су многи некада отишли. Због тога васкршња сабрања у српским срединама у Хрватској имају посебну тежину и значај.

ЧУВАРИ ХРИСТОВОГ ГРОБА – СИМБОЛ ДУХОВНОГ НАСЉЕЂА ДАЛМАТИНСКИХ СРБА

Централна богослужења у Далмацији служена су у манастиру Крки, духовном средишту Епархије далматинске и једном од најзначајнијих православних манастира на простору Хрватске. Васкршње јутрење и Свету литургију служио је епископ далматински Никодим, а празнична радост осјетила се и у бројним другим мјестима широм Далмације.

У Книну су након богослужења дијељена васкршња јаја и погаче, док је у Мокром Пољу одржано традиционално котрљање јаја. У свим храмовима и црквеним општинама Епархије далматинске вјерници су приступали Светом причешћу, крунишући тако вишенедјелни пост и духовну припрему за празник Христовог васкрсења.

Посебно мјесто у обиљежава-

» Више од обичаја – Чуvari Христовог гроба у Врлици симбол су опстанка, идентитета и живе вјере

њу Васкрса и ове године припало је Врлици, малом граду у Цетинској крајини, гдје се већ вијековима његује јединствени обичај Чуvara Христовог гроба. Ова традиција, која се осим у Врлици среће још само у Јерусалиму, представља један од најпрепознатљивијих симбола духовног и културног наслеђа Срба у Далмацији.

Чување Христовог гроба почиње на Велики петак изношењем плаштанице у храм. Тада на стражу ступају чувари – младићи обучени у свечане народне ношње, предвођени харамбашом. Ове године ту част имао је Драган Петковић из Маовица, који је већ двадесет седам година дио ове традиције. Чуvari се смјењују поред плаштанице све до Васкрса, а њихово присуство представља снажан симбол вјерности, истрајности и поштовања према прецима.

Према народном предању, овај обичај траје више од четири вијека. Настао је у временима када су становници врличког краја, изложени честим упадима и сукобима на граници хришћан-

ског и османског свијета, чували своје богомоље и светиње. Управо из тих историјских околности развио се обичај који је преживио ратове, државе и генерације, остајући до данас један од најупечатљивијих симбола српског присуства на овом простору.

Посебну снагу традицији даје чињеница да у њој све више учествују млади људи из расијања.

ИЗ ЕНГЛЕСКЕ У ЗАВИЧАЈ

Из Енглеске су ове године стигли осамнаестогодишњи Јован Росић из Оксфорда и Милан Драгић из Лондона, потомци породица из Отишића и Цивљана. Иако су рођени далеко од завичаја својих предака, обојица су обукла ношњу Чуvara Христовог гроба и стали уз своје вршњаке из Далмације, показујући да географска удаљеност није препрека очувању националног идентитета.

Окупљање у Врлици сваке године враћа у завичај и бројне Србе расуте широм свијета. Међу њима су и Михајло Арнаут, познат као Србо, Марија Зеленовић из Доњих

Цивљана и Александра Шарац из Батајнице, који истичу да је очување обичаја дуг према прецима и обавеза према будућим генерацијама. Управо због таквих повратака Врлика током васкршњих празника постаје мјесто сусрета различитих генерација и животних путева које повезује исти завичај.

Васкршња радост у Далмацији настављена је и након празничних богослужења. У порти манастира Крке одржан је Други васкршњи концерт у организацији Српског културног друштва *Просвјета* и Српског демократског форума за Лику и Далмацију, уз благослов епископа Никодима. Концерт је окупио око четири стотине посетилаца и показао да су култура и духовност нераздвојно повезане у животу српске заједнице у Далмацији.

Наступ етно групе *Трај* из Бањалуке претворио је манастирску порту у простор сусрета традиције и савременог израза. Посебну пажњу публике привукли су наступи дјецe из околине Книна и богослова Кркe богословије *Свећа шри*

јерарха, који су заједно са музичарима извели дио програма. На репертоару су се нашле традиционалне пјесме из Србије, Републике Српске, Хрватске, Црне Горе и Македоније, а велики број младих међу посетиоцима био је најбоља потврда да народна музика и културно наслеђе и даље имају своје мјесто међу новим генерацијама.

ДЈЕЧЈА РАДОСТ У БОРОВУ

Док је Далмација Васкрс прослављала уз древне обичаје и духовну музику, у Борову је празник протекло у знаку литургијског сабрања и дјечје радости. Велики број вјерника окупио се у Храму Светог првомученика и архијереја Стефана, гдје је служена свечана Васкршња литургија. Након богослужења, прослава је настављена у црквеној порти испуњеној дјецом, породицама и празничним расположењем.

Посебно мјесто и ове године заузела је традиционална Васкршња туцијада. У избору за најлепше украшено јаје учествовало је више од 120 радова пристиглих из Основне школе Борово и врћића *Злајкокоса*, док се у такмичењу у туцању јајима надметало око стотину малишана. Побједник туцијаде био је шестогодишњи Алекса, док су награде за најлепше украшена јаја освојили Богдана Нирјак, Анастасија Зорић, Теодора Станојевић, Ања Мирославићевић и Оља Ђурић.

Организатори из Удружења *Плави Дунав* истичу да је управо преносење васкршњих обичаја на најмлађе најважнији циљ ове манифестације. Зато је туцијада током година прерасла оквиру обичног такмичења и постала препознатљив дио васкршњег слава у Борову.

Посебан симболички значај овогодишњој прослави дала је и чињеница да су се међу вјерницима нашли и млади православни Копти из Египта који раде у Борову. Иако не говоре српски језик, празничну радост подијелили су са својим домаћинима, потврђујући да су вјера и молитва универзални језик који превазилази националне и језичке границе.

Од древних чувара Христовог гроба подно Динаре до дјечје туцијаде на обалама Дунава, овогодишња прослава Васкрса показала је да Срби у Хрватској и даље чврсто чувају своју вјеру, традицију и културни идентитет. У времену када су многе заједнице суочене са демографским изазовима, одласком становништва и процесима асимилације, управо су храмови, породична окупљања, народни обичаји и саборност остали најпозданији чувари колективног памћења.

ВАСКА РАДУЛОВИЋ / СРБИ.ХР

» Наступ етно групе *Трај* из Бањалуке у порти манастира Крка

» Васкршња туцијада у Борову